

Nederlandse organisatie voor
internationale samenwerking
in het hoger onderwijs

nuffic

Directie Kennis
en Innovatie

Hendrik Jan Hobbes

Kwaliteit Internationale stages

mei 2009, Den Haag

Nuffic ©

meil 2009, Den Haag

Hoewel de informatie in deze uitgave met de grootste zorg is samengesteld, kan de Nuffic niet instaan voor het feit dat de gegevens juist en/of volledig zijn. De informatie kan tussentijds gewijzigd zijn of aangepast. De Nuffic aanvaardt ter zake geen aansprakelijkheid. U wordt daarom geadviseerd om in voorkomende gevallen de juistheid van de informatie zelf te verifiëren.

Het auteursrecht op deze uitgave berust bij de Stichting Nuffic, Den Haag. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nuffic.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Inleiding	5
1.1 Achtergrond en aanleiding voor de studie.	5
1.2 Het waarom van internationale stages.	5
1.3 Zorgen om de kwaliteit.	6
1.4 Onderzoeksvragen en onderzoeksopzet.	7
2 Internationale stages: typen en actoren	8
2.1 De verschillende typen internationale stages.	8
Mate van verplichting.	8
Het karakter van de samenwerking.	9
Soorten en einddoelen.	10
2.2 Betrokken partijen.	10
3 Wettelijke regelingen en procedures	11
3.1 Wettelijk kader.	11
3.2 Regelingen en procedures	12
3.3 Ziektekostenverzekering en AOW.	14
4 Kwaliteitszorg in de instellingen	16
4.1 Algemene kenmerken.	16
4.2 Beleidsinbedding en praktische ondersteuning bij verzekering en calamiteit	18
4.3 Samenwerking.	20
Instelling.	20
Student.	21
4.4 Stagebemiddelingsbureaus.	22
Gebruik.	22
Kwaliteit.	23
Kosten.	24
4.5 Het vinden van een stageplaats.	24
Kiezen op basis van ervaringen van anderen.	24
Stagenetwerken.	25
Verantwoordelijkheid voor de keuze van het stagebedrijf?.	26
Financiering	27
Criteria stageplaats	27
4.6 De stageperiode	28
Docentondersteuning.	28
Vorbereiding – predeparturebijeekomst.	29
Begeleiding ter plekke	29
Bedrijfsmentor	30
Huisvesting in het buitenland.	31
Opvang bij aankomst.	31

4.7	Beoordeling en evaluatie.	32
	Beoordeling.	32
	Evaluatie.	34
4.8	Obstakels en verbeteringen.	36
4.9	Casestudies	38
	Academie voor Toerisme – NHTV.	39
	Stagebureau van het instituut voor Facility Management van de Hanzehogeschool.	40
	Stagebureau van de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen.	42
	Hoge Hotelschool Maastricht van de Hogeschool Zuyd.	43
5	Samenvatting, bevindingen en aanbevelingen	45
5.1	Algemeen.	45
5.2	Typen en actoren.	45
5.3	Wettelijke regelingen en procedures.	46
5.4	Kwaliteitszorg in de instellingen.	46
5.5	Onderscheid hbo – wo.	49
5.6	Aanbevelingen.	50
	Literatuurlijst	53
	Appendix: beschrijvingen van de casestudies	54
	Praktijkbureau van de Academie voor Toerisme - NHTV.	54
	Bureau Buitenlandstages van de Hanzehogeschool.	54
	Het stagebureau Letteren van de RUG.	63
	Stagebureau Hoge Hotelschool Maastricht van de Hogeschool Zuyd	68

Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding voor de studie

Studentenmobiliteit is de meest concrete en zichtbare vorm van internationalisering van het hoger onderwijs. Door Europese programma's en door mondiale ontwikkelingen op het gebied van het hoger onderwijs zijn we de laatste decennia getuige geweest van een vrijwel constante stijging van het aantal studenten met een buitenlandse studie-ervaring. Het Nederlandse hoger onderwijs kent inmiddels meer dan 70.000 internationale studenten. Een deel hiervan komt hier voor een korte studieperiode, het grootste deel volgt een volledige opleiding.

Het aantal Nederlandse studenten in het buitenland is kleiner, iets meer dan 40.000 in het academisch jaar 2005-2006¹. Het grootste deel hiervan volgt een deel van zijn of haar studie in het buitenland. Wat hierbij vaak vergeten wordt, is dat een aanzienlijk deel hiervan internationale stages zijn. Uit cijfers van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt van de Universiteit Maastricht blijkt dat het grootste deel van de uitgaande studenten naar het buitenland gaat voor een stage, eventueel gecombineerd met onderwijs. In het hoger beroepsonderwijs (hbo) gaat het hier zelfs om meer dan driekwart en bij de universiteiten om tweederde van het totale aantal uitgaande studenten².

Deze studie richt zich op dit fenomeen: internationale stages van Nederlandse studenten, en meer specifiek: de wijze waarop Nederlandse hogeronderwijsinstellingen de kwaliteitsborging van deze internationale stages hebben vormgegeven. Twee ontwikkelingen zijn de directe aanleiding voor deze studie. Ten eerste is er het toenemende belang van internationale stages, en daarmee samenhangend, de waarschijnlijke toename in de vraag naar internationale stages. Ten tweede zijn er zorgen ontstaan over de kwaliteit van internationale stages.

1.2 Het waarom van internationale stages

De argumenten voor het volgen van een internationale stage zijn veelal gelijk aan de beweegredenen om een buitenlandverblijf te koppelen aan een studie: het opdoen van interculturele competenties, het verbreden of verdiepen van de talenkennis en van de kennis over andere landen en regio's zijn voor individuele studenten belangrijke redenen om tijdens de studie naar het buitenland te gaan. Daarnaast leggen studenten tijdens een buitenlandverblijf al de contacten die deel gaan uitmaken van hun toekomstige professionele netwerken. Dat een buitenlandverblijf, en de competenties, vaardigheden en netwerken die eruit voortkomen ook door werkgevers worden gewaardeerd, blijkt uit de observatie dat afgestudeerden met een buitenlandervaring sneller een baan vinden en vaak beginnen met een hoger startsalaris³.

¹ Nuffic, *Key Figures 2008*.

² ROA, 2008 (zie referentie in *Internationalisering in het onderwijs in Nederland 2007*).

³ Zie bijvoorbeeld Maiworm & Teichler, 1996; Messer en Wolter, 2005. Zie ook Meng en Raemakers (2000), zij geven aan dat dit vooral geldt voor de sectoren Techniek en Economie. Oosterbeek en Webbink (2006) constateren ook een correlatie tussen buitenlandervaring enerzijds en baankansen en startsalarissen anderzijds. Zij benadrukken echter dat er geen bewijs is voor een causale relatie.

Hoewel bovenstaande argumenten doorgaans worden gegeven om een studieverblijf in het buitenland te stimuleren of rechtvaardigen, is het zeer aannemelijk dat ze ook opgaan voor internationale stages. Gezien de sterke interactie met lokale bedrijven, overheden en andere organisaties en natuurlijk de onderdompeling in de cultuur van het stageland en de omgang met de lokale (beroeps)bevolking, is het zelfs aannemelijk dat deze effecten juist sterker optreden voor studenten die een buitenlandse stage volgen.

Hoe dan ook, het opdoen van een internationale professionele ervaring lijkt steeds belangrijker te worden. De afgestudeerden van vandaag zullen morgen werken in een mondiale kenniseconomie. Ze gaan voor een carrière naar het buitenland of werken in de steeds internationaler en diverser wordende Nederlandse arbeidsmarkt. Zij zullen voor banen steeds meer in competitie raken met professionals uit andere delen van de wereld, en hun interculturele en internationale competenties en hun grensoverschrijdende netwerken kunnen dan doorslaggevend worden.

Bovenstaande geldt voor hoger opgeleiden in het algemeen. Voor sommige beroepen levert een internationale stage natuurlijk ook direct professionele competenties op. In de sector toerisme of bijvoorbeeld bij een opleiding aan een hogere hotelschool is een internationale stage vrijwel noodzakelijk om goed te kunnen opereren op de arbeidsmarkt. Een studie internationaal recht of *international business* zonder internationale stage is eigenlijk niet voor te stellen. Maar ook in domeinen als de techniek en de gezondheidszorg kan dit afgestudeerden veel professionele toegevoegde waarde opleveren.

Dat de potentiële voordelen ook bij studenten bekend zijn, blijkt uit de grote animo die bestaat voor een stage in het buitenland. Uit een enquête van Stageplaza bleek vorig jaar dat 68% van de Nederlandse studenten een buitenlandse stageplek ambieert. Wanneer instellingen aan deze vraag willen voldoen, moeten de faciliteiten hiervoor worden uitgebreid. Noodzakelijk is echter dat de organisatie en begeleiding van internationale stages binnen de Nederlandse instellingen kwalitatief op een hoog niveau komt of blijft.

1.3 Zorgen om de kwaliteit

Kwaliteitsbewaking van stages is primair de eigen verantwoordelijkheid van de instellingen. Daarnaast zijn er verschillende instanties die zich met het onderwerp bezighouden, zoals het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), en koepel- en studentenorganisaties. In de loop van 2008 zijn er enige zorgen ontstaan omtrent de kwaliteit en kwaliteitszorg van internationale stages. Het ministerie van OCW heeft naar aanleiding van signalen van instellingen, studenten en andere betrokkenen in het begin van 2008 een bijeenkomst over dit onderwerp belegd. Daarnaast kwamen in de eerste helft van 2008 enkele rapporten in de belangstelling waarin werd aangegeven dat er diverse problemen waren betreffende de kwaliteit van internationale stages (Stageplaza.nl 2008⁴, en Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) 2008⁵).

In de ISO-notitie wordt aangegeven dat er regelmatig klachten binnenkomen bij het ISO waar wordt aangegeven dat er veel zaken in de voorbereiding en de uitvoering van de stage niet optimaal verlopen. Op basis van gesprekken met studenten wordt een breed scala aan problemen en obstakels geïdentificeerd. Deze lopen uiteen van klachten met betrekking tot praktische zaken als verzekeringen, tot een gebrek aan begeleiding van instelling of stagebedrijf. Of het hier over een structureel en wijdverspreid

4 Stageplaza: Icke, S. en B. Rooijendijk, *Nationaal Stage Onderzoek Studenten 2008*, maart 2008.

5 *Interstedelijk Studenten Overleg, Een Wereld te Winnen – Internationale stages in het HBO*, mei 2008.

probleem gaat wordt echter niet duidelijk. Op basis van de notitie wordt geconcludeerd dat er op het gebied van internationale stages nog een wereld te winnen valt.

Deze conclusie vormt tegelijkertijd de aanzet voor deze studie.

Een van de belangrijkste spelers op het gebied van internationale stages is natuurlijk de hogeronderwijsinstelling waar de stagiair is ingeschreven. Er ligt een grote verantwoordelijkheid bij de instelling om erop toe te zien dat de stage goed wordt voorbereid, goed wordt begeleid en goed wordt ingebed in het curriculum. In deze studie is er dan ook voor gekozen om eerst te kijken welke wereld er binnen de hogeronderwijsinstellingen nog te winnen is in relatie tot internationale stages.

Deze studie moet daarom vooral gezien worden als een verkenning van de procedures, mechanismen en systemen die de instellingen hebben opgezet om de kwaliteit van internationale stages te waarborgen.

1.4 Onderzoeksvragen en onderzoeksopzet

Hoewel er relatief veel bekend is over de obstakels die studenten en instellingen ondervinden wanneer een bepaald *studie* onderdeel in het buitenland wordt gevolgd, is er weinig bekend over de problemen bij het volgen van een *stage* in het buitenland. Dit onderzoek moet daarom met name worden gezien als een eerste verkenning van de kwaliteitsbewaking van internationale stages. Deze verkenning zal zich richten op drie onderwerpen. Ten eerste wordt gekeken naar de aard van internationale stages en de relevante actoren, ten tweede naar de juridische en procedurele inbedding van internationale stages, en ten derde naar de maatregelen die op instellingsniveau zijn genomen om tot een goede kwaliteitsborging te komen. De onderzoeksvragen luiden dan ook als volgt:

- 1. Welke typen van internationale stages kunnen worden onderscheiden en welke partijen zijn hierbij betrokken?**
- 2. Welke wettelijke regelingen en procedures bestaan er voor de kwaliteit van internationale stages?**
- 3. Op welke wijze is de kwaliteitsborging van internationale stages in de instellingen vormgegeven?**

Door middel van literatuuronderzoek en deskresearch is het fenomeen internationale stages in kaart gebracht als een conceptuele typologische verkenning. Regelingen en procedures zijn geïnventariseerd op basis van een analyse van relevante beleidsdocumenten en wettelijke regelingen. De derde deelvraag is onderzocht op basis van een vragenlijst en verdiepende casestudies. Er is een vragenlijst ontworpen en uitgezet onder de leden van het Cospa-netwerk⁶ om meer inzicht te krijgen in de visie en werkwijze omtrent internationale stages in Nederlandse hogeronderwijsinstellingen. Door verdiepende casestudies is informatie verkregen over de wijze waarop instellingen de kwaliteitsbewaking van internationale stages hebben georganiseerd. De casestudies zijn uitgevoerd op basis van instellingsdocumenten en interviews met direct betrokkenen.

Uiteindelijk moet de beantwoording van de vragen leiden tot het identificeren van de noodzaak tot verdere actie. Het overkoepelende doel van deze studie is om na te gaan of er sprake is van problemen met internationale stages die vragen om nader beleid en/of aanvullend onderzoek.

⁶ Cospa (Coordinating Office for Student Placement Abroad) is een netwerk van stagecoördinatoren en medewerkers bureaus buitenland van Nederlandse hogeronderwijsinstellingen en enkele Vlaamse hogeronderwijsinstellingen.

2. Internationale stages: typen en actoren

2.1 De verschillende typen internationale stages

Voordat we ons richten op de wettelijke inbedding van en de kwaliteitszorg voor internationale stages, is het van belang de typen internationale stages te onderscheiden. Op grond van literatuur en documenten wordt een onderscheid gemaakt op basis van de volgende criteria:

- de mate van verplichting;
- het karakter van de samenwerking;
- de aard van de einddoelen.

Mate van verplichting

Om een indruk te krijgen van de manier waarop instellingen omgaan met de wenselijkheid van internationale stages is gekeken naar een steekproef van Nederlandse hogescholen. De websites van zeven hogescholen zijn nader geanalyseerd⁷. Hieruit blijkt – zoals te verwachten bij hbo-instellingen – dat (binnenlandse) stages vrijwel altijd verplicht zijn. Voor wat betreft internationale stages kunnen op basis van deze analyse de volgende differentiaties worden aangebracht.

- Bij een minderheid van de instellingen zijn internationale stages verplicht of gewenst. Het gaat dan veelal om opleidingen met een duidelijk internationaal profiel zoals *International Business and Languages of International Business and Management Studies*. Verder kan het ook gaan om het feit dat een bepaalde inhoudelijke vakexpertise in het buitenland verder is ontwikkeld dan bij Nederlandse bedrijven of organisaties.
- Bij een aantal hogescholen wordt expliciet aandacht gegeven aan stages in het buitenland. Het gaat dan om allerlei soorten opleidingen, van Informatica tot Bewegingstechnologie, van Fysiotherapie tot Verpleegkunde. Betrokkenheid van de opleiding bij de internationale stage wordt duidelijk uit bijvoorbeeld een overzicht van mogelijke stagebedrijven of landen waar een stage mogelijk is.
- Een volgende categorie vormen de opleidingen waar een internationale stage wel mogelijk is, maar waarbij dat slechts in het algemeen wordt genoemd. Vaak wordt volstaan met een verwijzing naar de website van een bureau buitenland of een stagebureau. Expliciete betrokkenheid van de opleiding is er vaak niet. Een mogelijke reden hiervoor kan zijn dat hogescholen soms een specifieke regiofunctie vervullen, waardoor er meer nadruk ligt op het volgen van stages in de nabije omgeving van de vestiging dan in het buitenland.
- Bij het gros van de opleidingen wordt de internationale stage niet genoemd. Vaak is dat gerelateerd aan de aard van de opleiding of het werkveld waarop men zich richt. Wanneer er een sterk regionale of nationale oriëntatie is, zal er niet direct een noodzaak zijn voor de opleiding om aan het internationale aspect van de stage aandacht te geven.
- Bij een klein aantal opleidingen is het niet toegestaan een internationale stage te volgen. Het gaat dan om opleidingen die zich intensief op Nederland richten zoals lerarenopleidingen of een bepaalde bestuurskundevariant.

In tabel 1 zijn de percentages opgenomen:

⁷ Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, ArteZ hogeschool voor de kunsten, Avans Hogescholen, Christelijke Agrarische Hogeschool Dronten, Christelijke Hogeschool Ede, Fontys Hogescholen, Haagse Hogeschool

Buitenland?	Totaal
Niet genoemd	34%
Mogelijk met expliciete aandacht op website	33%
Mogelijk maar slechts algemeen genoemd	18%
Verplicht	5%
Gewenst	5%
Niet genoemd (studie wel mogelijk)	3%
Niet mogelijk	3%

Tabel 1: wenselijkheid van internationale stages (volgens steekproef van 7 hogescholen)

Het karakter van de samenwerking

Het tweede onderscheidende criterium voor internationale stages is de relatie die instellingen en studenten hebben met stagebedrijven. Die kan variëren van een formeel samenwerkingsverband tot een ad-hocrelatie.

Vaak wordt van studenten verwacht dat ze zelf hun stageplaats vinden. Als daar behoefte aan is, kan de opleiding of het international office hen daarbij ondersteunen. In een aantal gevallen bestaan er al contacten in een aantal landen. In een beperkt aantal gevallen wordt een lijst van bedrijven of instellingen gegeven waarmee de opleiding contacten heeft.

Volgens de Studentebureau Stage Monitor 2008⁸ vinden de meeste studenten hun stage of afstudeeropdracht via het internet. Ook hun eigen netwerk en de opleiding gebruiken studenten graag als zoekbronnen. Van de 6,5% die op een andere manier op zoek gaat naar een stage, stuurt het grootste deel open sollicitaties naar bedrijven en instellingen waar ze willen stage lopen.

Slechts in een beperkt aantal gevallen is sprake is van een formele samenwerking met stagebedrijven. Meestal wordt een stagenetwerk onderhouden op basis van persoonlijke contacten en historie, en niet op contractuele basis. Bij het uitvoeren van de stage wordt wel vaak gebruikgemaakt van een overeenkomst, maar die heeft te maken met de relatie student-bedrijf, en niet met de formele samenwerking tussen een instelling en een stagebedrijf.

De wijze waarop de instelling de relaties met de stagebedrijven vormgeeft komt in hoofdstuk 3 aan de orde.

Soorten en einddoelen

Het derde onderscheid is te vinden in de verschillende einddoelen die stages kunnen hebben. Er zijn veel bronnen op internet die in handboeken stages beschrijven⁹. Ze hanteren alle de volgende onderverdeling:

⁸ www.studentenbureau.nl/stagemonitor.

⁹ Zie bijvoorbeeld *Stageplaza* (www.stageplaza.nl), *Stagetips* (www.stagetips.nl), *Stagegigant* (www.stagegigant.nl), *Stagemotor* (www.stagemotor.nl) of de *banensite van de Volkskrant* (www.vkbanen.nl).

- introductie- of snuffelstage; een introductie in het vakgebied van de opleiding;
- meewerkstage: een periode waarin praktijkervaring wordt opgedaan;
- project-, management- of afstudeerstage: de afsluiting van de opleiding.

In het hbo vindt de praktijkstage vaak plaats in het derde jaar, en de managementstage in het vierde. In het derde jaar wordt vaak praktijkervaring opgedaan, terwijl in het vierde jaar meer projectmatig wordt gewerkt.

Deze studie richt zich met name op de laatste categorie, de project-, management of afstudeerstage.

2.2 Betrokken partijen

Naast het onderscheiden van de verschillende soorten stages is het ook van belang aandacht te besteden aan de verschillende actoren die betrokken zijn bij stages. We kunnen de volgende personen of organisaties onderscheiden. Allereerst is er natuurlijk de student die de (internationale) stage uitvoert. Hij wordt hierbij inhoudelijk begeleid door de docentbegeleider. Deze zal ook verantwoordelijk zijn voor de eindbeoordeling. Beiden kunnen ondersteund worden door de stagecoördinator, veelal een medewerker van een stagebureau of een *international office*. De coördinator is meestal geen docent en niet inhoudelijk betrokken bij de stage, maar een combinatie van de twee functies is ook mogelijk. Uiteindelijk ligt er natuurlijk ook een verantwoordelijkheid bij het bestuur van de faculteit of school en uiteindelijk bij het instellingsbestuur. Het instellingsbestuur draagt tevens de verantwoordelijkheid voor de accreditatie van opleidingen.

Aan de andere kant van het spectrum staat het stagebedrijf. Daar zijn, afhankelijk van de omvang, een of meerdere personen betrokken bij het uitvoeren van een stage. In ieder geval is dat de bedrijfsmentor maar vaak spelen ook de directie (bij een klein bedrijf) of de afdeling verantwoordelijk voor personeelszaken een rol. De bedrijfsmentor is de persoon die in het stagebedrijf verantwoordelijk is voor de begeleiding van de stagiair. Dit kan zowel (vak)inhoudelijke ondersteuning zijn als logistieke ondersteuning.

In sommige gevallen wordt daarnaast ook nog gebruik gemaakt van commerciële, faciliterende organisaties: stagebemiddelingsbureaus. Dit zijn bedrijven die, vaak op een specifiek vakgebied of voor een specifieke regio, tegen een vergoeding bemiddelings- en ondersteuningsdiensten aanbieden aan studenten en in mindere mate aan instellingen.

Alle schakels in deze keten delen de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de internationale stage-ervaring.

3. Wettelijke regelingen en procedures

Nu we hebben vastgesteld welke typen stages er bestaan, en welke actoren erbij zijn betrokken, kijken we in dit hoofdstuk verder naar de juridische inbedding van internationale stages. Eerst is gekeken naar de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) en de daaruit voorkomende regelgeving, vervolgens naar regelingen en procedures die de student raken.

3.1 Wettelijk kader

De WHW zegt dat accreditatie van een opleiding plaatsvindt aan de hand van de beoordeling van een aantal punten, zoals het niveau van de opleiding, de inhoud van het onderwijs, het onderwijsproces en de opbrengsten van het onderwijs. Ook wordt gekeken of er voldoende voorzieningen zijn die noodzakelijk zijn om een opleiding te kunnen verzorgen¹⁰. In het accreditatiekader is vastgelegd hoe dit concreet gebeurt: aan de hand toetsing van zes onderwerpen wordt een eindoordeel gevormd. Hierbij wordt gekeken naar bijvoorbeeld de doelstelling van een opleiding, of de interne kwaliteitszorg. De onderwerpen zijn zelf weer onderverdeeld in een aantal facetten.

Voor het hbo speelt bij veel facetten de aansluiting op de praktijk en overleg met het beroepenveld een rol. Ook is de internationale omgeving bij het beschrijven van de eindtermen belangrijk, de internationale betrokkenheid van het docentencorps, en de internationale oriëntatie van het studiemateriaal. Expliciete aandacht voor stages is slechts terug te vinden in het *accreditatiekader voor bestaande opleidingen*, waarin de stage wordt genoemd als middel om de aansluiting met de beroepspraktijk te realiseren¹¹. In het *toetsingskader nieuwe opleidingen* is geen expliciete verwijzing naar stages opgenomen¹². Het internationale aspect van praktijkervaring komt in ieder geval niet terug en is daarmee op zichzelf geen accreditatiecriterium.

Daarmee zijn de WHW en de accreditatiekaders op zich zelf niet méér van invloed op internationale stages dan ze dat zijn op andere curriculaire aspecten. Bij de uitwerking van de kaders wordt gekeken naar onder meer de relatie tussen eindtermen van een opleiding en de uitwerking ervan. Hierbij kan de internationale stage dan wel een rol spelen.

Om inzicht te krijgen in de rol van internationale stages bij accreditatie is gekeken naar de beoordelingsrapporten van de accreditaties van ongeveer 110 hbo-opleidingen¹³. Hieruit blijkt inderdaad dat áls internationale stages een rol spelen, er voornamelijk wordt gekeken naar de verbinding tussen de eindkwalificaties en de internationale stages. In een klein aantal gevallen komt de beoordeling van de stageverslagen en de eindbeoordelingen uitgebreid terug. Vaak echter volstaat het rapport met het noemen van een buitenlands studieverblijf als waarborg voor de internationale dimensie.

¹⁰ Artikel 5a.8 lid 2 WHW.

¹¹ Toelichting Programma, *Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs* | 14 februari 2003, p. 17.

¹² Toelichting Programma, *Toetsingskader nieuwe opleidingen hoger onderwijs* | 14 februari 2003, p. 14.

¹³ Deze zijn te vinden op www.nvao.nl. Het betreft rapporten van opleidingen die zijn geaccrediteerd.

Uit het onderzoek blijkt verder dat bij ongeveer 13% van de opleidingen de rol van internationale stages bij de accreditatie groot is. Dit is dan vooral het geval bij opleidingen met een internationaal karakter zoals *Leisure Management*, *International Business and Management*, Hoger Hotelschoolonderwijs en een aantal bedrijfskundige opleidingen. Een enkele keer blijkt het ook te gelden bij een opleiding met een minder uitgesproken buitenlandse dimensie (Sociaal Juridische Dienstverlening). Bij ongeveer 30% van de opleidingen is de rol van internationale stages redelijk groot. Dit betekent dat er in het rapport wel over internationale stages wordt gesproken, maar dat er niet direct een verband wordt gelegd met de accreditatie. Bij de overige – ruim de helft – wordt nauwelijks of geen aandacht besteed aan de internationale stage. In tabel 2 zijn de percentages opgenomen.

Rol bij accreditatie	Totaal
Geen	41%
Nauwelijks	15%
Redelijk	31%
Groot	13%

Tabel 2 Indicatie van de rol van internationale stages bij de accreditatie van een opleiding op basis van een steekproef.

Het beeld dat uit de accreditatieverslagen naar voren komt sluit aan bij de mate van verplichting van internationale stages zoals in paragraaf 2.1 is geconstateerd. Bij een aantal hogescholen en universiteiten is die klein of niet aanwezig, wat overeenkomt in de relatief grote groep waarin dit bij de accreditatie ook geen rol speelt. Bij een kleine groep speelt de internationale stage een grote rol, wat we ook zien in de percentages waarbij dit bij de accreditatie terugkomt.

Naast algemene accreditatie van een opleiding op basiskwaliteit kunnen door een instelling ook zogenaamde *bijzondere kenmerken en bijzondere kwaliteiten* worden aangevraagd. Een 'bijzonder kenmerk' wordt toegekend op grond van "concretisering" en "onderscheidend karakter", een bijzondere kwaliteit bij excellentie in een bepaald facet.

Er zijn slechts twee opleidingen met als bijzonder kenmerk 'Internationale Oriëntatie'. Bij een ervan wordt de kwaliteit van internationale stages expliciet genoemd. Van de andere opleiding zijn geen verdere gegevens beschikbaar.

Gezien het aantal instellingen dat aangeeft veel belang te hechten aan internationalisering in het algemeen en internationale stages in het bijzonder lijkt dit aantal klein. Verder onderzoek kan uitwijzen wat de redenen zijn voor dit lage aantal. Zijn die gelegen in de zwaarte van het accreditatietraject bijvoorbeeld, of in de wellicht geringe animo die instellingen voor het kenmerk hebben?

3.2 Regelingen en procedures

Naast de regelingen die voor instellingen van belang zijn, spelen bij de kwaliteit van internationale stages uiteraard studenten een grote rol. In hoeverre worden zij zelf ondersteund of gehinderd door regels,

regelingen en wetten? In 1998 gaf het Cospa-beleidsdocument *Kwaliteitszorg internationale stages*¹⁴ een overzicht van gedetailleerde adviezen die stagecoördinatoren en studenten kunnen gebruiken bij internationale stages. In deze paragraaf wordt gekeken in hoeverre de daarin genoemde punten nog actueel en van toepassing zijn.

Om te beginnen is het belangrijk dat helder moet zijn hoe een internationale stage past in het curriculum: wat is het verband tussen de internationale dimensie van de stage en het internationale karakter van een opleiding? Maar ook: waar in het programma vindt de stage plaats, en hoe lang duurt die? Het is daarvoor belangrijk dat de relatie tussen de stage en de eindtermen van een opleiding in de Onderwijs- en Examenregeling (OER) wordt vastgelegd. Op die manier wordt aangesloten bij de reguliere kwaliteitszorgprocedures van een opleiding, en is transparantie formeel verankerd. Daarnaast verplicht dit instellingen aandacht te geven aan de studeerbaarheid van een opleiding. Die moet voldoende zijn, anders moeten financiële gevolgen worden gecompenseerd uit het afstudeer- of studiefonds.

Niet alleen regelingen van onderwijskundige aard zijn belangrijk, dat geldt ook voor duidelijkheid over een aantal praktische punten. Als een opleiding bij de keuze voor een stageplaats afwegingen maakt tussen bepaalde regio's is niet alleen een inhoudelijke link tussen het vakgebied en de stageplaats belangrijk, maar moet ook goed worden gekeken naar de vraag hoe de zorgplicht voor de student is geregeld. Wie is er verantwoordelijk voor goede opvang, begeleiding ter plekke, en voor het afsluiten van (beroeps)verzekeringen en incidenten op de werkplek? In veel van deze gevallen is niet eenduidig vast te stellen wie deze verantwoordelijkheid draagt. In het algemeen heeft een instelling een zorgplicht, die echter vaak wordt beperkt tot het geven van goede voorlichting. Studenten zijn bijvoorbeeld vrijwel altijd zelf verantwoordelijk voor het afsluiten van goede verzekeringen. Het breder uitvoeren van die zorg is niet zozeer het voldoen aan een regel of een verplichting, maar kan wel bijdragen bij aan de algemene kwaliteit van een stage.

Naast zorgplicht die zich concreet richt op voorlichting en het verminderen van risico's door middel van verzekeringen, is het ook nodig te kijken naar crisismanagement en de aanpak van calamiteiten: hoe anticiperen instellingen op mogelijke natuurrampen, oorlogen en andere overmachtsituaties? De WHW verplicht instellingen tot het instellen van een regeling voor de coördinatie van crisisbeheersing, maar die plicht heeft alleen betrekking op crises in Nederland: er is geen wet- of regelgeving die instellingen verplicht tot het instellen van een beheersplan voor calamiteiten buiten Nederland. Uiteraard spelen de zorg voor kwaliteit en andere – wellicht commerciële – aspecten wel een rol bij de beslissing tot het opstellen van zo'n plan.

Van een andere orde dan de praktische zorgplicht bij de voorbereiding en de uitvoering van een stage is de ondersteuning die een instelling biedt bij het formeel vastleggen van de relatie tussen de stagiair, de instelling en het stagebedrijf. Kent de instelling interne regelingen over de manier waarop overeenkomsten worden afgesloten tussen deze stagepartijen? Daarbij moet niet alleen aandacht zijn voor de juridische positie van de stagiair, ook moeten afspraken worden gemaakt over formele zaken met betrekking tot verzekeringen en aansprakelijkheid en praktische onderwerpen zoals huisvesting, sociale opvang en dergelijke.

¹⁴ Cospa, 2008, *Kwaliteitszorg internationale stage (herzien in 2002)*.

Uit onderzoek blijkt dat veel instellingen een verplichting kennen voor studenten om een formele overeenkomst aan te gaan met het bedrijf waar zij de stage gaan uitvoeren, maar dat dat in een aantal gevallen ook weer niet automatisch plaatsvindt. Vaak zijn standaardcontracten voorhanden, vaak ook niet. In een aantal gevallen wordt deze overeenkomst tussen drie partijen afgesloten (de student, de instelling en het stagebedrijf), vaak zijn alleen de instelling en het stagebedrijf partij. In het laatste geval worden namens de student afspraken gemaakt. Verderop in deze studie zullen we zien dat niet in alle gevallen het volledige spectrum van onderwerpen die in een overeenkomst kunnen voorkomen ook daadwerkelijk zijn opgenomen.

Samenvattend: het document adresseert een breed palet aan onderwerpen die van invloed zijn op de kwaliteit van internationale stages, en waarvan het belangrijk is ze goed ter hand te nemen om die kwaliteit zo hoog mogelijk te laten zijn. Aandachtspunten variëren van onderwijskundige inbedding via praktische ondersteuning naar juridische afhechting. Het is interessant te constateren dat ook nu nog, elf jaar na dato, het document een goed overzicht geeft van de regelingen en procedures die zijn gerelateerd aan internationale stages. Veel, zo niet alle onderwerpen komen uitgebreid terug in het vervolg van deze studie.

3.3 Ziektekostenverzekering en AOW

Tegenover de procedures en regelingen die rechtstreeks aan internationale stages zijn verbonden, staat wetgeving waarbij dat niet direct het geval is, maar die wel van invloed is op de stage-ervaring van studenten: de basisverzekering tegen ziektekosten en de Algemene Ouderdomswet (AOW). Beide kennen gecompliceerde voorwaarden en (uitvoerings)regelingen.

De basisverzekering bestaat uit een zorgverzekering en eventueel een aanvullende verzekering die samen de kosten voor geneeskundige zorg dekken – op het eigen risico na. Een basisverzekering is wettelijk verplicht¹⁵ voor mensen die in Nederland wonen, een aanvullende niet.

Die verplichting – met bijbehorende sancties en de soms verstrekkende gevolgen als er niet aan wordt voldaan – brengt met zich mee dat studenten eenvoudig in staat moeten zijn vast te stellen of zij nu wel of niet verzekeringsplichtig zijn; moeten ze hun ziektekosten in het buitenland op een andere manier verzekeren of is de basisverzekering voldoende? Dit blijkt niet eenvoudig te zijn: omdat stagiairs vaak een stagevergoeding ontvangen zorgt dit voor onduidelijkheid. De regels hierover komen samengevat op het volgende neer¹⁶:

Iedereen die in Nederland woont heeft een basisverzekering. Interessant is dus om te kijken wanneer iemand volgens de wet niet (meer) in Nederland woont. Dat wordt vastgesteld aan de hand van twee aannames: 1. “Personen die tijdelijk in het buitenland verblijven komen terug naar Nederland.” De aanname is dat deze situatie van toepassing is als iemand jonger is dan 30, en korter dan een jaar in het buitenland woont om te *studeren*. Deze aanname is niet van toepassing *als er een inkomen is*. 2. Voor iemand die tussen de een en drie jaar weg is uit Nederland geldt het omgekeerde: die wordt geacht niet terug te keren naar Nederland, tenzij het tegendeel aannemelijk wordt gemaakt.

¹⁵ Bron: Ministerie van VWS (www.minvws.nl/DOSSIERS/ZORGVERZEKERING/DEFAULT.ASP).

¹⁶ Bron: Nuffic (www.wilweg.nl) en het College van Zorgverzekeringen (www.cvz.nl).

Voor een stagiair betekent dit onduidelijkheid: is hij nu in het buitenland om te studeren, of geldt zijn stagevergoeding als inkomen? Als hij alleen een onkostenvergoeding ontvangt geldt dat niet als 'inkomen' en blijft hij verzekerd. Is het meer, dan heeft hij wel inkomen en vervalt de verzekering. Maar waar de grens ligt, is niet duidelijk. Wat precies een onkostenvergoeding is wordt niet duidelijk. Kost en inwoning leveren geen inkomsten op, maar vertegenwoordigen een aanzienlijke som geld. Is dat inkomen? Het antwoord op deze vragen hangt sterk af van individuele beoordelingen door verschillende zorgverzekeraars.

Naast de basisverzekering is er nog een voorziening die van belang is voor de buitenlandse stagiair: de AOW¹⁷. Vanaf 15-jarige leeftijd wordt jaarlijks 2% AOW-pensioen opgebouwd door hen die in Nederland wonen. Vanaf het 65e jaar wordt dan het AOW-pensioen uitgekeerd, waarbij de uitkering voor elk gemist jaar met 2% wordt verlaagd. Voor de student is het dus van belang om vast te stellen wanneer er sprake is van 'een gemist jaar' en wanneer iemand niet 'in Nederland woont'. Het blijkt niet gemakkelijk om dat vast te stellen. Artikel 8 van het Koninklijk Besluit hierover zegt: "Verzekerd op grond van de volksverzekeringen blijft de persoon die aansluitend op het wonen in Nederland uitsluitend wegens studieredenen niet meer in Nederland woont en jonger is dan 30 jaar."¹⁸ Net als bij de basisverzekering is hier niet duidelijk of het uitvoeren van een stage onder de noemer 'studieredenen' wordt gerekend, of dat er dan sprake is van andere gronden.

Naast deze definitiekwestie moeten studenten ook eenvoudig kunnen bepalen wat precies de invloed van 'een jaar' buitenlandverblijf is op de hoogte van hun pensioen. Hiervoor geldt het volgende. Bij het vaststellen van de omvang van het AOW-pensioen worden alle perioden die iemand tussen zijn 15e en 65e in het buitenland heeft gewoond bij elkaar opgeteld¹⁹. Deze som bepaalt de hoogte van een eventuele korting. Hoe dit in de praktijk wordt uitgevoerd is echter niet duidelijk, waarmee de invloed van deze regel op de hoogte het pensioen kan worden vastgesteld. Dat is jammer, omdat het des te meer aangeeft dat het een onderwerp is waarover veel onduidelijkheid bestaat.

¹⁷ De AOW is een basispensioen voor mensen die 65 jaar of ouder zijn.

¹⁸ AMvB BWBR0010182.

¹⁹ Artikel 1, eerste lid, Beschikking van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 27 juni 1985, Stcrt. 1985, 125.

4. Kwaliteitszorg in de instellingen

In dit hoofdstuk komt vanuit twee invalshoeken de manier waarop instellingen omgaan met de kwaliteitszorg van stages aan bod. Aan de hand van vijf casestudies wordt beschreven hoe in de praktijk uitvoering wordt gegeven aan het opzetten en beheren van een goede ondersteuning van internationale stages. Daaraan voorafgaand zullen de uitkomsten worden besproken van de online vragenlijst die is uitgezet onder de leden van de Cospa-mailinglist²⁰ om vanuit de instellingen hierin inzicht te krijgen.

De vragenlijst is verzonden aan 218 personen, van wie er 74 (34%) reageerden. Mede gezien het feit dat de mailinglist enigszins vervuild is en er mensen op voorkomen die inmiddels niet meer bij het netwerk behoren, is deze respons goed te noemen.

De vragenlijst is onderverdeeld in een aantal aandachtsgebieden. Na algemene vragen over de instelling volgen vragen over de kwaliteitszorg van internationale stages. Vervolgens wordt gekeken naar de manier waarop stagebedrijven, instellingen en studenten samenwerken. Ook worden de rol en kwaliteit van stagebemiddelingsbureaus bekeken. Vervolgens wordt gekeken naar de manier waarop een student tot de keuze van een bepaalde stageplaats komt. Daarna is er aandacht voor de uitvoering van de stage, en de evaluatie en beoordeling van de stage. Als laatste komen obstakels en verbeterpunten aan de orde.

4.1 Algemene kenmerken

Voordat we ons richten op de kwaliteitszorg van internationale stages wordt eerst een beeld geschetst van de instellingen die op de vragenlijst hebben gereageerd. Zijn universiteiten in de meerderheid, hogescholen, of is dat ongeveer gelijk verdeeld? Waar in de instelling is men werkzaam? Hoeveel stages vinden er eigenlijk plaats in het buitenland, en zijn ze verplicht bij een instelling, of juist niet toegestaan? Hieronder komen deze vragen aan bod.

Herkomst van de respondenten

Respondenten zijn afkomstig vanuit de gehele instelling. De grootste groep – ruim 40% – heeft een functie op opleidingsniveau. Ruim 30% werkt op decentraal of facultair niveau, de kleinste groep (ruim 20%) werkt bij een centrale dienst. Van alle respondenten werkt 35% bij een universiteit en 65% bij een hogeschool. Zoals tabel 3 laat zien is van de wo-respondenten het aantal medewerkers op centraal niveau fors groter (bijna 60%) dan op opleidingsniveau (30%). Bij het hbo is het omgekeerde het geval.

	wo	hbo	totaal
Alle respondenten	35%	65%	100%
Bij een centrale dienst	11%	30%	23%
Op decentraal of facultair niveau	59%	20%	34%
Op opleidings-, departements- of programmaniveau	30%	50%	43%

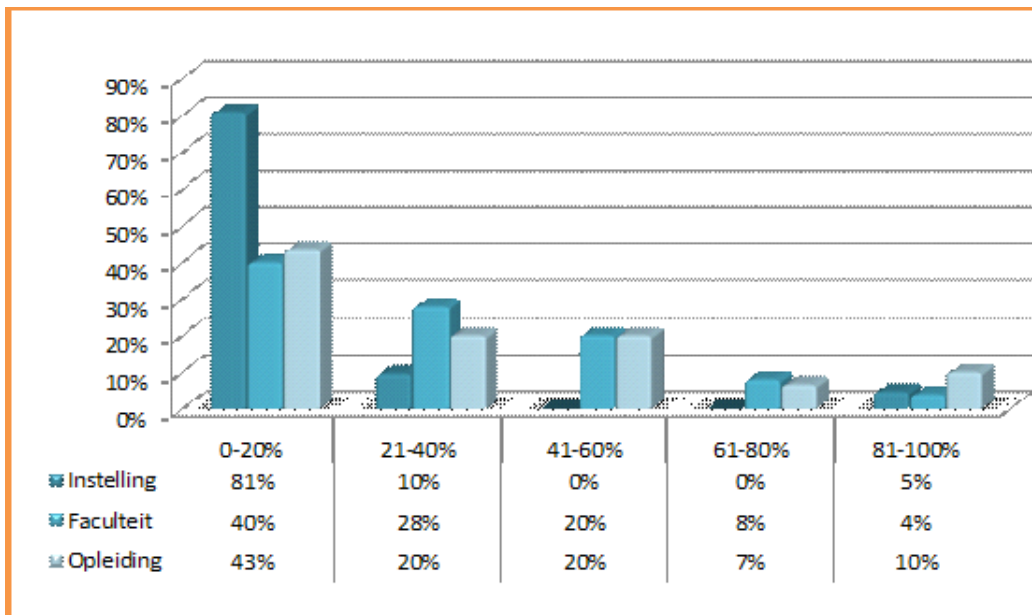
Tabel 3: De verdeling van respondenten per type instelling

²⁰ Cospa (Coordinating Office for Student Placement Abroad) is een netwerk van stagecoördinatoren en medewerkers bureausbuitenland van Nederlandse hogeronderwijsinstellingen en enkele Vlaamse hogeronderwijsinstellingen.

Al met al levert deze verdeling een brede spreiding op, zowel over de verschillende niveaus in een instelling als over het wo en het hbo. Hierdoor kunnen de onderzoeksvragen vanuit verschillende invalshoeken worden gezien, zodat een brede benadering van de vraagstelling wordt verkregen.

Hoeveel buitenlandse stages?

Er zijn verschillen tussen instellingen als het gaat om het aantal studenten dat een internationale stage uitvoert. Bij de ene instelling gaat het om een enkeling, bij de andere instelling heeft elke student een internationale stage. Voordat we kijken naar de mate waarin internationale stages verplicht zijn, volgt hierover eerst een gedetailleerder overzicht. Daaruit blijkt een opmerkelijk verschil tussen de perceptie hierover van centrale diensten aan de ene kant, en die van facultaire en opleidingsmedewerkers aan de andere. Ruim 80% van de respondenten bij centrale diensten geeft aan dat er vrijwel geen internationale stages plaatsvinden. Volgens 40% van de facultaire en opleidingsmedewerkers daarentegen heeft een aanzienlijk deel van studenten (tussen de 40 en 60%) een internationale stage. Dit ligt volgens 15% nog hoger (tussen de 61 en de 80%), en een groep van 14% geeft zelfs aan dat vrijwel alle studenten (tussen de 81 en 100%) een internationale stage hebben (zie ook figuur 1).

Figuur 1 Aandeel van stages dat in het buitenland plaatsvindt.

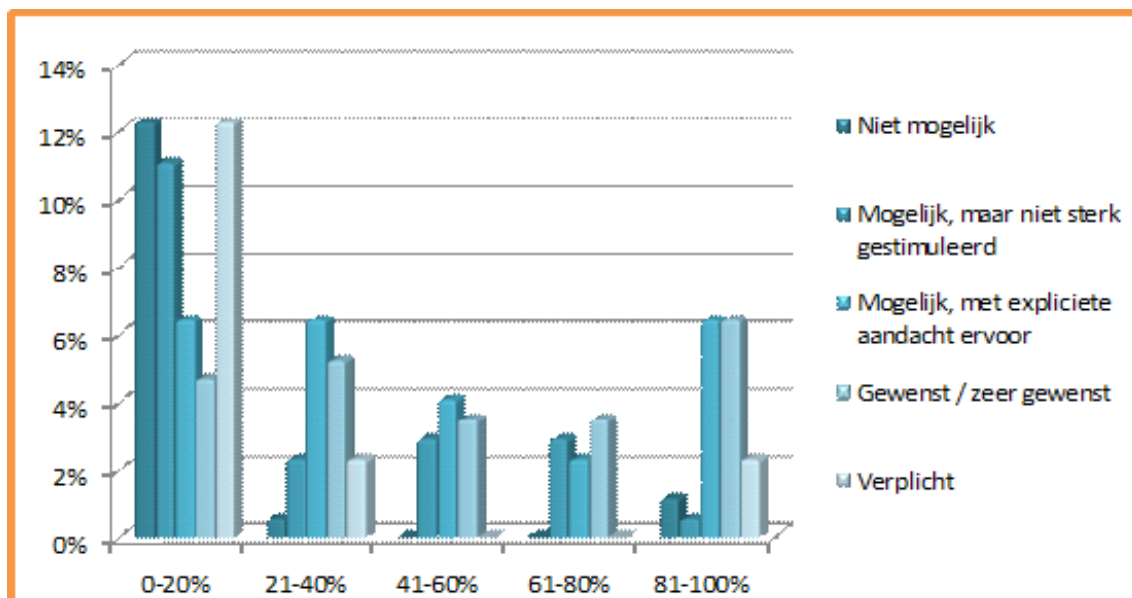
Het lijkt erop dat medewerkers op centraal niveau wat terughoudender zijn in hun inschattingen. Dit kan verschillende redenen hebben, waarbij interne communicatie in een instelling waarschijnlijk een rol speelt. Het blijkt in de praktijk niet eenvoudig om overal in de instelling een gelijk beeld van internationaliseringsactiviteiten te hebben. Ook het feit dat veel beurzen en fondsen decentraal worden beheerd kan hierbij een rol spelen. Al met al is het niet eenvoudig om een coherent beeld van de internationale stagemobiliteit in instellingen te schetsen.

Mate van verplichting van internationale stages

Wat zijn de achtergronden van de verschillen tussen instellingen als het gaat om het aantal internationale stages? Een en ander hangt natuurlijk onder meer samen met de mate waarin ze verplicht zijn. In de enquête is gevraagd dat onder te verdelen in vijf categorieën, die variëren van “het is niet mogelijk een internationale stage te volgen” tot “het is verplicht”.

Internationale stages blijken vrijwel nooit verplicht te zijn: in 12% van de gevallen wordt aangegeven dat slechts voor een kleine groep studenten (0 tot 20%) een verplichting bestaat. In 2% van de gevallen is een stage verplicht voor een kleine groep studenten (21 tot 40%). Slechts 2% meldt dat stages verplicht zijn voor een grote groep (81 tot 100%).

Aan de andere kant komt het zelden voor dat internationale stages niet mogelijk zijn: slechts 1% geeft aan dat een grote groep van de studenten (81 – 100%) geen internationale stage mag uitvoeren. In 12% van de gevallen is de groep waarvoor een internationale stage niet mogelijk is klein (van 0 tot 20%; zie ook figuur 2).

Figuur 2 Mogelijkheid en wenselijkheid van een buitenlandse stage.

4.2 Beleidsinbedding en praktische ondersteuning bij verzekering en calamiteit

Voordat we nauwkeuriger kijken naar de samenwerking tussen student, instelling en stagebedrijf, komt hier de eerste vorm van kwaliteitsborging van internationale stages aan bod: hoe hebben instellingen de organisatorische en beleidsmatige inbedding van internationaliseringsprocessen vormgegeven, en hoe is de praktische ondersteuning van de student geregeld bij verzekeringen, en in het geval van calamiteiten.

Internationaliseringsbeleid

Uit de enquête blijkt dat beleid ten aanzien van internationale stages in ruim 40% van de gevallen wordt ontwikkeld op departementaal of opleidingsniveau, daarnaast in bijna 30% op facultair of schoolniveau en voor 23% op centraal niveau (zie tabel 4).

Vaak blijken drie niveaus in een instelling betrokken te zijn, die een eigen rol vervullen bij het implementeren ervan. Zo geeft een universiteit aan dat internationalisering als algemeen thema centraal is belegd, stagebureaus facultair worden ingericht en de opleidingen zelf hun beleid nader invullen binnen de algemene kaders.

Kijken we naar verschillen tussen het wo en het hbo, dan zien we weinig onderscheid op centraal niveau. Tabel 4 geeft voor beide ongeveer 20% weer. Een aantal hogescholen geeft aan dat algemene beleidsdoelen op centraal niveau worden vastgesteld, waarna de precisering en verdere uitwerking op opleidingsniveau plaatsvinden. Dit komt ondermeer vanwege de grote diversiteit in opleidingen en soorten stages. Universiteiten signaleren dit in mindere mate, wat terugkomt in de cijfers: de opleiding speelt bij het hbo in 46% van de gevallen een rol bij de beleidsontwikkeling, tegen 32% in het wo. Het facultair niveau is bij het wo sterker vertegenwoordigd (41%) dan bij het hbo (23%).

	wo	hbo	totaal
Op centraal niveau	22%	24%	38%
Op decentraal of facultair niveau	41%	23%	47%
Op opleidings-, departements- of programmaniveau	32%	46%	68%
Anders... / Onduidelijk	5%	8%	11%
	100%	100%	

Tabel 4 Niveau waar beleid ontwikkeld wordt m.b.t. internationale stages (meerdere antwoorden mogelijk).

De drie niveaus in instellingen geven min of meer gelijkelijk aan betrokken te zijn bij het ontwikkelen van beleid over internationale stages. Het is goed te constateren dat de betrokkenheid bij het onderwerp op die manier zichtbaar wordt. Internationaliseringsbeleid is niet iets wat door één niveau moet worden gedragen, het komt de kwaliteit en de efficiëntie ten goede als de instelling als geheel zich ermee bezig houdt.

Onderwijs- en Examenregeling (OER)

Als een stage is opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling (OER) betekent dit dat de formele kwaliteitscontrole op dezelfde wijze verloopt als bij andere delen van het onderwijsprogramma. Bij een meerderheid van de instellingen (85%) maakt de internationale stage deel uit van de OER. De rest (15%) geeft aan dat dat soms, of wat vaker (maar niet altijd) het geval is. In een aantal gevallen wordt de stage niet expliciet genoemd in de OER, maar ondergebracht bij de vrije keuzeruimte die een curriculum kan bieden.

Faciliteiten

Instellingen hebben vaak algemene faciliteiten voor studenten die een internationale stage uitvoeren, zoals regelingen voor verzekeringen.

Ook een calamiteitenplan hoort daar bij – niet zozeer een regeling waar studenten veel mee te maken

zullen hebben, wel belangrijk voor het vormen van een beeld van de algemene ondersteuning. Overige vormen van ondersteuning, zoals voorlichting en hulp bij het vinden van een stageplaats, komen in latere hoofdstukken aan de orde.

Verzekeringen

Zoals we eerder zagen in hoofdstuk 3 zijn ziektekosten- en sociale zorgverzekeringen belangrijk bij een internationale stage, en zorgen ze helaas vaak voor onduidelijke situaties. Instellingen kunnen bij het ophelderen hiervan een rol spelen door regelingen te treffen, maar in bijna 40% van de gevallen is dit niet het geval. In ruim 40% gebeurt dat wel. Het blijkt overigens niet altijd eenvoudig om vast te stellen wat 'regelingen' zijn. Bij veel instellingen is daarvan in formele zin nauwelijks sprake, en is de student zelf verantwoordelijk voor het afsluiten van de juiste verzekeringen. De instellingen zijn dan wél intensief betrokken bij de voorlichting over dit onderwerp. Ook komt het voor dat individuele ondersteuning voor studenten niet mogelijk is, maar dat een overkoepelende WA-verzekering is afgesloten. Deze dient dan als vangnet bij onderverzekering van de student. Ook wordt de aansprakelijkheid van de instelling voor gedragingen van een student zo verzekerd. Slechts één universiteit geeft aan dat er sprake is van een echte regeling: voor elke student die in het buitenland verblijft is een WA-verzekering afgesloten. Geen van de instellingen heeft voor de onduidelijkheden rondom de AOW aanvullende regelingen getroffen.

Calamiteitenplan

Een andere belangrijke vorm van ondersteuning is een calamiteitenplan: een draaiboek dat in werking treedt als er sprake is van een crisis of een calamiteit, en dat de benodigde randvoorwaarden beschrijft in de zin van databases, adressenbestanden en contactpersonen. Bijna 60% van de instellingen heeft die voor handen. Niet altijd is echter duidelijk of er daadwerkelijk sprake is van draaiboeken en dergelijke of dat er alleen sprake is van een registratie van studenten. Ruim 30% van de instellingen beschikt niet over een calamiteitenplan.

4.3 Samenwerking

Voordat we kijken naar de rol van stagebemiddelingsbureaus komen de stagebedrijven aan bod. Er is met name aandacht voor de samenwerking tussen de instelling, de student en deze bedrijven. Hierbij is een onderscheid tussen de contracten op instellingsniveau, en de contracten die studenten afsluiten of die voor hen worden afgesloten. Standaardisatie speelt daarbij een belangrijke rol.

Instelling

Als een instelling formele, schriftelijke samenwerkingsovereenkomsten heeft met stagebedrijven draagt dat bij aan de transparantie van de relatie: studenten weten dat zij binnen een bekend raamwerk afspraken kunnen maken over hun eigen stage. Bijna 60% geeft aan geen formele instellingsovereenkomsten met stagebedrijven te hebben, bijna 40% heeft dat wel²¹. Van deze groep is bij ruim 75% sprake van een schriftelijk contract, bijvoorbeeld een standaard bilaterale Erasmusovereenkomst. Bijna 40% heeft een mondelinge overeenkomst.

²¹ De term 'formele overeenkomst' zorgde in een aantal gevallen voor onduidelijkheid; instellingen maken soms geen onderscheid tussen een algemene instellingsovereenkomst en een individuele studentovereenkomst. Dit kan leiden tot een wat gekleurde beantwoording van deze vraag.

Student

Als een student een stage gaat uitvoeren, sluit bijna 90% een individuele stageovereenkomst af. Hogescholen doen dat vaker (bijna 100%) dan universiteiten (ruim 70%; zie tabel 5).

Kijken we naar de cijfers voor hbo en wo, dan valt op dat vooral de hogescholen een formele overeenkomst gebruiken (96%), terwijl de universiteiten dat in mindere mate doen (71%).

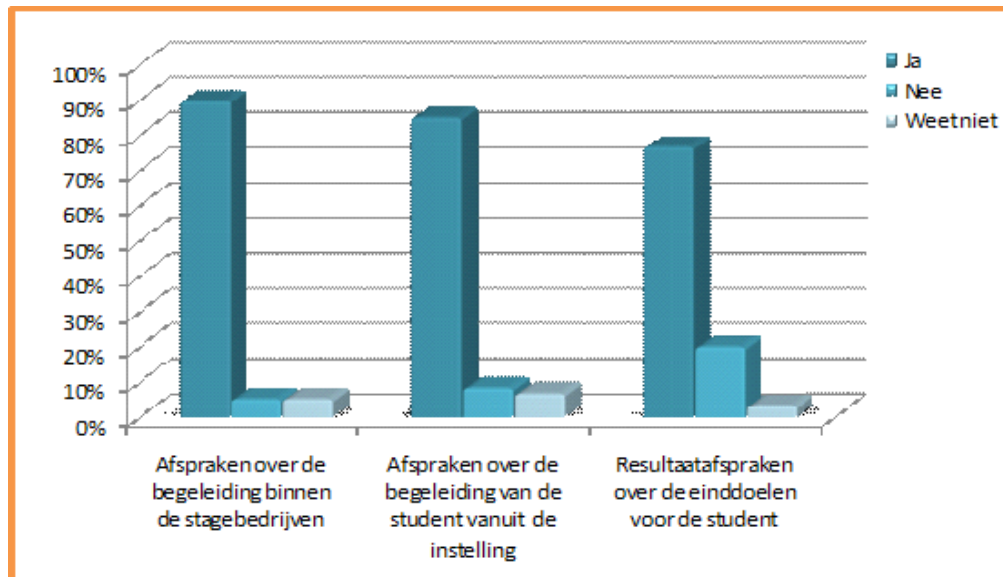
Een aantal instellingen merkt op dat er sprake is van een overeenkomst tussen de student en het stagebedrijf, soms zijn alleen de instelling en het stagebedrijf betrokken. Ook komt het voor dat in het e-mailcontact dat voorafgaat aan de stage de benodigde afspraken worden gemaakt, en dat dit zo de plaats inneemt van een contract. In ieder geval is er in veel gevallen sprake van een meer of minder geformaliseerde stageovereenkomst. Een universiteit geeft aan dat er geen sprake is van een echte overeenkomst, maar dat het stageplan als basis dient. Een andere instelling geeft aan het aangaan van een contract te laten hangen van het stagebedrijf. Waar het verschil tussen hbo en wo vandaan komt is een interessante vraag, die echter niet met zekerheid te beantwoorden is. Wellicht vindt het zijn oorsprong in de gedachte dat wo-studenten zelfstandiger en zelfredzamer zijn dan hbo-studenten.

	wo	hbo	totaal
Ja	71%	96%	87%
Nee	24%	4%	11%
Weet niet	5%	0%	2%
	100%	100%	100%

Tabel 5 Gebruik van een formele stageovereenkomst tussen de student, instelling en het stagebedrijf.

Vervolgens wordt gekeken naar de inhoud van de individuele stageovereenkomst. Daarin kunnen onder meer afspraken worden opgenomen over de stagebegeleiding door het bedrijf en door de instelling. Daarnaast kunnen resultaatafspraken worden gemaakt met de student en het stagebedrijf.

De begeleiding bij het stagebedrijf wordt in 90% van de gevallen genoemd in een overeenkomst. Vaak wordt hierbij een tekst in het contract opgenomen die verwijst naar stagehandboeken en dergelijke. Hetzelfde geldt voor afspraken over de begeleiding van de student door de instelling. Bij 85% van de instellingen gebeurt dat in het contract, waarbij afspraken vaak niet per se tot in detail worden vastgelegd, maar wordt verwezen naar aparte documenten. Dat geldt eveneens voor de resultaatafspraken over de einddoelen van de student. In ruim 75% van de gevallen worden die ook in het contract opgenomen, maar ook nu weer wordt er vaak verwezen naar andere documenten, stageplannen of afspraken met tutoeren, studiebegeleiders en anderen binnen de opleiding (zie ook figuur 3).

Figuur 3 Afspraken vastgelegd in de formele stageovereenkomst.

Tot slot is gevraagd naar de mate waarin standaardcontracten model staan voor een individuele stageovereenkomst. Voor de meerderheid van de instellingen is dit het geval, zowel door de universiteiten (ruim 80%) als de hogescholen (90%). In een aantal gevallen wordt gebruikgemaakt van het Cospa-standaardcontract. Ook de standaardovereenkomst van de EAIE en die van het Erasmusprogramma worden genoemd.

De brancheorganisaties MKB-Nederland en VNO-NCW spelen hoegenaamd geen rol bij het faciliteren van internationale stages. Hun inbreng in bijvoorbeeld het opstellen van handboeken, contracten en checklists of het aangaan van relaties is uiterst beperkt. Het is overigens nog maar de vraag of deze organisaties hierin een rol zouden moeten spelen.

4.4 Stagebemiddelingsbureaus

Instellingen en studenten kunnen zich tijdens verschillende fasen van de stage door stagebemiddelingsbureaus laten ondersteunen. Deze organisaties hebben expertise die vaak ligt in een bepaalde streek of land, of op een inhoudelijk specialisme. Voor hun diensten vragen zij in het algemeen een vergoeding. In deze paragraaf wordt dieper op hun rol ingegaan, waarbij met name aandacht zal worden geschonken aan de mate waarin van hun diensten gebruik wordt gemaakt, de geboden kwaliteit, en de financiële afhandeling.

Gebruik

Hoe vaak maken instellingen gebruik maken van stagebemiddelingsbureaus? Ongeveer 30% geeft aan dat wel eens te doen, bijvoorbeeld bij ingewikkeldere stages in bepaalde ontwikkelingslanden, of voor stages in een bepaalde regio. Voor de meerderheid (bijna 70%) is dit niet aan de orde. Er is hier een onderscheid zichtbaar tussen het wo en het hbo: universiteiten maken minder vaak (ruim 10%) gebruik van stagebemiddelingsbureaus dan de hogescholen (ruim 35%).

	wo	hbo	totaal
Ja	13%	36%	28%
Nee	83%	62%	69%
Weet niet	4%	2%	3%
	100%	100%	100%

Tabel 6: Het gebruik van stagebemiddelingsbureaus

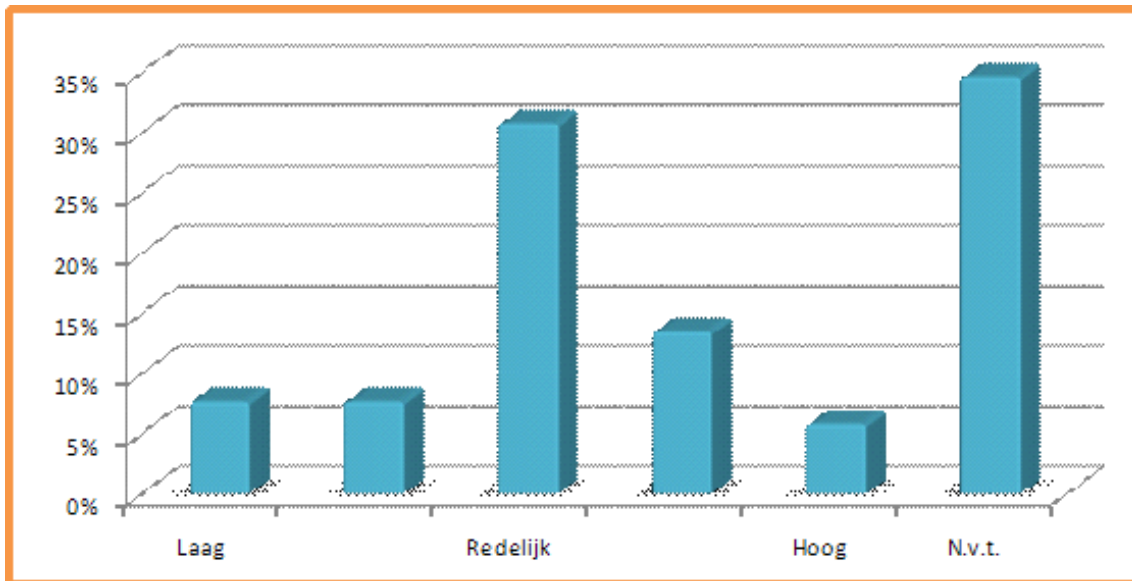
Om hoeveel studenten gaat het? Wat is de omvang van de groep studenten die, al dan niet met instemming van de instelling, gebruikmaakt van stagebemiddelingsbureaus? Een meerderheid van bijna 90% geeft aan dat het om weinig studenten gaat (0-20%). De overige 13% noemt de groep groter (variërend van 21 tot 40% tot van 61 tot 80% van de studenten). Als reden voor de kleine aantallen wordt onder meer genoemd dat studenten in het algemeen niet bereid of in staat zijn om voor bemiddeling te betalen, of dat een opleiding inhoudelijke eisen stelt aan bemiddeling waaraan door een bureau niet tegemoet kan worden gekomen. Eén universiteit geeft aan dat gebruik van stagebemiddelingsbureaus niet is toegestaan. Als we kijken naar het onderscheid tussen het wo en het hbo, dan zien we een verschil. Bij de universiteiten maken studenten vrijwel nooit (95%) geen of zeer weinig gebruik van stagebemiddelingsbureaus. Bij hogescholen is dat percentage lager (bijna 85%). Wel geeft van de wo-respondenten 5% aan dat een groep studenten van 61 tot 80% gebruikmaakt van bemiddeling. Onduidelijk is waar dit onverwacht hoge percentage vandaan komt.

	wo	hbo	totaal
0-20%	95%	83%	87%
21-40%	0%	10%	7%
41-60%	0%	5%	3%
61-80%	5%	2%	3%
81-100%	0%	0%	0%
	100%	100%	100%

Tabel 7: Aandeel van de internationale stages waarbij stagebemiddelingsbureaus een rol speelt

Kwaliteit

Hoe wordt de kwaliteit van de bemiddelingsbureaus vervolgens gewaardeerd? Het grootste deel van de instellingen (ruim 30%), waardeert ze als "redelijk". Een lager dan redelijke en lage waardering komt iets minder vaak voor (16%) dan een beter dan redelijk en hoge waardering (19%). Op een meerderheid (35%) was deze vraag niet van toepassing (zie ook figuur 4). Er wordt opgemerkt dat de ervaren kwaliteit soms wisselend is. Dit wordt door een aantal instellingen ondervangen doordat ze zelf toestemming verlenen aan studenten om gebruik te maken van een bemiddelingsbureau; hierdoor houden ze invloed op de kwaliteit van de bureaus waarvan gebruik wordt gemaakt.

Figuur 4 Waardering van de kwaliteit van stagebemiddelingsbureaus.

Kosten

Tot slot de kosten: wie betaalt de stagebemiddelingsbureaus? Het is vaak niet goed mogelijk hierin inzicht te krijgen. Uit de antwoorden blijkt wel dat in eerste instantie in bijna 100% van de gevallen de student zelf deze kosten draagt. Van een opsplitsing van de begroting van een student echter, naar herleidbare kostenposten is vaak geen sprake. Daarom is het antwoord op deze vraag wat gekleurd: de kosten voor stagebemiddelingsbureaus maken vaak deel uit van het totaalbudget van de student, en zijn daardoor moeilijk afzonderlijk weer te geven. Dit blijkt ook uit de opmerkingen die bij deze vraag zijn gemaakt. Hoewel in een aantal gevallen van het stagebedrijf een aparte vergoeding in de extra bemiddelingskosten wordt gevraagd, wordt meestal een algemene stagevergoeding gegeven. Instellingen dragen ook bij aan de extra kosten door het verstrekken van een eigen beurs of een bijdrage in de reis- en verblijfkosten. Bij stages binnen Europa worden Erasmusbeurzen gebruikt.

4.5 Het vinden van een stageplaats

Stagebemiddelingsbureaus zijn soms behulpzaam bij het vinden van een stageplaats, maar meestal spelen de instellingen zelf daarin de belangrijkste rol. In deze paragraaf gaan we dieper in op de vraag hoe studenten de juiste stageplaats vinden. Hoe komen ze tot hun keuze? Daarbij wordt gekeken naar de mate waarin gebruik wordt gemaakt van eerdere ervaringen met stagebedrijven, en wat de rolverdeling is tussen studenten en instellingen. Ook kijken we kort naar de hulp die stagenetwerken kunnen bieden en vervolgens naar de extra kosten die een buitenlandse stage met zich meebrengt: wie draagt waaraan bij? Tot slot zien we hoe de instelling de stageplaats van de student beoordeelt.

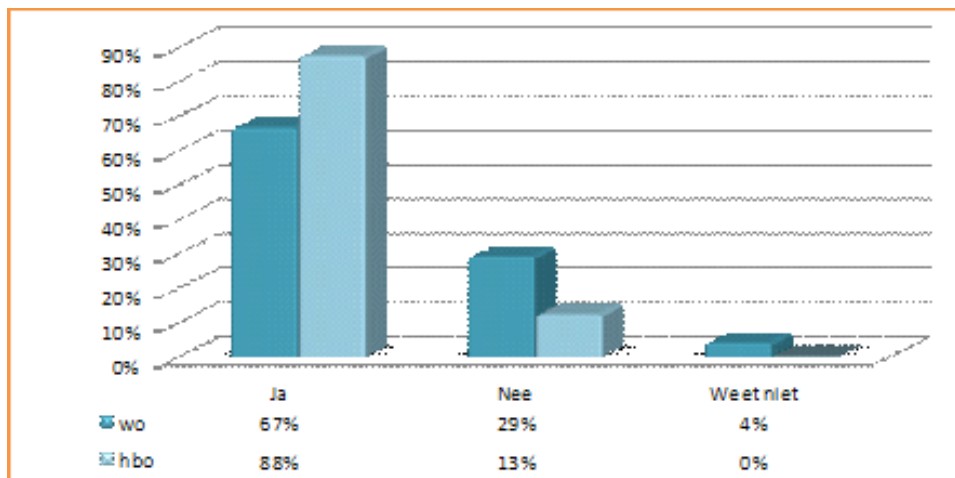
Kiezen op basis van ervaringen van anderen

Het kiezen van een internationale stageplaats vereist goede en relevante informatie. Oud-stagiars, stagecoördinatoren en docenten hebben veel van die informatie al opgedaan bij eerdere stages. Het is daarom goed dat bijna 80% van de instellingen aangeeft dat kennisuitwisseling hierover een rol speelt. Vaak wordt een overleg van stagecoördinatoren genoemd dat regelmatig bij elkaar komt, al dan niet onder

regie van een centraal international office of bureau buitenland. Als dat niet gebeurt, speelt vaak informeel overleg tussen coördinatoren een rol. Daarnaast zijn verslagformulieren belangrijk: studenten geven een evaluatie van de stage, die vervolgens beschikbaar wordt gesteld via intranet, een bibliotheek of een database. Ook komt het voor dat naast de student ook de stagecoördinator een evaluatieformulier invult. Het bezoeken van stageplaatsen levert ook zinvolle informatie op: bij twee instellingen brengen stagedocenten studenten tijdens de stage een bezoek, waarna bij thuiskomst de ervaringen worden gedeeld met andere betrokkenen.

Niet alleen binnen de eigen instelling wordt gebruikgemaakt van bestaande informatie, ook netwerken buiten de instelling zijn inzetbaar: een universiteit geeft aan dat binnen de instelling weinig sprake is van kennisdeling, maar dat het regionale Leonardo da Vincinewerk die functie vervult.

Soms is geen bericht goed bericht: in een aantal gevallen wordt slechts informatie verspreid als de ervaringen met een stagebedrijf negatief zijn. Bij een meerderheid van de instellingen (86%) spelen studenten een actieve rol. Ze worden het meest ingezet bij concrete voorlichtingsactiviteiten, op centraal of op opleidingsniveau. In een aantal gevallen hoort het houden van een presentatie voor de groep nieuwe studenten zelfs tot de onderwijsverplichtingen. Ook dragen studenten bij door presentaties op bedrijven- en terugkomdagen, en worden ze ingezet als mentor voor nieuwe studenten. Een hogeschool maakt melding van een profiel op Hyves waar studenten hun ervaringen kunnen delen. Hogescholen doen vaker actief aan kennisuitwisseling (88%) dan universiteiten (67%) – zie ook figuur 5. Dit is opvallend, maar wellicht verklaarbaar omdat – zoals we ook bij de casestudy van de RUG kunnen zien (zie appendix) – in het algemeen de beschikbare personeelsformatie bij hogescholen groter is en daardoor meer aandacht aan dit onderwerp kan worden gegeven.

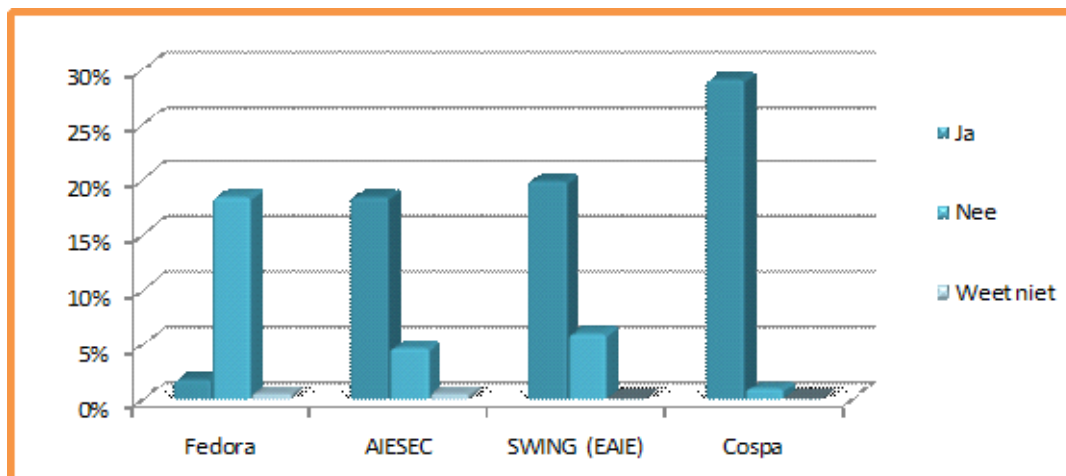

Figuur 5 Kennisuitwisseling binnen de instelling over stage-ervaringen.

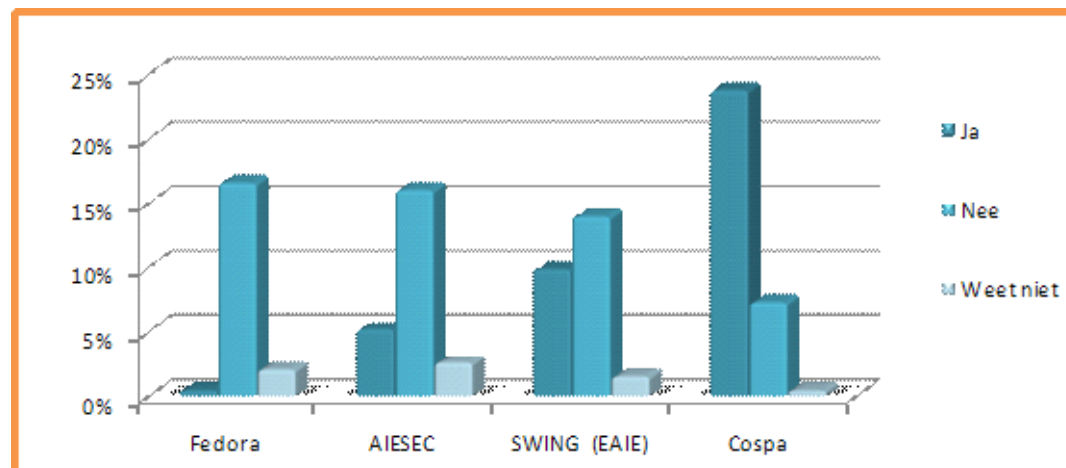
Stagenetwerken

Naast voorlichting binnen de eigen instelling spelen ook externe partijen een rol bij het vinden van een goede stageplaats. Verschillende netwerken verspreiden informatie onder studenten en instellingen, en bieden in een aantal gevallen ondersteuning bij het vinden van een stageplaats. Het Cospa-netwerk is bij de grootste groep instellingen (29%) bekend, gevolgd door Swing (20%). AIESEC (18%) komt als derde, en Fedora (2%) sluit de rij. Als we kijken naar de mate waarin van de diensten van de netwerken gebruik wordt gemaakt, dan staat het Cospa-netwerk wederom bovenaan (24%). Swing (10%) en AIESEC (5%)

volgen op twee en drie, en Fedora (1%) sluit de rij. Zie ook figuren 6 en 7. Opmerkingen die hierbij worden gemaakt hebben ondermeer betrekking op het feit dat AIESEC niet openstaat voor hogescholen.

Figuur 6 Bekendheid met loopbaan- of stagenetwerken.

Figuur 7 Gebruik van de diensten van loopbaan- of stagenetwerken?

Verantwoordelijkheid voor de keuze van het stagebedrijf?

Instellingen mogen verantwoordelijk zijn voor de voorlichting, het zijn de studenten zelf die in 49% van de gevallen verantwoordelijk zijn voor het vinden van een de stageplaats: zij nemen het voortouw. Bij universiteiten is dat vaker (67%) het geval dan bij hogescholen (31%). In 47% van de gevallen is het een gedeelde verantwoordelijkheid tussen student en instelling.

Vrijwel elke instelling ondersteunt studenten in het keuzeproces. De manier waarop dit gebeurt verschilt per instelling. Soms is de student verplicht te kiezen uit het beschikbare aanbod van stageplaatsen en is van een vrije keuze geen sprake. In een aantal gevallen hebben opleidingen in een school of faculteit een eigen beleid. Sommige opleidingen plaatsen studenten bij een bedrijf waarmee zij contact hebben, andere achten het zelfstandig vinden van een stageplaats juist een belangrijk onderdeel van de stage. Het is in alle gevallen de instelling die de stageopdracht en het -bedrijf goedkeurt.

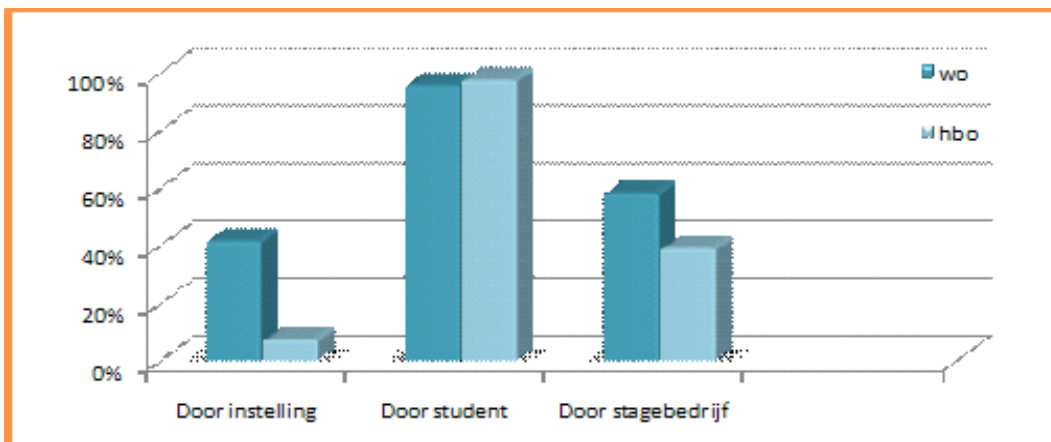
	wo	Hbo	totaal
Instelling	11%	7%	9%
Student	67%	31%	49%
Student, dan instelling	0%	7%	5%
Gedeelde verantwoordelijkheid	22%	56%	47%
	100%	100%	

Tabel 8: Verantwoordelijkheid voor het kiezen van een stagebedrijf (*meerdere opties mogelijk).

Financiering

Het uitvoeren van een stage brengt extra kosten met zich mee. Niet alleen moet er vaak worden gereisd, ook huisvesting kost geld. Daarnaast kan het bijbaantje dat in Nederland voor extra inkomsten zorgt niet worden behouden. Er zijn verschillende manieren om extra financiering te verkrijgen, maar bijna iedereen geeft aan dat de financiering van de stage in ieder geval voor rekening van de student komt. Vervolgens draagt in bijna de helft van de gevallen het stagebedrijf ook een deel van de kosten. In ongeveer 20% van de gevallen speelt de instelling een rol. Figuur 8 geeft aan dat dat bij 42% van de wo- instellingen het geval is, tegen 7% van bij het hbo. Een bijdrage in de kosten door het stagebedrijf is bij 58% van de universiteiten aan de orde, tegen 39% van de hogescholen.

Een aantal instellingen geeft aan zich actief in te zetten voor de student, en het stagebedrijf een vergoeding te laten betalen, maar dat is niet altijd mogelijk. In dat geval draagt de student zelf de extra kosten. In een aantal gevallen kennen scholen, universiteiten of faculteiten een financiële tegemoetkoming bij een internationale stage. De bedragen variëren in grootte. In andere gevallen kan de student in aanmerking komen voor een Erasmusbeurs.

Figuur 8 Financiering van de stage (meerdere bronnen mogelijk).

Criteria stageplaats

Als een student een keuze heeft gemaakt voor een stagebedrijf moet dit worden goedgekeurd. Wanneer het bedrijf deel uitmaakt van het netwerk van de instelling zal dat eenvoudig gaan. Wanneer het een onbekend bedrijf is, bepaalt de opleiding aan de hand van een aantal voorwaarden of het als stagebedrijf kan dienen. Als deze eisen van tevoren bekend zijn bij de student komt dit de transparantie van de procedure ten goede, en kunnen studenten gericht bedrijven benaderen. Hierdoor stijgt de efficiëntie van de voorbereiding, en zal de kwaliteit toenemen.

Bijna 70% van de instellingen hanteert vaste criteria om de geschiktheid van stagebedrijven vast te stellen – universiteiten minder vaak (54%) dan de hogescholen (76%) – zie tabel 9.

	wo	hbo	totaal
Ja	54%	76%	68%
Nee	38%	20%	26%
Weet niet	8%	5%	6%
	100%	100%	100%

Tabel 9 Vaste criteria voor stagebedrijven?

Een aantal criteria is formeel van aard: een instelling geeft aan dat bedrijven moeten meewerken aan het Erasmusprogramma, omdat anders de stagiairs geen beurs kunnen krijgen. Soms is er onderscheid tussen algemene en praktische voorwaarden: bij een aantal instellingen moet de stage een ‘wetenschappelijk niveau’ moet hebben. Generieke voorwaarden over de begeleiding zijn ondermeer een eis dat de begeleider “een academicus moet zijn”. Ook wordt als voorbeeld genoemd dat er “gepromoveerde ingenieurs” in het bedrijf moeten werken. Een concrete eis kan zijn het beschikbaar stellen van een werkplek, of de aanwezigheid van minimaal twee stagebegeleiders. Vaak wordt verwezen naar het stagehandboek.

4.6 De stageperiode

Nu we in de vorige hoofdstukken hebben gekeken naar de ondersteuning die voor studenten beschikbaar is bij het zoeken van een stageplaats, kijken we in deze paragraaf naar de stageperiode zelf. Wordt die in Nederland voorbereid door predeparturesessies, worden docenten door de instelling ondersteund, en hoe is de begeleiding tijdens de stage – niet alleen inhoudelijk, maar ook voor wat betreft opvang en huisvesting? Allemaal onderwerpen die van invloed zijn op de kwaliteit van een stageperiode.

Docentondersteuning

Stagedocenten moeten, voordat een student een stage gaat uitvoeren, allerlei zaken in het oog houden. Die kunnen variëren van de afspraken die hierover binnen een opleiding zijn gemaakt – wanneer precies is een stage nu mogelijk? – tot de manier waarop afspraken en stageplannen moeten worden vastgelegd. Een veelheid aan onderwerpen kan de revue passeren, waarbij gemakkelijk zaken over het hoofd worden gezien. Dit is dan ook een van de onderwerpen waar een centrale dienst ondersteuning kan bieden aan docenten: hoe kan de docent voorafgaand aan en tijdens de stage de student het beste begeleiden, en wat zijn de aandachtspunten die daarbij van belang zijn. Een van de meest gebruikte middelen hiervoor is een checklist.

Een meerderheid van ruim 60% van docenten en stagebegeleiders beschikt over zo’n lijst. Ruim 25% heeft dat niet. Zoals in tabel 10 is aangegeven, is bij 64% van de hogescholen een controlelijst beschikbaar, tegen 58% van de universiteiten.

	wo	hbo	totaal
Ja	58%	64%	62%
Nee	33%	21%	26%
Weet niet	8%	14%	12%
	100%	100%	100%

Tabel 10 Beschikken docenten of stagebegeleiders over een checklist voor de student die op stage gaat?

Uit de toelichtingen bij deze vraag blijkt dat naast een checklist andere vormen van ondersteuning worden aangeboden. Een hogeschool wijst docenten op de stagechecklist van de HBO-raad, andere faciliteren dit via het international office. Een stagehandleiding is ook voor docenten belangrijk, evenals de intermediaire rol van centrale stagecoördinatoren die docenten met elkaar in contact brengt. Ook worden bijeenkomsten voor docenten georganiseerd en wordt algemene informatie aangeboden via het inter- of intranet. Veel algemene ondersteuning wordt geboden door het international office of het stagebureau.

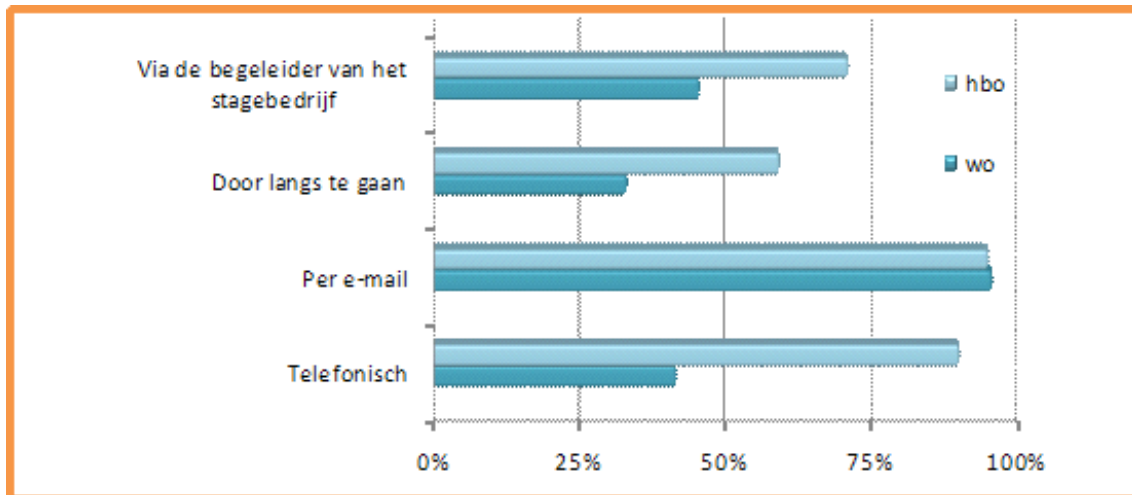
Voorbereiding – predeparturebijeenkomst

Een belangrijke bijdrage aan het slagen van een internationale stage is de praktische voorbereiding voor vertrek. Nadat de keuze voor de stageplaats is gemaakt en de contacten met de stagebegeleider en de bedrijfsmentor zijn gelegd, en het stagecontract is getekend, is het belangrijk dat de student voorlichting krijgt over allerlei praktische zaken zoals huisvesting, en lokale gebruiken en gewoontes. Hierdoor komen studenten voor zo min mogelijk verrassingen te staan, kunnen ze goed aarden, en gaat er zo min mogelijk tijd verloren met acculturatie. Vaak vindt zulke voorlichting plaats in de vorm van een predeparturebijeenkomst.

In ruim de helft van de gevallen wordt een predeparturebijeenkomst georganiseerd, en ruim 90% van de instellingen zorgt daar dan zelf voor. Stagebemiddelingsbureaus en de stagebedrijven spelen een zeer kleine rol – respectievelijk 3 en 5%. De manier waarop de instellingen de bijeenkomsten inrichten verschilt. In een aantal gevallen is er sprake van een soort sollicitatietraining, in een ander geval is het een zeer praktische bijeenkomst over de gevaren en uitdagingen en het land waar de stage plaatsvindt, of over verzekeringen – in samenwerking met bijvoorbeeld een verzekeringsmaatschappij. Bij weer andere instituten is de stagecoördinator betrokken bij individuele briefings vlak voor vertrek.

Begeleiding ter plekke

Na de predeparturebijeenkomsten voor vertrek is de begeleiding tijdens de stage belangrijk. Niet voor iedereen zijn de vorm en intensiteit hetzelfde – die verschillen per student en per opleiding. Uit de enquête blijkt dat ongeveer de helft van de instellingen dit vormgeeft door de student te bezoeken tijdens de stage. Bij ruim 60% wordt ook de begeleider van het stagebedrijf ingezet, terwijl daarnaast telefoon (72%) en e-mail (95%) bij de meeste stages worden gebruikt. Opvallend is dat hogescholen vaker langsgaan bij de student, de begeleider inzetten of telefonisch contact hebben dan universiteiten. Dit komt wellicht omdat van universitaire studenten een grotere academische en praktische zelfstandigheid en zelfwerkzaamheid wordt verwacht, en hogescholen over meer personeel beschikken om deze activiteiten te ondersteunen. E-mail is bij beide populair. Zie ook figuur 9.

Figuur 9 Begeleiding van de student (meerdere antwoorden mogelijk)?

Ook andere media zoals Skype of videoconferencingprogramma's worden ingezet. Hoewel instellingen aangeven dat het bezoeken van de student de beste vorm van begeleiding is, wordt dit beperkt door praktische en financiële obstakels. In een aantal gevallen bezoekt de instelling sowieso de studenten in nabije landen als België en Duitsland, andere laten het afhangen van de afstand of de grootte van de groep studenten in een land of op een locatie. Een instelling noemt de docentmobiliteit van Erasmus als middel om studenten te bezoeken.

Het merendeel van de instellingen heeft eens per maand contact met de stagiair, een relatief grote groep eenmaal per week. Tegelijkertijd geven instellingen aan dat het vaak moeilijk is om een eenduidig antwoord te geven op deze vraag. Bij sommige hangt de intensiteit van het contact af van de voortgang van de stage, en varieert dan van eens per maand tot eens per een à twee weken. Bij andere speelt de mate van ondersteuning die de student zelf vraagt een rol. Weinig contact hoeft overigens niet te leiden tot een minder intensieve begeleiding; veel contact kan juist duiden op een problematische stage. Met een gemiddeld contact van eens per maand lijken de meeste instellingen hierin een gulden middenweg te hebben gevonden.

Bedrijfsmentor

Niet alleen de stagebegeleiding door de instelling is van belang, uiteraard speelt het stagebedrijf zelf ook een belangrijke rol. Het niveau waarop de begeleiders in het stagebedrijf functioneren, blijkt vaak afhankelijk te zijn van de omvang: gaat het om een kleine onderneming, dan zal vaak de directie zelf betrokken zijn, bij een groot concern is dat het (midden)management. In een aantal gevallen heeft men te maken met medewerkers op uitvoeringsniveau. Ook komt het voor dat er niet zozeer naar niveau, maar naar inhoud wordt verwezen: begeleiding is prima zolang het maar door een (afgestudeerd) jurist gebeurt, of als het maar een collega op academisch of hbo-niveau betreft. In een ander voorbeeld wordt aangegeven dat een begeleider minimaal "vijf jaar werkervaring" moet hebben.

Het begeleiden van stagiairs is in het algemeen wel iets dat "erbij wordt gedaan", slechts in een beperkt aantal gevallen behoort begeleiden ook tot de formele werkzaamheden van de bedrijfsmentor. Ook hier speelt de omvang van het bedrijf weer een rol: bij een groot concern zal het eerder formeel belegd zijn bij

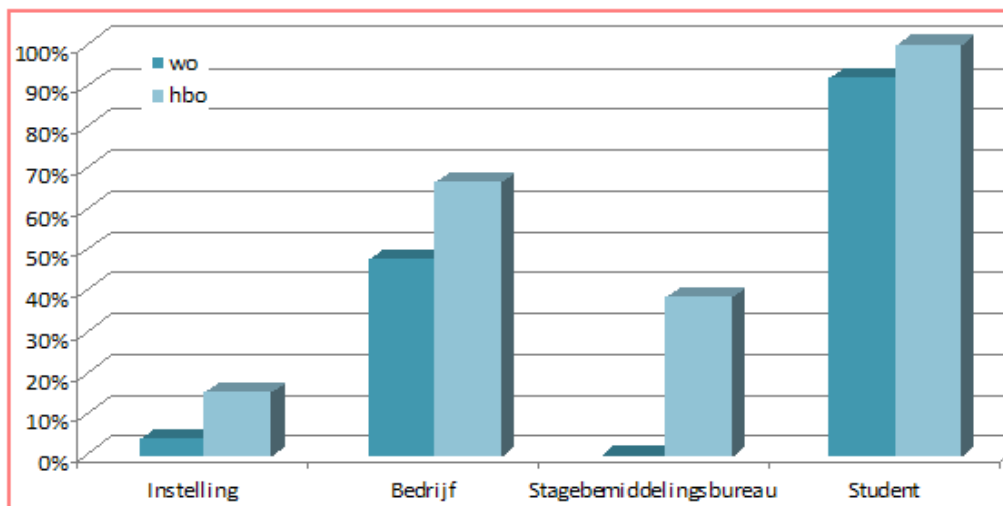
een groep medewerkers dan bij een kleine zaak. Sommige grote organisaties hebben er een P&O-medewerker of bedrijfsstagecoördinator voor.

Huisvesting in het buitenland

Tijdens het uitvoeren van een stage is een veilige woon- en leefomgeving belangrijk; het draagt bij aan het succesvol afronden van een stage. Het is daarom van belang dat huisvesting goed wordt geregeld.

In vrijwel alle gevallen neemt de student zelf het eerste initiatief tot het vinden van huisvesting. In de helft van de gevallen biedt het stagebedrijf vervolgens ondersteuning, en voor bijna een kwart is dat ook vanuit een stagebemiddelingsbureau beschikbaar. Ruim 10% van de instellingen helpt de student bij het vinden van huisvesting. Er worden ook andere partijen genoemd: een hogeschool geeft aan dat in een aantal gevallen de instelling via betaalde contactpersonen huisvesting verzorgt (in een beperkt aantal landen). Bij sommige instellingen maakt de ondersteuning deel uit van een overeenkomst met een stagebemiddelingsbureau, soms met het stageadres. Soms bieden stagebedrijven huisvesting aan, en als dat niet gebeurt, bieden ze vrijwel altijd assistentie bij het vinden van woonruimte. Vaak geldt in ieder geval dat studenten die buiten de gebaande paden treden in het algemeen de huisvesting volledig zelf regelen.

Als we kijken naar de verschillen tussen het hbo en het wo, dan zien we dat universiteiten geen gebruik maken van stagebemiddelingsbureaus. Ook de ondersteuning vanuit de instelling zelf en de stagebedrijven is minder. (zie ook figuur 10).

Figuur 10 Verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de student in het buitenland

Opvang bij aankomst

Naast een veilige woonomgeving is bij het uitvoeren van een stage goede opvang bij aankomst in het buitenland belangrijk. Het vergemakkelijkt de start van de stageperiode, en draagt bij aan het wennen aan de nieuwe situatie zodat de aandacht daar niet meer naar hoeft uit te gaan. Hierdoor worden mogelijke obstakels in een vroeg stadium weggenomen. In de meeste gevallen wordt de student bij aankomst bij het stagebedrijf opgevangen, wo-studenten iets vaker dan de hbo-studenten.

Het stagebedrijf zorgt in ruim 80% van de gevallen voor de opvang, het stagebemiddelingsbureau bij 35%. De instelling ondersteunt in bijna 30%. Zoals we eerder zagen spelen ook hier bij het wo stagebemiddelingsbureaus geen rol, bij het hbo is dat in ruim de helft van de gevallen wel zo. De rol van de instelling en het stagebedrijf is voor universiteiten en hogescholen ongeveer gelijk.

Overigens geldt ook hier dat een eenduidig antwoord niet altijd mogelijk is. De situatie verschilt per stage, per student en per land. Een universiteit “adviseert studenten dringend ervoor te zorgen dat hij of zij wordt afgehaald op het vliegveld”, maar kan daar zelf geen garantie voor geven. Een andere universiteit geeft aan dat opvang altijd op individuele basis wordt geregeld tussen de student en het stagebedrijf. Een derde universiteit daarentegen stelt dit verplicht, en controleert hierop voor vertrek.

4.7 Beoordeling en evaluatie

Nu we hebben gekeken naar de ondersteuning van studenten voorafgaand aan en tijdens de stageperiode, richten we de blik naar het einde van de stageperiode: de individuele beoordeling van de stage en de algemene evaluatie.

Beoordeling

Na afloop van de stage is de beoordeling belangrijk voor de student. Het resultaat telt immers mee bij het afsluitende examen en het afstuderen. In deze paragraaf kijken we daar nauwkeuriger naar. Hoe vindt de evaluatie plaats, en wat is de rol van de student, het stageverslag en de bedrijfsmentor? Daarna komen de examencommissie en de Onderwijs- en Examenregeling aan bod, evenals het aantal studiepunten dat een stageperiode opbrengt. Tot slot kijken we naar de beoordelingscriteria en de vraag of er een gestandaardiseerd beoordelingsprotocol bestaat.

Bij de eindevaluatie van een stage zijn vaak drie dezelfde elementen belangrijk. Het stageverslag speelt bij vrijwel alle instellingen een rol, het oordeel van de bedrijfmentor in iets minder dan 90%, en het afrondingsgesprek met de student in ruim 80% van de gevallen (zie ook tabel 11).

	wo	hbo	totaal*
Gesprek met student	28%	33%	98,5%
Oordeel begeleider in stagebedrijf	34%	32%	87,7%
Stageverslag	38%	36%	83,1%
	100%	100%	

Tabel 11 Basis voor de eindevaluatie (*meerdere antwoorden mogelijk).

Daarnaast geven ook hier instellingen aan dat vaak niet één eenduidig antwoord mogelijk is. Een universiteit zegt: “Er worden voorafgaand aan de stage afspraken gemaakt over de beoordeling. Afhankelijk van wanneer in het curriculum de stage plaatsvindt zijn er meer of minder eisen.” Bij een tweede universiteit is het stageverslag doorslaggevend, terwijl een andere universiteit alle drie de onderdelen bij de beoordeling betreft, en daaraan nog een voordracht over de stage toevoegt.

Een aantal hogescholen stelt aanvullende eisen, zoals het presenteren van een poster en het houden van een eindpresentatie. Een portfolio van producten die tijdens de stage zijn gemaakt kan ook worden meegenomen bij de beoordeling.

Er wordt een aantal malen opgemerkt dat de rol van de bedrijfsmentoren belangrijk, maar tegelijkertijd

adviserend is. Slechts bij één universiteit is beoordeling van de stagementor leidend. Het is in alle gevallen de docent die op basis van verschillende elementen zijn eigen oordeel vormt en een definitief oordeel ontwikkelt. Een van de instellingen merkt op dat de invloed van de mening van de bedrijfsmentor groter wordt als er sprake is van een minder positieve beoordeling. Andere opmerkingen laten zien dat de beoordeling wordt meegewogen in de definitieve vaststelling van het cijfer Een en ander wordt mede vormgegeven door de relatie die een instelling met het stagebedrijf heeft: als de bedrijfsmentor een goede werkverhouding heeft met de instelling zal het bedrijfsoordeel eerder voor een zware weging in aanmerking komen dan bij een ad-hocrelatie. Bij een hogeschool is de rol van de bedrijfmentor aanzienlijk: daar heeft hij een van de twee stemmen die de beoordeling bepalen.

Naast de docent die de stage beoordeelt speelt bij het erkennen van de stage de examencommissie een formele rol. Het is immers de examencommissie die bepaalt of aan de eisen van het afsluitend examen is voldaan. Dat betekent vrijwel altijd dat de commissie zich inhoudelijk niet vooraf met de stage bemoeit. Net als bij de beoordeling van een tentamen is het immers de docent die dit in eerste instantie doet. Pas bij het vaststellen of aan de eisen van het afsluitend examen is voldaan – en of een student kan afstuderen – en bij beroep- of bezwaarprocedures komt de examencommissie in beeld. Een aantal instellingen meldt dat in incidentele situaties de commissie gevraagd wordt om goedkeuring te geven aan een speciale constructie, om problemen achteraf te voorkomen, bijvoorbeeld bij gevallen waar de stagecoördinator twijfelt. In het algemeen echter is de bevoegdheid van de commissie, analoog aan de beoordeling van tentamens en andere onderdelen van het curriculum, gedelegeerd aan de docent of stagebegeleider. Hierbij zijn geen grote verschillen tussen het hbo en het wo.

We hebben gezien dat de docent de resultaten van de stageperiode vaststelt. Daarnaast is er voor de student nog een factor van belang: studiepunten. Deze kunnen een bron van problemen zijn. Het is immers maar de vraag of een stageperiode hetzelfde oplevert als een studieperiode. Gelukkig blijkt dat bij 80% van de instellingen het geval te zijn. Bij 10% is er een verschil tussen beide, terwijl eenzelfde groep niet weet of er een verschil is.

Als reden voor het verschil wordt aangegeven dat er voor stages een standaard aantal studiepunten staat, ongeacht de lengte van de stageperiode. Als die langer is, wordt de extra tijdsbesteding niet meegenomen bij de toekenning van de punten. Een universiteit geeft aan dat een langere stageperiode niet wordt gehonoreerd, omdat er niet meer studiepunten in het curriculum passen. Overigens is er geen verschil tussen de puntentoekening van nationale en internationale stages.

De buitenlandse dimensie van een internationale stage speelt een kleine rol bij het toekennen van studiepunten. Minder dan 20% van de instellingen geeft aan hiermee rekening te houden. Kijken we naar de verdeling tussen hbo en wo-instellingen, dan valt op dat dit bij minder dan 5% van de universiteiten het geval is, terwijl iets minder dan 30% van de hogescholen dit laat meewegen. Een mogelijke oorzaak is dat universiteiten een langere traditie van internationalisering hebben dan hogescholen. In het geval van één hogeschool maakt de internationale doelstelling deel uit van de beoordelingscriteria. Een andere hogeschool legt meer nadruk op de internationale component, juist wanneer het inhoudelijke niveau wat minder hoog is. Een derde geeft aan dat bij een aantal competenties of beroepsgerelateerde en persoonlijke leerdoelen de internationale dimensies van de buitenlandse stage specifiek een rol spelen, en dus juist meewegen. Een andere instelling merkt daarentegen op dat de locatie van een stage geen

invloed mag hebben op de uitvoering ervan.

Bij de beoordeling van de stageperiode is transparantie belangrijk. Een standaardprotocol voor de evaluatie van stages is vastgelegd door ruim 75% van de instellingen, waarbij universiteiten (74%) en hogescholen (77%) elkaar niet veel ontlopen. In een aantal gevallen is dit niet centraal maar facultair of op opleidingsniveau geregeld.

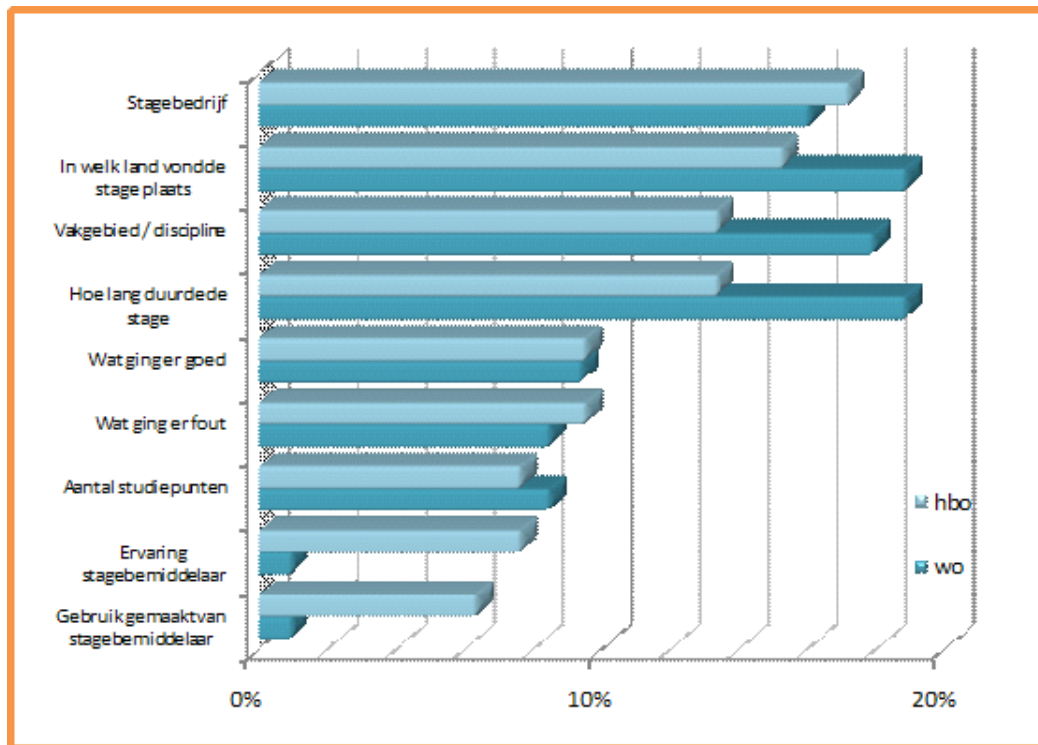
Evaluatie

Niet alleen is het van belang dat de student de beoordeling en de studiepunten krijgt waar hij recht op heeft, ook is het nodig om de stage als geheel te evalueren. Dit draagt bij aan kwaliteitsverbetering voor nieuwe stagiairs, zij leren van de goede ervaringen die zijn opgedaan. Het vastleggen en toegankelijk maken van deze informatie is daarom van belang. In deze paragraaf wordt gekeken naar de manier waarop instellingen deze gegevens beheren en verspreiden, en welke gegevens dat zijn. Een klachtenprocedure kan bijdragen aan het verbeteren van het stagetraject in een instelling; de laatste vraag van deze paragraaf gaat daar over.

Als kwalitatieve gegevens over stage-ervaringen in een database worden bijgehouden, betekent dit dat ze gemakkelijk toegankelijk kunnen zijn voor studenten. Bijna 70% van de instellingen doet dit – ruim 80% van de universiteiten, 60% van de hogescholen. De plaats in de organisatie waar dit is belegd verschilt per instelling. Vaak speelt de stagecoördinator een rol, of het international office. Eén hogeschool geeft aan dat daar een stagecoördinator per opleiding verantwoordelijk is. Bij een andere hogeschool is dit per faculteit verschillend, en soms is het zelfs belegd bij verschillende praktijkbureaus binnen een faculteit. In een aantal gevallen wordt er wel een database bijgehouden, maar uitsluitend met feitelijke gegevens. Op ad-hocbasis houdt hier het international office inhoudelijke ervaringen bij.

Opvallend is dat de manier waarop kwalitatieve gegevens worden vastgelegd per instelling zeer verschilt. Er is daarbij geen onderscheid tussen hbo- en wo-instellingen. Ondanks het belang van het transparant aanbieden van kwalitatieve gegevens over stages en stagebedrijven blijkt ruim een kwart van de instellingen dit niet te faciliteren.

Welke gegevens over een stage of een stagebedrijf legt een instelling vast? Meestal gaat het om data die meetbaar zijn, of eenduidig vast te stellen: de stageduur, het aantal verkregen studiepunten, het land waar de stage plaatsvond, de naam van het stagebedrijf en het vakgebied. Daarna volgen gegevens over wat er goed ging bij een stage, en wat niet. Tot slot volgen – voornamelijk bij hogescholen – gegevens over stagebemiddelingsbureaus.

Figuur 11 Welke gegevens worden in de database bijgehouden?

Daarnaast melden instellingen dat gegevens worden bijgehouden over onder meer het stageonderwerp en de eigen beoordeling door de student, cultuurervaringen en de opgedane leerdoelen, stagevergoedingen en ervaring met begeleiding. In een aantal gevallen worden ook tips en praktische zaken genoemd. De meerderheid van de instellingen (60%) houdt gegevens bij over de evaluatie van internationale stages. Dit is een grote groep, maar gezien het belang hiervan voor voorlichting aan nieuwe stagiairs verdient het aanbeveling het aantal instellingen dat dit structureel doet uit te breiden.

Een klachtenprocedure voor stages kan bijdragen aan het verstevigen van de positie van de stage in de school of instelling. Iets minder dan 40% van de instellingen beschikt over zo'n procedure. Dat is ruim 45% van de hogescholen en ruim 25% van de universiteiten. Bijna 45% heeft geen aparte procedure: het betreft ruim 55% van de universiteiten en bijna 40% van de hogescholen (zie ook tabel 12).

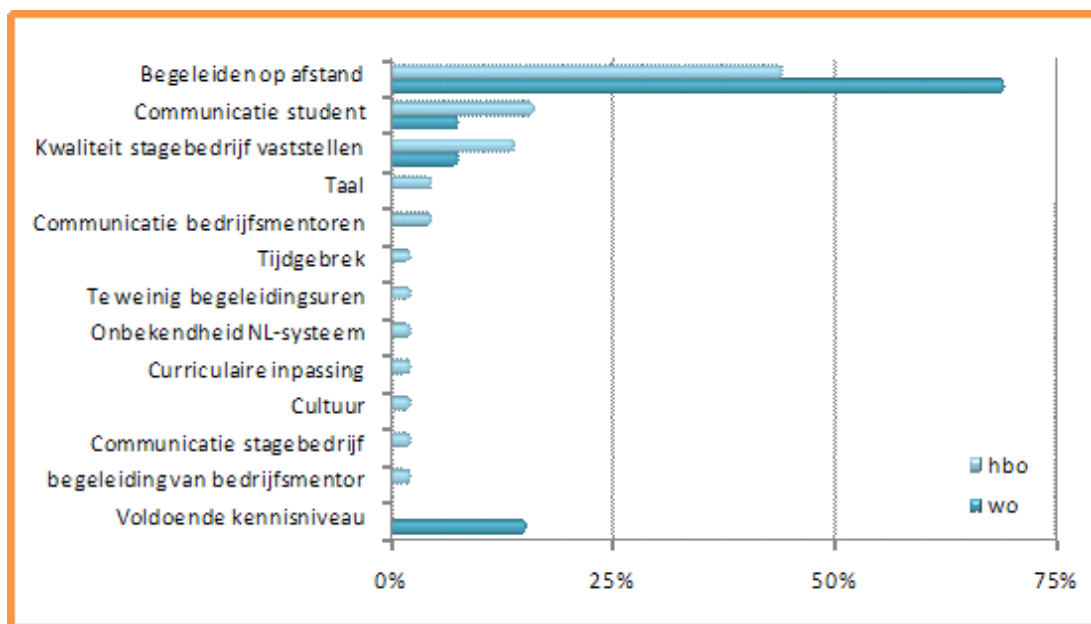
	wo	hbo	totaal
Ja	26%	47%	39%
Nee	57%	37%	44%
Weet niet	17%	16%	16%
	100%	100%	100%

Tabel 12 Aanwezigheid van klachtenprocedure.

Bij deze vraag wordt vaak opgemerkt, door zowel hogescholen als universiteiten, dat er een algemene klachtenprocedure bestaat waarin ook klachten over stages worden behandeld. Twee universiteiten geven aan dat er inderdaad een klachtenprocedure is, in zoverre dat de beslissing tot verlenen van studiepunten voor een afgeronde stage een beschikking is waartegen het gebruikelijke beroep openstaat bij de Examencommissie.

4.8 Obstakels en verbeteringen

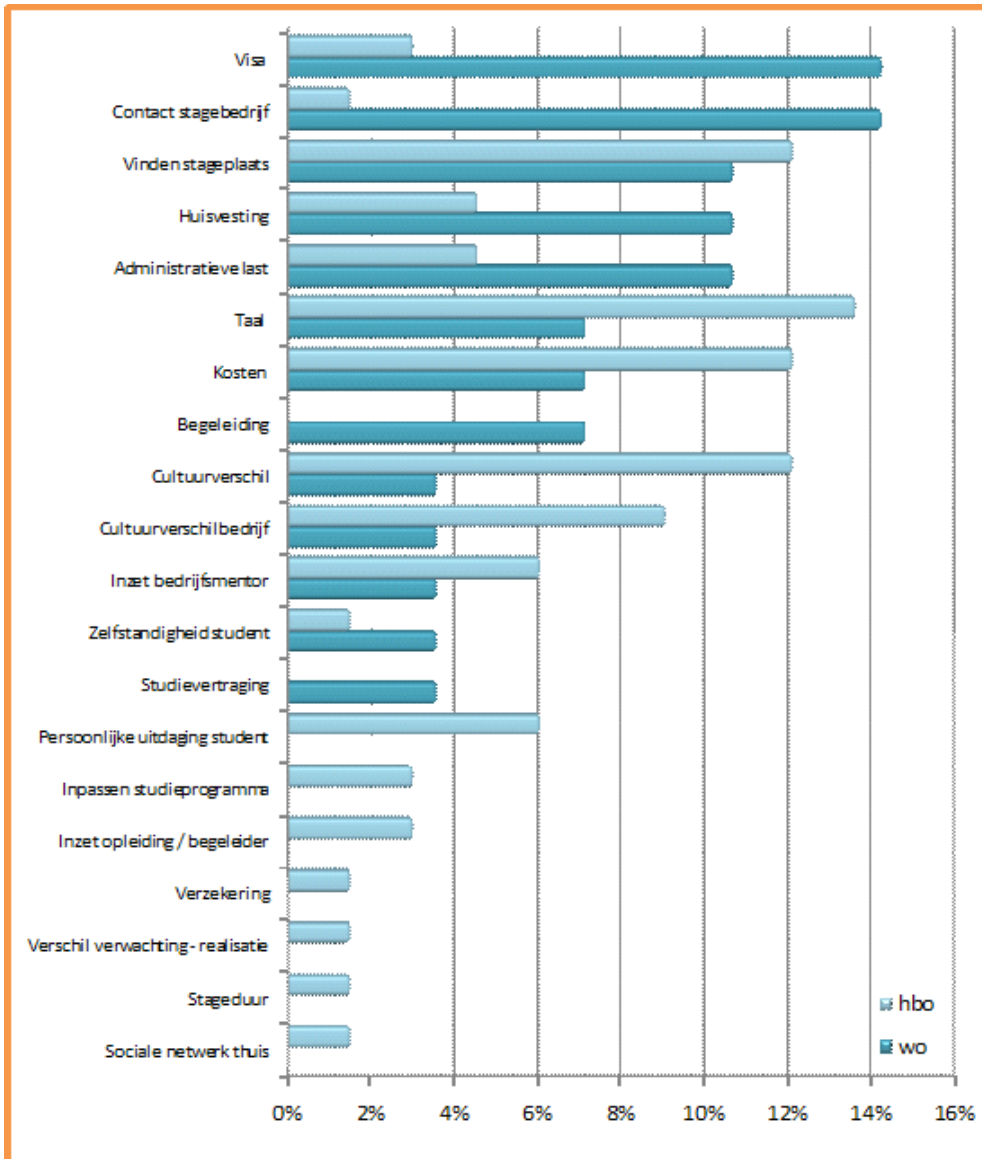
Nadat we in het vorige hoofdstuk hebben gezien hoe de stage wordt beoordeeld en geëvalueerd, kijken we in deze laatste paragrafen naar de obstakels die docenten en studenten tegenkomen bij buitenlandse stages. Er wordt afgesloten met een overzicht van de onderwerpen die voor verbetering vatbaar zijn. Als we kijken naar de obstakels die docenten tegenkomen bij internationale stages, dan zien we als meest genoemde onderwerp de begeleiding op afstand, die anders is dan bij stages in Nederland. Communicatie met de student is ook moeizamer, omdat de techniek en infrastructuur minder ontwikkeld zijn, of doordat de gebruikte communicatiemiddelen (e-mail, telefoon) verschillen van ontmoetingen in levenden lijve. Ook wordt het moeilijk gevonden op afstand de kwaliteit van het stagebedrijf vast te stellen. Universiteiten voegen daaraan toe dat het moeilijker is om vast te stellen of het stagebedrijf ook inhoudelijk voldoende bijdraagt aan het kennisniveau (zie ook figuur 12).

Figuur 12 Wat zijn de belangrijkste obstakels die docenten ondervinden bij buitenlandse stages?

Naast docenten ondervinden ook studenten obstakels bij het uitvoeren van hun internationale stages. Hierin is een verschil waarneembaar tussen wo- en hbo-instellingen. Hogescholen geven aan dat studenten vooral hindernissen tegenkomen bij de taalbeheersing en het krijgen van een geschikte stageplaats. Daarnaast vormen de extra kosten en cultuurverschillen, zowel in het land als in het bedrijf een probleem. Tot slot vinden hbo-studenten het vaak moeilijk om te gaan met persoonlijke uitdagingen die ze tegenkomen omdat ze lang en ver weg van huis zijn. Dit laatste is voor universitaire studenten geen probleem, zij komen vooral obstakels tegen bij het aanvragen van visa. Ook het onderhouden van goede contacten met

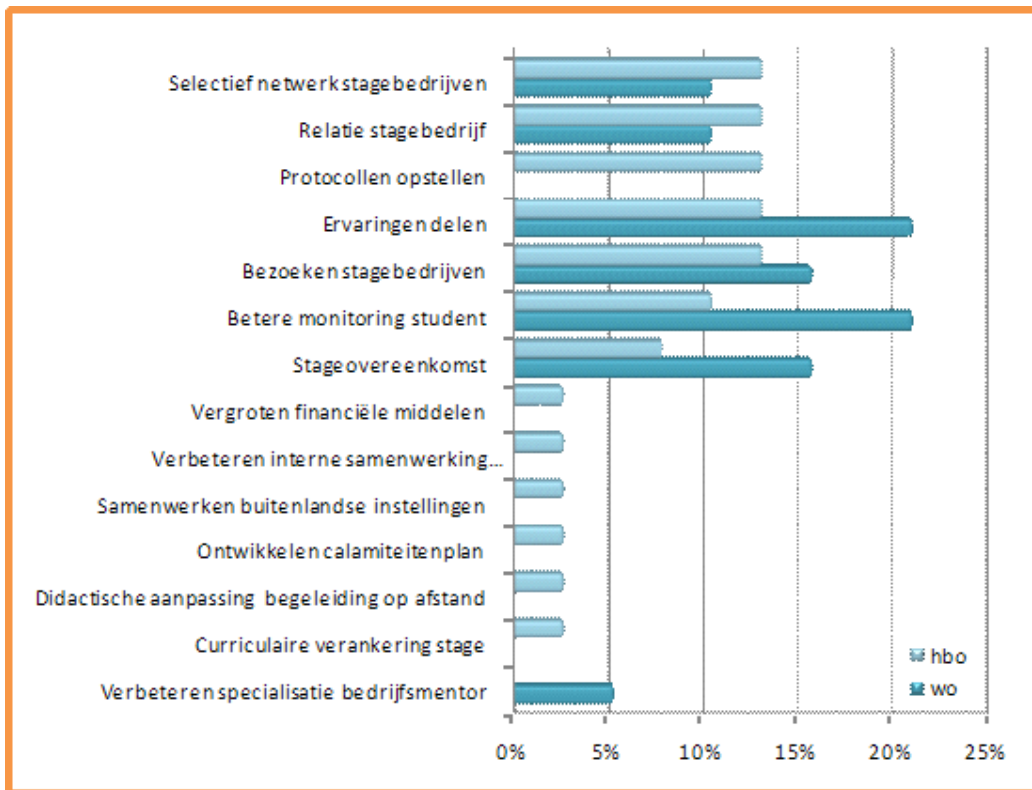
het stagebedrijf wordt vaak als problematisch ervaren, evenals het vinden van de juiste stageplaats. De administratieve last van een internationale stage wordt als groot ervaren (zie ook figuur 13).

Figuur 13 Wat zijn de belangrijkste obstakels die studenten ondervinden bij buitenlandse stages?

Tot slot is er een aantal suggesties voor de instellingen om de kwaliteit van internationale stages te waarborgen.

Het oprichten van een netwerk met geselecteerde stagebedrijven wordt als een belangrijke verbetering gezien, evenals het verder optimaliseren van de relatie met het stagebedrijf. Ook verdient het aanbeveling duidelijke protocollen op te stellen rondom de gang van zaken van de stage. Verder is het delen van ervaringen die studenten hebben opgedaan van belang, voor universiteiten meer dan voor het hogescholen. Hetzelfde geldt voor het bezoeken van stagebedrijven en het beter volgen van de student op het stageadres. Tot slot wordt de voorbereiding op de stage genoemd, waaraan meer aandacht kan worden besteed. Een duidelijk stagecontract kan daaraan bijdragen (zie ook figuur 14).

Figuur 14 Waar kan de instelling maatregelen nemen om de kwaliteit van buitenlandse stages te waarborgen?

Niet alleen de instellingen, ook de overheid kan de kwaliteit van stages verbeteren. Instellingen geven aan dat dit ondermeer zou kunnen door centraal gegevens te beheren over stagebedrijven, bijvoorbeeld in een database. Ook het certificeren van stageplaatsen komt als mogelijke actie naar voren. Tot slot wordt het versterken van de financiën van studenten genoemd door ondermeer het inrichten van meer beurzenprogramma's.

4.9 Casestudies

Nu we gezien hebben hoe de kwaliteitszorg van internationale stages in het algemeen bij instellingen is belegd, kijken we in deze paragraaf naar de praktijk. In vijf casestudies komt samen hoe een praktische uitvoering kan worden gegeven aan het opzetten en beheren van een goede ondersteuning van internationale stages. Eerst wordt de instelling in het algemeen neergezet, zodat het karakter en eventueel de specifieke omstandigheden waarmee een instelling te maken heeft worden beschreven. Daarna worden vier punten verder uitgewerkt:

- het relatiebeheer en de kwaliteit van stagebedrijven;
- de stage en de afspraken tussen instelling, student en stagebedrijf;
- de faciliteiten die de student worden geboden;
- het stagebedrijf.

Er is gekeken naar vier instellingen:

- het praktijkbureau van de Academie voor Toerisme – NHTV;
- het bureau buitenlandstages van het instituut voor Facility Management van de Hanzehogeschool;

- het stagebureau van de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen;
- het stagebureau van de Hoge Hotelschool Maastricht van de Hogeschool Zuyd.

Bij de selectie van de cases is uitgegaan van een zo groot mogelijke variëteit tussen de casestudies. Door deze benadering is het mogelijk om zoveel mogelijk knelpunten te identificeren maar tegelijkertijd ook om een aantal best practices te onderscheiden. Er is bij de selectie van de cases wel naar gestreefd om opleidingen of organisaties te selecteren waarbij verwacht kan worden dat het aantal buitenlandse stages substantieel is.

In deze paragraaf worden per case de conclusies weergegeven. De volledige beschrijvingen zijn opgenomen in de Appendix.

Academie voor Toerisme – NHTV

De NHTV is een geïnternationaliseerde instelling. Niet alleen omdat de aard van de aangeboden opleidingen dit lijkt af te dwingen, ook omdat dit wordt bevestigd door onder meer de plaats die internationalisering inneemt in de missie en de strategie van de instelling. De Academie voor Toerisme maakt deel uit van de NHTV en is zelf eveneens goed geïnternationaliseerd. Onder meer een internationale propedeuse, 11,6% buitenlandse studenten, een praktijkbureau met ruime bezetting en 125 internationale stages per jaar getuigen daarvan.

Aan de kwaliteit van internationale stages wordt door de Academie op verschillende manieren bijgedragen: het praktijkbureau speelt een grote en actieve rol bij het ondersteunen van studenten en stafleden. De afdeling is en voelt zich verantwoordelijk voor de kwaliteit van de internationale stages, met als gevolg dat studenten en stafleden goed worden gefaciliteerd en begeleid. Dit krijgt onder meer vorm door het heldere labelingsysteem dat het praktijkbureau heeft ontwikkeld, en de toegankelijke database waarin allerhande stage-informatie is opgeslagen. Hiermee wordt de kwaliteit van mogelijke stagebedrijven voor de student op een eenvoudige en transparante manier inzichtelijk. Ook de uitgebreide voorlichtingscyclus draagt bij aan het maken van een goed onderbouwde keuze. Het feit dat oud-stagiairs daarbij een belangrijke rol spelen vergroot de kwaliteit alleen maar.

Ook aan het bedrijfsleven is gedacht. De brochure voor potentiële stagebedrijven is helder, en schept een duidelijk beeld over hetgeen de student kan bieden en wat wordt gevraagd van een stagebedrijf. Kijken we naar de inhoudelijke kant van de stages, dan valt op dat de kwaliteit formeel wordt gewaarborgd door stages op te nemen in de OER. Vervolgens krijgt de individuele student de aandacht waar hij recht op heeft, doordat het praktijkbureau waakt voor de balans in de drie elkaar aanvullende onderdelen van het stageprogramma – het opdoen van praktijkervaring, het uitvoeren van bedrijfsopdrachten en het maken van academieopdrachten. Tot slot is er tijdens de stage veel contact tussen de begeleider, de student en de stagecoördinator. Daardoor worden de kwaliteit van de stage en het optreden van de student goed in de gaten gehouden, en worden eventuele problemen vroegtijdigesignaleerd. Naast de inhoud van de stages is ook het proces van goedkeuren van de stageplaats goed doordacht. Daarbij spelen niet alleen de student en de stagecoördinator, maar ook de stagecontactpersoon van de opleiding een rol. Hierdoor is de beslissing goed verankerd bij betrokken partijen. Er wordt altijd een stageovereenkomst afgesloten tussen de student, NHTV en het stagebedrijf. Deze is gestandaardiseerd,

wat ertoe leidt dat alle aspecten die van belang zijn om de kwaliteit van een stageplaats te garanderen voldoende zijn beschreven en gedekt.

De concrete ondersteuning van studenten is goed ontwikkeld. Er is goede voorlichting over verzekeringen, visa, vaccinaties, beursprogramma's et cetera, zodat studenten goed in staat zijn hiervoor zelf te zorgen. De regeling die het mogelijk maakt een stage af te breken als, ondanks de goede voorbereiding, de kwaliteit te laag blijkt te zijn, is hier ook het noemen waard: er kan bij een ander bedrijf een vervolgstage worden uitgevoerd zonder verlies van studietijd of -punten. Dit werkt kwaliteitsverhogend omdat studenten niet terughoudend zullen zijn in het melden van misstanden. Tot slot wordt hier het calamiteitenplan genoemd dat obstakels wegneemt en in geval van crises duidelijke draaiboeken in werking stelt.

Volgens de Academie kan de hoogste kwaliteit van internationale stages – voor wat betreft de versterking van de professionele competenties – worden bereikt door het opbouwen en onderhouden van een netwerk van bedrijven waarmee intensieve contacten bestaan, en waaruit alle studenten verplicht hun stageplaats zouden moeten kiezen. Daarvoor is niet gekozen, vanwege de keuzemogelijkheid die een student moet hebben, en vanwege logistieke en organisatorische overwegingen.

Stagebureau van het instituut voor Facility Management van de Hanzehogeschool

De Hanzehogeschool is een regionale hogeschool met een internationale ambitie. De hogeschool kent geen structuur waarbij voor de gehele instelling stages vanuit één bureau worden ondersteund, maar het bureau buitenlandstages van het instituut voor Facility Management lijkt een groot deel van die rol te vervullen: het bureau werkt voor een groep van tien van de in het totaal negentien schools. Het Bureau geniet derhalve het vertrouwen van een groot deel van de opleidingen van de hogeschool.

Het Bureau kent een lange historie die begint bij een van de oude opleidingen die in 1990 bij de school hoorden. Hierdoor is sprake van een wat aparte decentrale inbedding van deze dienstverlener die veelal centrale trekken heeft. Dat lijkt echter geen probleem te zijn voor goed functioneren. Integendeel, door de lange historie is veel ervaring met internationale stages aanwezig.

Om de wereld efficiënt te bestrijken werkt het Bureau met drie clusters van concentratielanden. Hierdoor is een variëteit aan stageplaatsen voorhanden, van landen in de buurt, via landen waar Nederlands wordt gesproken tot gebieden waar het uitvoeren van een stage wat meer zelfredzaamheid vraagt. Hierdoor is de vraag naar stageplaatsen geografisch gezien goed beantwoord, en wordt ook de vraag die voortkomt uit de diverse samenstelling van de studentenpopulatie goed bediend.

In die concentratielanden wordt het netwerk van stagebedrijven aan de ene kant op ad-hocbasis uitgebreid, aan de andere kant door het voorbereiden van contacten vanuit Nederland. Veel aandacht is er voor het onderhouden van goede relaties door bezoeken ter plekke.

Het Bureau werkt graag met lokale medewerkers die in een aantal gevallen een rol spelen bij het relatiebeheer. Gezien de langdurige samenwerking is hun inbreng een garantie voor kwaliteit. Ook opleidingen en stagecoördinatoren dragen bij aan het beheren van het netwerk. Na afloop van een

stage geven ze vaak uit zichzelf aan als een stagebedrijf niet goed is bevallen of van mindere kwaliteit is. Hierover voeren de stagecoördinatoren regelmatig overleg.

Studenten zelf spelen bij het onderhouden van het netwerk geen grote rol. Echter, een structurele evaluatie van de stages samen met studenten zou de kwaliteit van het netwerk nog verder verhogen.

Naast een goed netwerk van stagebedrijven is de directe ondersteuning van studenten van belang bij het kiezen van een stageplaats. De voorlichtingscyclus van het Bureau draagt hieraan op een structurele manier goed bij. Hierdoor zijn studenten niet alleen in staat hun keuzes goed te onderbouwen, de predeparturesessie die deel uitmaakt van de voorlichting geeft goede en specifieke informatie die door de studenten wordt gewaardeerd. Voorlichting over verzekeringen is goed belegd bij een andere centrale dienst, het International Student Office. Het is de moeite waard te inventariseren of een directere samenwerking tussen het Bureau Buitenlandstages en dit office tot een betere voorlichting kan leiden.

Onderdeel van het keuzeprocess is het matchen van de vraag naar en het aanbod van stageplaatsen. Hierbij is het Bureau niet heel diepgaand bij de inhoud van de stage betrokken. Op basis van ervaring en na de goedkeuring van het stageplan door de docentbegeleider vervult het een bemiddelende rol. Na een succesvolle match wordt vaak een stagecontract afgesloten. Men gebruikt niet voor elke stage een contract, het verdient aanbeveling om dat wel te doen.

Vaak ontvangen studenten van het bedrijf een stagevergoeding. Dit wordt vaak gezien als een teken van betrokkenheid van het stagebedrijf. Het is daarom jammer – maar gezien (economische) omstandigheden begrijpelijk – dat een stagebedrijf er soms voor kiest in een aantal gevallen geen vergoeding uit te betalen. Als de stage gaat beginnen is een lokaal netwerk in het stageland duidelijk een pre. Als aan de randvoorwaarden van betrouwbaarheid en kwaliteit wordt voldaan, is het een systeem dat bij uitstek geschikt is om goede ondersteuning te bieden, en een veilige omgeving te creëren waarin het mogelijk is een stage goed uit te voeren.

Tijdens het uitvoeren van de stage bestaan voor de contacten tussen de stagedocent en de student geen richtlijnen bij het Bureau. Deze zouden wel toevoegen aan de kwaliteit van deze contacten, omdat aan de hand van bijvoorbeeld een checklist goed kan worden ingegaan op alle aspecten die op dat moment van belang zijn. Door zo'n lijst op voorhand beschikbaar te maken, kunnen beide partijen zich beter op de contactmomenten voorbereiden. Ook het voorschrijven van een frequentie maakt het voor docent en student helder hoe het contact moet verlopen. De manier waarop de contacten nu plaatsvinden laat veel ruimte voor vrijblijvendheid.

Tijdens de stage bezoekt de stagebemiddelaar de stagebedrijven en de studenten in het buitenland. Dit werkt kwaliteitsverhogend. Het is jammer dat er niet dieper kan worden ingegaan op de vakinhoudelijke kant van de stage, maar het is goed dat, voor zover het van belang is voor de matching van nieuwe studenten bij een stagebedrijf, hiervoor ook aandacht is.

Het Bureau kent geen klachtenprocedure voor internationale stages. Dat is geen groot probleem, al is het wel jammer dat internationale stages geen speciale plaats innemen in de regelingen van de hogeschool. Het ontbreken van een calamiteitenplan en calamiteitendraaiboek is een minpunt in de kwaliteitsbeheersing. Het verdient aanbeveling deze zo snel mogelijk verder te ontwikkelen.

De beoordeling van de stage door de stagedocent gebeurt zoals op veel andere hogescholen. Opvallend is dat elke opleiding een eigen format kent dat door de stagebedrijven wordt gebruikt om een student te beoordelen.

Stagebureau van de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen

De RUG is een instelling met drie geografische oriëntaties: de regio Noord-Nederland, Nederland als geheel en het buitenland. Bij het laatste ligt van oudsher de nadruk op Duitsland en Oost-Europa. Ook is de RUG sterk in ontwikkelingssamenwerking.

Een deel van die oriëntatie komt ook terug bij de Faculteit der Letteren, met onder meer aandacht voor de Noord-Nederlandse regio en de aard van de Erasmus Mundusmasters waaraan de Faculteit deelneemt. Beleidsvorming ten aanzien van internationalisering van stages is belegd bij de faculteit, die de opleidingen daarin grote autonomie geeft. Het brede scala aan opleidingen leidt tot een gevarieerd beeld van internationale stages: bij een aantal opleidingen zijn stages verplicht, bij een aantal optioneel. Naast het bereiken van leerdoelen van een opleiding wordt de stage ook ingezet om de persoonlijke competenties van studenten te verbeteren.

Studenten die een internationale stage willen uitvoeren worden ondersteund door het stagebureau: elke Letterenstudent krijgt de mogelijkheid een stageplaats te zoeken.

Hoewel de personele bezetting beperkt is, is het stagebureau goed in staat om deze ondersteuning te bieden. Door het efficiënt inzetten van de website en het archief van testimonials waarvan de studenten gebruik kunnen maken, worden op een eenvoudige manier veel buitenlandse stages gefaciliteerd. Omdat de docent verantwoordelijk is voor de goedkeuring van het stageplan en de evaluatie van de stage, is gezorgd voor een kwaliteitsborging op basis van de reguliere visitaties van de opleidingen.

Hoewel het stagebureau niet zelf actief zoekt naar stagebedrijven, heeft het de beschikking over een netwerk van een groot aantal bedrijven waarop op basis van ervaringen van studenten een beroep kan worden gedaan. Als een stageplaats slecht is bevallen, wordt dat in het overzicht bijgehouden. Op deze manier – met studenten als directe intermediair tussen bedrijf en instelling – en met de stagecoördinator van het bureau als middelpunt, wordt het stagenetwerk goed beheerd. Hieraan draagt de website van het stagebureau, waar geïnteresseerde bedrijven uitstekend worden bediend, zeker bij. Er wordt duidelijk beschreven wat er van bedrijven wordt verwacht die een stageplaats willen aanbieden, zodat hierover geen misverstand over kan bestaan.

Stageplaatsen worden door studenten zelfstandig gezocht. Het stagebureau faciliteert hierbij. De uitgebreide website en de testimonials en stageverslagen van oud-stagiairs zijn hierbij een goede ondersteuning, met veel praktische en inhoudelijke tips. De stageopdracht wordt inhoudelijk-academisch beoordeeld door de begeleidende docent, wat zorgt voor een goede verankering van de stage in het onderwijsprogramma. Als de stageplaats is gevonden draagt het standaardstagecontract van het stagebureau bij aan de transparantie en het vergroten van de efficiency.

Obstakels met betrekking tot visa en verblijfsvergunningen spelen bij elke niet-Europese stage in het hoger onderwijs een rol, die van de RUG zijn daarbij geen uitzondering. Dit neemt niet weg dat het voor een aantal studenten een belemmering kan vormen een internationale stage te organiseren. Financiering is eveneens een vaker genoemd obstakel, hoewel dat voor stages binnen de EU een minder grote rol speelt vanwege de Europese programma's. Uitgangspunt blijft echter steeds dat studenten zelf ook financieel moeten investeren in hun stage. Overigens blijkt ongeveer 60% van de stagiairs een tegemoetkoming van de stageorganisatie te ontvangen.

Evenals bij bijna alle andere hogeronderwijsinstellingen is de student zelf verantwoordelijk voor het afsluiten van voldoende verzekeringen. Dit werkt goed. Het ontbreken van een calamiteitenplan is duidelijk een minpunt, maar er wordt gewerkt aan veranderingen, en dat is positief.

Kwaliteitscontrole gedurende de stage is moeilijk; stagiairs bevinden zich dan vaak ver van de faculteit, in vaak moeilijk bereikbare werelddelen (Zuid-Amerika, Afrika, Midden-Oosten). Een tussenevaluatie op locatie is alleen in Nederland mogelijk. De beperkte communicatie via e-mail en telefoon maakt het niet eenvoudig voor de docentbegeleider om eventuele problemen in een vroegtijdig stadium te constateren en er actie op te ondernemen. Aan de ene kant is dit een punt dat verbetering behoeft, aan de andere kant vergroot dit de verantwoordelijkheid van de student bij het succesvol afronden van de stage, wat in een universitaire omgeving als een pre kan worden beschouwd.

Na afloop beoordeelt de docentbegeleider de stage. Dit past in de systematiek tentamineren en examineren van een wo-opleiding, en biedt – omdat de stage dan valt onder de reguliere kwaliteitszorg – ruim voldoende waarborgen voor de kwaliteit ervan. Het verplichte evaluatieformulier bij het stagebureau na afloop waarborgt dat de beoordeling van de stage bij een ander ligt dan het goedkeuren van de stageopdracht. Een punt van aandacht is het feit dat niet iedere docentbegeleider in gelijke mate gebruikmaakt van de door het stagebureau via internet ontsloten gestandaardiseerde formulieren en protocollen. Hoewel een docent een grote autonomie heeft bij de beoordeling van een student, is het voor de transparantie en de volledigheid van de evaluatie wellicht beter als het gebruik van standaarden verplicht wordt. Via een Europees ICT-project zal de onderwijsleeromgeving Blackboard erop worden toegerust dit gebruik van standaarden te bevorderen.

Hoge Hotelschool Maastricht van de Hogeschool Zuyd

De Hogeschool Zuyd vervult een regionale functie met een internationale dimensie. Niet alleen de geografische ligging in twee grensstreken, ook de internationale oriëntering zoals opgenomen in de missie maken dit duidelijk. De specifieke aard van de opleiding zorgt ervoor dat de Hotelschool een redelijk zelfstandige positie binnen de Hogeschool Zuyd inneemt. Er zijn uiteraard contacten met het centrale international office, maar voor wat betreft stages werkt de Hotelschool vrij autonoom. Gezien de specifieke kennis die nodig is om de kwaliteit van het stagenetwerk en de kwaliteit van internationale stages te waarborgen ligt dit ook voor de hand.

De inbedding van het relatiebeheer in de dagelijkse stagepraktijk zorgt voor veel aandacht voor de partners, het veelvuldige persoonlijke contact voor een goede samenwerking, die leidt tot stages die door de stagebedrijven en studenten hoog worden gewaardeerd. De verplichting voor bedrijven tot het betalen

van een stagevergoeding draagt bij aan het vergroten van de betrokkenheid van het stagebedrijf. Bij het selecteren van studenten voor een stagebedrijf wordt een uitgebreide procedure gevolgd die goed ingaat op de persoonlijkheid van studenten, hun kwaliteiten, competenties en verbeterpunten. Ook de toegepaste (zelf)analyse-instrumenten dragen bij aan grote zelfkennis van de student en de mogelijkheid een stageplaats goed op de persoonlijke omstandigheid van een student af te stemmen. Door deze persoonlijke benadering wordt een kwalitatief hoog resultaat bereikt.

Het stagebureau werkt veel met standaardcontracten voor de stagiair en het stagebedrijf. Dit vergroot de transparantie en kwaliteit van de stage.

Tijdens de stage is er veel contact tussen de student en de stagebegeleider, op vastgestelde momenten en volgens een vastgesteld stramien. Hierdoor weet de student goed wat er van hem wordt verwacht, en kan de begeleider zijn taak op afstand goed uitvoeren. De student wordt op de stageplaats bezocht, wat wederom veel bijdraagt aan de kwaliteitsbewaking van de stage. Niet alleen de student maar ook het stagebedrijf blijft zo goed betrokken. Standaarddocumenten als checklists voor stagebegeleiders zorgen ervoor dat deze ondersteuning soepel verloopt. Dit alles bij elkaar maakt dat de begeleiding tijdens het uitvoeren van de stage van zeer hoge kwaliteit is.

Het afsluiten van verzekeringen en dergelijke is zoals bij de meeste instellingen een verantwoordelijkheid van de student zelf. Er is een calamiteitenplan.

Mede door de gedegen voorbereiding vindt het beoordelen van de stage efficiënt plaats. Op basis van een aantal belangrijke punten, waarvan een aantal meetbaar in het stappenplan en de stagedoelen, bepaalt de stagebegeleider weloverwogen het eindresultaat.

Samenvattend kan worden gesteld dat door het systeem van uitstekende randvoorwaarden de stages bij de Hoge Hotelschool Maastricht een bijzonder hoog niveau hebben.

5 Samenvatting, bevindingen en aanbevelingen

In dit slothoofdstuk wordt nog eens samengevat wat de belangrijkste bevindingen zijn van deze studie, waarbij onder meer wordt teruggeblikt op de onderzoeksvragen en de antwoorden daarop. We sluiten af met een aantal aanbevelingen die uit de studie volgen.

5.1 Algemeen

In 2005-2006 studeren iets meer dan 40.000 Nederlandse studenten in het buitenland; het grootste deel van hen volgt een internationale stage. In het hbo gaat het hier om meer dan driekwart en bij de universiteiten om tweederde van het totale aantal uitgaande studenten.

Deze studie richt zich op dit fenomeen: internationale stages van Nederlandse studenten, en de wijze waarop Nederlandse hogeronderwijsinstellingen de kwaliteitsborging van internationale stages vormgeven. Het overkoepelende doel van deze studie is geweest na te gaan of er sprake is van problemen met internationale stages die vragen om nader beleid en/of aanvullend onderzoek.

Daartoe is eerst gekeken naar de verschillende typen internationale stages en de betrokken partijen (onderzoeksvraag 1), waarna vervolgens verder is ingegaan op de juridische inbedding. Ook de regelingen en procedures die de student raken zijn daarbij meegenomen (onderzoeksvraag 2). Met dit als achtergrond ligt de nadruk van deze studie bij het beantwoorden van de derde onderzoeksvraag: hoe is de kwaliteitsborging van internationale stages in de instellingen vormgegeven?

5.2 Typen en actoren

Er wordt een onderscheid gemaakt in typen stages op basis van de mate van verplichting, het karakter van de samenwerking en de aard van de einddoelen.

Er zijn verschillende gradaties in de verplichting tot het volgen van internationale stages. Bij een minderheid van de instellingen zijn ze verplicht of gewenst. Bij een iets grotere groep zijn ze gewenst, en wordt er ook expliciet aandacht aan gegeven. Een volgende categorie betreft de opleidingen waar ze wel mogelijk zijn, maar waarbij dat slechts algemeen wordt genoemd. Bij het gros van de opleidingen wordt de internationale stage niet genoemd, wat overigens vaak is gerelateerd aan de aard van de opleiding.

Het karakter van de samenwerking die instellingen en studenten hebben met stagebedrijven kan variëren van formele samenwerkingsverbanden tot ad-hocrelaties. De meeste studenten vinden hun stageplaats zelf via internet en hun eigen netwerk en opleiding. Slechts in een beperkt aantal gevallen is sprake van een formele samenwerking met stagebedrijven.

De einddoelen die stages hebben kunnen worden onderverdeeld in een introductie in het vakgebied (introductie- of snuffelstage), het opdoen van praktijkervaring (meewerkstage) en het afsluiten van de opleiding (management- of afstudeerstage).

Tot slot de betrokken partijen: de volgende actoren zijn bij stages betrokkenen. Allereerst de student, begeleid door de docentbegeleider, en ondersteund door de stagecoördinator. Ook het bestuur van de instelling draagt verantwoordelijkheid. Aan de andere kant staat het stagebedrijf, met in ieder geval de bedrijfsmentor. In sommige gevallen spelen stagebemiddelingsbureaus ook een rol.

5.3 Wettelijke regelingen en procedures

Bij de juridische inbedding van internationale stages spelen de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) en de accreditatiekaders een rol. Voor de student zijn ook andere regelingen van belang zoals de ziektekostenverzekering en AOW.

De WHW en de accreditatiekaders zijn niet méér van invloed op internationale stages dan dat ze dat zijn op andere onderdelen van een opleiding. Beoordelingsrapporten hebben meer inzicht gegeven in de rol van internationale stages bij accreditatie. Die is zeer beperkt, en komt slechts dan naar boven als de toetsing van de eindkwalificaties daartoe aanleiding geeft. Gezien het aantal instellingen dat belang hecht aan internationale stages is het aantal toegekende bijzondere kenmerken en bijzondere kwaliteiten klein. Ziektekostenverzekeringen en AOW-opbouw leveren onduidelijke situaties op als het gaat om een internationale stage. Of het studenten weerhoudt van een buitenlandse stage is niet bekend. Wel kan het wegnemen van de onduidelijkheden de kwaliteit van een stage in het algemeen ten goede komen.

5.4 Kwaliteitszorg in de instellingen

Er is gekozen voor twee onderzoeksmethoden: één enquête en vijf casestudies.

Respondenten zijn afkomstig van de verschillende niveaus in een instelling: het centrale niveau, het decentrale niveau van de faculteit of school en het opleidings- of programmaniveau. Van alle respondenten is 35% werkzaam bij een universiteit en 65% bij een hogeschool. Kijken we naar het aantal internationale stages dan blijkt het helaas niet eenvoudig te zijn een coherent beeld van de internationale stagemobiliteit te schetsen. De mate van verplichting van een internationale stage verschilt. Instellingen stellen ze slechts in een beperkt aantal gevallen verplicht. In een groot aantal gevallen worden ze wel mogelijk gemaakt. Veelal worden ze dan actief gestimuleerd of is er in ieder geval expliciete aandacht voor. Over het algemeen is een internationaal uitgevoerde stage dus wel mogelijk, minder vaak expliciet gewenst en zelden verplicht.

Internationaliseringbeleid wordt min of meer gelijkelijk binnen de drie niveaus in instellingen ontwikkeld. Het is goed te constateren dat de betrokkenheid bij het onderwerp op die manier zichtbaar wordt. Het is niet iets dat door één niveau moet worden gedragen. Het komt de kwaliteit en de efficiëntie ten goede als de instelling als geheel zich ermee bezighoudt.

Internationale stages zijn bij het grootste deel van de instellingen opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling. Dit is bemoedigend, omdat hierdoor de inhoudelijke en onderwijskundige kwaliteit van de stages onderwerp wordt van de reguliere kwaliteitszorg van een instelling.

Verzekeringen zijn een punt van aandacht. Om de onduidelijkheid hierover weg te nemen, kan een

instelling regelingen treffen, maar dat gebeurt slechts in een enkel geval. Vaker wordt uitgebreid voorgelicht, waardoor studenten hun eigen verantwoordelijkheden goed kunnen nemen. Dit is vrij gebruikelijk bij instellingen, en er is geen directe aanleiding om daar verandering in aan te brengen.

Een calamiteitenplan zou tot de standaardvoorzieningen van een instellingen moeten behoren. Niet alleen voor situaties in Nederland, maar ook daarbuiten. In te veel gevallen is daarvan nu geen sprake.

Formele samenwerkingsovereenkomsten tussen de instelling en stagebedrijven dragen bij aan de transparantie, en een deel van de instellingen maakt hiervan inderdaad gebruik. Het gebruik van standaardcontracten kan de transparantie en kwaliteit echter nog meer ten goede komen. Bij een grote meerderheid van de stages wordt een formele stageovereenkomst afgesloten. Hierin is dan aandacht voor de begeleiding, de resultaatafspraken en de einddoelen. De mogelijkheden voor verbetering liggen hier in eerste instantie bij het nog verder uniformeren en standaardiseren van procedures en contracten.

Universiteiten maken nauwelijks gebruik van stagebemiddelingsbureaus. Een klein aantal hogescholen doet dat wel. Dit komt wellicht door de grotere (academische) zelfstandigheid van universitaire studenten. Ook lijkt er in de universitaire wereld meer weerstand te bestaan tegen het commerciële karakter van deze bureaus. Een goed stagebemiddelingsbureau kan echter prima bijdragen aan de kwaliteit van de dienstverlening, zeker op specialistische gebieden waarin de instelling minder ervaring heeft met stagebedrijven. De kwaliteit van de bureaus wordt over het algemeen als redelijk beoordeeld.

Het beschikbaar maken en delen van informatie over stage-ervaringen van oud-stagiairs, docenten en stagebegeleiders is van groot belang. Het kiezen van een internationale stageplaats vereist goede en relevante informatie. Het geeft reden tot optimisme dat bijna 80% van de instellingen zich hiermee bezighoudt, met als hopelijk resultaat dat een stagiair goed beslagen ten ijs komt. Studenten worden bij 86% van de instellingen actief ingezet bij de voorlichting.

Studenten zijn vaak zelf verantwoordelijk voor het vinden van een stageplaats. De instelling ondersteunt ze door voorlichting, netwerken en andere faciliteiten. Feitelijk betreft het een gedeelde verantwoordelijkheid, die vaak ook zo expliciet wordt benoemd. Stagenetwerken spelen een meer of minder grote rol bij de informatievoorziening van medewerkers. Het Cospa-netwerk wordt het meest gebruikt.

De kosten van een internationale stage worden in eerste instantie door de student zelf gedragen. De instelling speelt – bij het wo vaker dan bij het hbo – soms ook een rol. Vaker draagt het stagebedrijf bij.

De opleiding beslist over de keuze voor een stageplaats, waarbij het duidelijk zou moeten zijn welke criteria hierbij gelden. Bij het merendeel van de instellingen is dat het geval, zij het dat universiteiten iets achterlopen op hogescholen. Als in ieder geval de formele eisen (een eigen werkplek, begeleiding door de bedrijfsmentor) duidelijk zijn, is al veel voordeel behaald.

De docentbegeleiders worden op verschillende manieren ondersteund. Ruim 60% van de instellingen beschikt voorafgaand en tijdens de stage over een checklist. Het zou echter weinig moeite kosten om zo'n checklist voor een grotere groep beschikbaar te maken. Het verdient aanbeveling om ook andere manieren van ondersteuning bij de voorbereiding en de begeleiding verder in kaart te brengen, en te bekijken hoe

een instelling die kan inzetten.

In de predeparturebijeenvakkomsten wordt voorlichting gegeven over bijvoorbeeld huisvesting of de ontvangst bij aankomst. Deze aspecten vormen een belangrijke schakel in het stagetraject. Door deze bijeenkomsten bij te wonen kunnen studenten zich beter aanpassen aan de nieuwe locatie. Ze worden door 90% van de instellingen aangeboden. Het belang van een goede praktische voorbereiding lijkt een belangrijke factor in het uiteindelijke succes of falen van de stage.

Contact tussen de student en de instelling tijdens de stage is belangrijk. Alle instellingen willen graag stagiairs bezoeken, maar dit lukt slechts in de helft van de gevallen – waarbij de universiteiten ver achterliggen op de hogescholen. Hoewel e-mail door wo en hbo ongeveer even vaak wordt ingezet, begeleiden de hogescholen vaker op afstand.

De frequentie van de begeleiding ligt gemiddeld op één maal per maand. Dit hoeft niet zonder meer een teken van kwaliteit te zijn. Minder contact hoeft niet te leiden tot minder begeleiding, meer contact kan duiden op een problematische stage. Met een gemiddeld contact van één keer per maand lijken de meeste instellingen een goed optimum te hebben gevonden.

Stagebegeleiding door de bedrijfsmentor wordt bij kleine bedrijven vaak naast de reguliere taken van een medewerker gedaan, grotere concerns hebben dit vaak als aparte taak gedefinieerd. Bedrijfsmentoren bevinden zich, afhankelijk van de grootte van het bedrijf, in het midden- of hogere management. Voor instellingen is dit vaak voldoende, maar soms ook worden inhoudelijke eisen gesteld. De begeleider moet bijvoorbeeld zelf academisch opgeleid zijn, of formeel zijn opgeleid in een bepaald vakgebied.

Huisvesting wordt op verschillende manieren verzorgd. De verantwoordelijkheid hiervoor is afhankelijk van de lokale omstandigheden, de relatie met het stagebedrijf en de inzet van de instelling. Hogescholen bieden hierbij vaker ondersteuning aan dan universiteiten. Het is niet duidelijk in hoeverre huisvesting een obstakel vormt in buitenlandse stages.

Goede opvang bij aankomst vergemakkelijkt de start van de stage. De rol en de zelfredzaamheid van de student zijn overigens groot. De eerste opvang wordt geregeld op basis van afspraken die de student zelf heeft gemaakt. Instellingen zijn hierbij in meer of mindere mate betrokken. Voor ongeveer de helft van de studenten is niets geregeld bij aankomst. Voor wo-studenten is opvang minder vaak geregeld dan voor hbo-studenten. Hier ligt een uitdaging voor instellingen om dit beter ter hand te nemen.

Na afloop van de stage komen de beoordeling en evaluatie aan bod. Beoordeling geschiedt aan de hand van het stageverslag, het oordeel van de bedrijfsmentor en het afsluitende gesprek met de student. Deze drie onderdelen spelen allemaal in meer of mindere mate een rol. Afhankelijk van het vakgebied van de opleiding en de eigen invulling door een faculteit of instelling komen er soms andere aspecten bij. De rol van de bedrijfsmentor kan nogal verschillen. Bij de ene instelling is die adviserend, bij de andere weegt de stem daadwerkelijk mee. Het is zeer belangrijk dat studenten van tevoren goed op de hoogte zijn van het beoordelingsmechanisme van hun stageverblijf. Bedrijfsmentoren zijn immers niet altijd goed in staat om een stage in al zijn facetten goed te beoordelen.

De examencommissie speelt pas een rol bij het afstuderen, of bij een beroepsprocedure. Bij instellingen waar internationale stages via een vast stramien in het curriculum passen is dit een goede en efficiënte werkwijze. Als buitenlandse stages minder gangbaar zijn, loont het om voorafgaand aan de stage toestemming van de examencommissie te verkrijgen zodat de erkenning geen gevaar loopt.

Bij sommige instellingen bestaan er verschillen tussen het aantal studiepunten dat een stage oplevert en een studieperiode van dezelfde duur. Dit kan verwarrende, en daardoor ongewenste situaties opleveren. De beoordeling van stages dient zoveel mogelijk volgens een standaardprotocol te gebeuren. Op die manier zijn transparantie en efficiëntie het best gewaarborgd. Helaas is dit bij een kwart van de instellingen nog niet aan de orde.

De casestudies leveren een aantal interessante inzichten op. Er zijn veel overeenkomsten. Veelal betreft het stagekantoren met een lange historie, en zijn ze – behalve bij de RUG – ruim bezet. Alle spelen ze een (zeer) actieve rol bij de ondersteuning van studenten in de keuze voor de stageplaats. Dit gebeurt onder meer door een duidelijke voorlichtingscyclus – met veel aandacht voor visa en verzekeringen – en de inzet van oud-stagiairs. De stages zijn goed verankerd in de faculteit of school doordat meerdere partijen zijn betrokken bij het voortraject en de beoordeling. Ze gebruiken alle een standaardcontract en zoveel mogelijk standaarddocumenten. De hogescholen onderhouden actief hun stagenetwerk en bezoeken waar mogelijk de studenten als die hun stage uitvoeren. Er is veel aandacht voor potentiële stagebedrijven, via folders en websites. Zo vaak mogelijk worden stages opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling. De RUG kent als enige een aantal verplichte stages in onder meer Erasmus Mundusmasters, en beheert haar netwerk voornamelijk door middel van de ervaringen van studenten.

5.5 Onderscheid hbo – wo

Nederland kent een binair systeem, waarin hogescholen zich richten op beroepsonderwijs en universiteiten op wetenschappelijk onderwijs. Hoewel het onderscheid regelmatig punt van discussie is, is de binariteit voorsnog wettelijk vastgelegd. Hogescholen zijn daarom van nature meer gericht op stages dan universiteiten. Dat uit zich op verschillende manieren.

Wat het meest in het oog springt, is het verschil in personele bezetting. Hogescholen beschikken vaak over een stagebureau met veel werknemers, terwijl universiteiten het met een stuk minder moeten doen. Leidt dit tot een kwaliteitsverschil? Niet noodzakelijkerwijs. Zoals we bij de casestudy van de RUG hebben gezien, is het goed mogelijk om met een beperkte bezetting stagefaciliteiten van hoog niveau aan te bieden. Het leidt wel tot een andere benadering van de student. Terwijl een aantal hogescholen beschikt over een uitgebreid en goed onderhouden netwerk van stagebedrijven, wordt bij universiteiten een grote inzet van de studenten verwacht.

De obstakels die hogescholen en universiteiten tegenkomen bij internationale stages vertonen grote gelijkenis, maar er zijn wel accenten in de omvang te onderscheiden. Docenten ondervinden de grootste hindernissen bij de begeleiding van de stagiair op afstand. Wo-docenten vinden dit vaker een barrière dan hbo-docenten. Niet alleen het begeleiden, ook het communiceren met de student in het algemeen is moeilijker dan bij een binnenlands stage. Hier zijn het de hogescholen die dit vaker als een barrière zien. Datzelfde geldt voor het probleem dat het moeilijk kan zijn om op afstand de kwaliteit van een stagebedrijf

vast te stellen. Een hindernis voor universiteiten tot slot is de moeilijkheid om vast te stellen of de stageplaats voldoende bijdraagt aan het kennisniveau van de student.

Hbo-studenten lijken het vaak lastig te vinden de taal van het stageland onder de knie te krijgen. Ook cultuurverschillen, zowel in het stageland als in het stagebedrijf zelf, vragen extra aandacht. Daarnaast vormt de afstand tot thuis en daarmee samenhangend de duur van het verblijf vaker een uitdaging. Voor wo-studenten is dit minder aan de orde. Zij ondervinden meer problemen met het verkrijgen van visa, met het onderhouden van goede contacten met het stagebedrijf en het vinden van de juiste stageplaats, en de administratieve last van een buitenlandverblijf.

Naast obstakels voor docenten en studenten noemen instellingen zelf een aantal maatregelen die kunnen bijdragen aan de kwaliteit van internationale stages. Veelgenoemd is een netwerk met geselecteerde stagebedrijven waarmee een goede relatie wordt onderhouden – bij het hbo staat dit iets hoger genoteerd dan bij het wo. Ook voor beide een aandachtspunt, maar voor de universiteiten meer dan voor hogescholen, is het verbeteren van het delen van ervaringen van oud-stagiars en het bezoeken van stagebedrijven. Daaraan gerelateerd zouden beide de student op het stageadres graag beter volgen, ook hier is die wens bij het wo groter dan bij het hbo.

In deze context valt het overigens op dat universiteiten aangeven eerder betrokken te zijn bij financiële ondersteuning van studenten dan hogescholen. Hoe dit komt is niet duidelijk.

5.6 Aanbevelingen

Een goede kwaliteitszorg van internationale stages kan het best worden omschreven met vier kernwoorden: transparantie, standaardisatie, ondersteuning en voorlichting.

Transparantie zorgt voor duidelijkheid zodat studenten en medewerkers zich kunnen voorbereiden en weten hoe procedures werken en welke verwachtingen reëel zijn. Zo weten studenten vroegtijdig waar ze aan toe zijn, welke stappen ze moeten ondernemen en wat de gevolgen van hun activiteiten zijn.

1. Het moet duidelijk zijn wat het instellingsbeleid met betrekking tot internationale stages is en waar het tot stand komt. Normaliter liggen er verschillende beleidsonderdelen op verschillende niveaus. Zolang die onderdelen goed verbonden zijn en er een goede communicatie plaatsvindt, is dat geen probleem.
2. De plaats van internationale stages in het curriculum dient te zijn opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling van een opleiding. Bij veel instellingen is dit al het geval. Hierdoor past de stage logisch in het curriculum en is de inhoudelijke en onderwijskundige kwaliteit van de stages onderwerp van de reguliere kwaliteitszorg van een instelling.
3. Hoe heeft de instelling het stagenetwerk ingericht? Een langdurige en goede werkrelatie met stagebedrijven heeft een positieve invloed op de inhoudelijke kwaliteit van de stages. Ook weten studenten van tevoren onder welke omstandigheden ze er terecht zullen kunnen. Bepaal daarom vooraf of de stage verplicht bij een van de bedrijven uit het netwerk moet plaatsvinden of dat afwijkingen mogelijk zijn.
4. Als een stagebedrijf niet uit een vaststaand netwerk wordt gekozen, beslist de opleiding of de stageplaats voldoet. Hierbij moet duidelijk zijn welke criteria gelden. Deze kunnen het beste voor elke student in een stagehandleiding zijn opgenomen. Als ten minste een aantal formele eisen (een eigen werkplek, begeleiding door de bedrijfsmentor) duidelijk is, is al veel voordeel behaald.

5. Naast de beoordeling van een stageplaats is het ook belangrijk dat studenten van tevoren goed op de hoogte zijn van het beoordelingsmechanisme van hun stageverblijf. Instellingen geven aan dat het stageverslag, het eindgesprek met de student en de mening van de bedrijfsmentor worden meegewogen. Hoe zit dat precies in elkaar? Neem hierover informatie op in de stagehandleiding of, beter nog, in de Onderwijs- en Examenregeling.
6. Wees helder over de rol van de examencommissie. Als buitenlandse stages minder gangbaar zijn in een instelling loont het om voorafgaand aan de stage toestemming van de examencommissie te verkrijgen zodat de erkenning achteraf geen gevaar loopt.
7. Voorkom onduidelijkheden over het aantal studiepunten dat een stage oplevert. Zorg er in ieder geval voor dat de stage evenveel waard is als een studieperiode van dezelfde duur. Hier ligt voor een aantal instellingen nog veel werk.

Standaardisering zorgt voor kwaliteitsverbetering doordat procedures helder en efficiënt zijn en op eenduidige wijze worden uitgevoerd. Het gebruik van standaardcontracten en modelovereenkomsten kan verder tot kwaliteitsverbetering leiden. Zo komen betrokkenen bovendien minder gauw voor onaangename verrassingen te staan.

8. Zorg voor een standaardprocedure voor de beoordeling van een stage. Op die manier zijn transparantie en efficiëntie het best gewaarborgd.
9. Geef aandacht aan het ontwikkelen van standaardstagecontracten en zorg voor een juridisch en praktisch afgedekte systematiek. Zo kan iedereen gebruikmaken van dezelfde expertise, en is de kwaliteit van stageovereenkomsten beter gegarandeerd.
10. Hetzelfde geldt voor handboeken, handleidingen en de manier waarop stages worden geëvalueerd.

Het goed ondersteunen, faciliteren en voorlichten van studenten en docenten begint bij transparantie en standaardisering maar kent ook eigen specifieke aandachtspunten.

11. Een calamiteitenplan moet tot de standaardvoorzieningen van instellingen behoren. Niet alleen voor situaties in Nederland, maar ook daarbuiten.
12. Zorg voor een goede begeleiding van docentbegeleiders. Een groot deel van de instellingen beschikt voorafgaand en tijdens de stage over een checklist of een handboek waar de docent gebruik van kan maken. Op die manier zijn de stappen voorafgaand aan de stage helder, en is ook bekend wat voor acties er worden verwacht als de student de stage uitvoert.
 - Daarnaast verdient het aanbeveling om ook andere manieren van ondersteuning bij de voorbereiding en de begeleiding verder in kaart te brengen, en te bekijken hoe een instelling die kan inzetten.
 - Docenten zien als grootste obstakel het begeleiden van en communiceren met studenten op afstand. Op dit gebied is verdere ondersteuning – materieel en didactisch – ook van belang.
13. Zorg ervoor dat informatie over ervaringen van oud-stagiairs, docenten en stagebegeleiders volledig en eenvoudig toegankelijk is. De sterke voorkeur gaat ernaar uit dit ten minste via internet te doen, maar in ieder geval gebruik te maken van een database. Dit verbetert de toegankelijkheid tot de informatie.
14. Denk na over de voorlichtingscyclus: wanneer is de goede tijd van het collegejaar om welke voorlichting te geven?
15. In predeparturebijeenkomsten wordt voorlichting gegeven over praktische onderwerpen. Dit is van

groot belang en voorkomt veel problemen en teleurstellingen in latere fases.

16. Betrek oud-stagiairs bij de voorlichting.
17. Goede opvang bij aankomst en beschikbare huisvesting vergemakkelijken de start van de stage.
Hoewel het vaak goed is geregeld, ligt hier ook een uitdaging voor veel instellingen.
18. Ziektekostenverzekeringen en AOW zijn onduidelijk. Het ligt niet in de macht van instellingen om hierin veranderingen aan te brengen, dus goede voorlichting is het belangrijkste wapen.

Literatuurlijst

Cospa, "Kwaliteitszorg internationale stages". Den Haag: Nuffic, 1998 (herzien in 2002).

Interstedelijk Studenten Overleg, "Een Wereld te Winnen – Internationale stages in het HBO". Utrecht: ISO, 2008.

Friedhelm, M., & Teichler, U., "Study abroad and early career: Experiences of former ERASMUS students". London: J. Kingsley Publishers, 1996.

Meng, C.M., G.W.M. Ramaekers (2000), "Effecten van buitenlandervaring tijdens de studie op de loopbaan van academici", Beleidsgerichte studies Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek. Den Haag: Ministerie van OCW, oktober 2000.

Messer, D. en S.C. Wolter, "Are Student Exchange Programs Worth It?", IZA Discussion Paper 1656. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, juli 2005.

Nuffic, "Key Figures 2008". Den Haag: Nuffic, december 2008.

Nuffic, "Internationalisering in het onderwijs in Nederland". Den Haag: Nuffic, 2008.

Oosterbeek, H. & D. Webbink. "Assessing the returns to studying abroad," CPB Discussion Papers. Den Haag: Centraal Planbureau, 2006.

Icke, S. en B. Rooijendijk, "Nationaal Stage Onderzoek Studenten 2008". Amsterdam: Stageplaza, maart 2008.

Appendix: beschrijvingen van de casestudies

Praktijkbureau van de Academie voor Toerisme - NHTV

Deze casestudy beschrijft het praktijkbureau van de Academie voor Toerisme van de NHTV Internationaal Hoger Onderwijs. Vanwege het internationale karakter van de hogeschool wordt gekeken naar de wijze waarop internationale stages een rol spelen en naar de manier waarop hun kwaliteit wordt gewaarborgd. Voordat wordt ingezoomd op de Academie voor Toerisme bekijken we eerst kort de achtergrond en geschiedenis van de NHTV, de specifieke internationale oriëntatie van de school en de organisatiestructuur.

Achtergrond, geschiedenis en internationale dimensie

De basis van de huidige NHTV werd gelegd in 1987 toen het Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme fuseerde met de Verkeersakademie Tilburg, waardoor de Nationale Hogeschool voor Toerisme en Verkeer (NHTV) ontstond. In 2001 verloor de afkorting zijn betekenis, en werd voor de huidige naam, NHTV Internationaal Hoger Onderwijs (NHTV), gekozen.

De NHTV is een internationale instelling. Dit blijkt onder meer uit de strategie en missie, zo is te lezen op de website. Ook zijn de vakgebieden die worden onderwezen internationaal georiënteerd. Relatief veel studenten van de NHTV volgen dan ook een stage in het buitenland.

In het strategiedocument *Internationalisering 2009-2012* wordt het vergroten van het aantal internationale stages expliciet genoemd, en is het een integraal onderdeel van internationalisering.

Organisatie

De NHTV biedt elf hbo-bacheloropleidingen aan. Daarnaast is er een (executive) master, en zijn er twee masters op het gebied van toerisme. Er studeren ongeveer 6.500 binnen- en buitenlandse studenten. De NHTV bestaat uit 5 Academies: *Digital Entertainment, Hotel & Facility, Leisure, Tourism & Urban Development en Logistics & Mobility*.

Tot een aantal jaren terug was de stagecoördinatie centraal belegd. De kwaliteitszorg voor het onderwijs en de financiering van stagebemiddeling waren tegelijkertijd decentrale verantwoordelijkheden. Met het groeien van de NHTV werd ervoor gekozen om de beheerstructuur hierop aan te passen, en heeft men enige jaren geleden de stageactiviteiten decentraal, per Academie belegd.

De centrale dienst Strategisch Centrum Internationalisering (SCI) houdt zich met internationaliseringsbeleid bezig. Het centrale International Office is verantwoordelijk voor de uitvoerende internationaliseringstaken.

Academie voor Toerisme

De Academie voor *Tourism en Urban Development* (de Academie) bestaat uit acht bacheloropleidingen, een *associate degree*, twee masteropleidingen, een academische premasteropleiding en twee *short courses*.

Er zijn ruim 2.550 studenten ingeschreven bij de Academie (in 2008). Jaarlijks volgen ongeveer 125

studenten een stage het buitenland. Ongeveer een kwart van deze groep blijft in Europa, de rest gaat naar (voornamelijk Engelstalige) andere landen. Internationale stages zijn of verplicht of gewenst. Sinds een aantal jaren kent de Academie een internationale propedeuse. Deze is volledig Engelstalig, en is opgezet in een internationale context. De populariteit voor dit jaar groeit, wat ertoe leidt dat ook de instroom in het vervolgtraject – de internationale opleiding *International Tourism Management* – toeneemt. Ongeveer 12% van de reguliere studenten komt van buiten Nederland. Bij de Academie zijn 12 medewerkers betrokken bij stages. Zij werken bij het praktijkbureau.

Voor de internationale stages van de Academie zijn de volgende onderwerpen belangrijk.

- I. het relatiebeheer van de Academie, en de kwaliteit van stagebedrijven;
- II. de stage en de afspraken tussen instelling, student en stagebedrijf;
- III. de faciliteiten die de student worden geboden;
- IV. het stagebedrijf;
- V. de valuatie en beoordeling van de stage.

I. Relatiebeheer en stagebedrijven

De Academie kent een lange geschiedenis van stages. Daardoor beschikt zij over een netwerk van stagebedrijven. Het praktijkbureau heeft een systeem van labeling ontwikkeld waardoor een transparant en helder systeem ontstaat, dat studenten goed in staat stelt een weloverwogen keuze te maken. Het systeem komt op het volgende neer.

Met de eerste groep – label A – bestaan intensieve contacten. Zo brengt de stagecoördinator van de Academie bedrijfsbezoeken, en ook docentenbegeleiders hebben jaarlijks contact met de begeleiders ter plekke. Het vertrouwen is wederzijds groot, en de kwaliteit is hoog.

Of bedrijven uit de tweede groep – B – geschikt zijn als stageorganisatie wordt per geval beoordeeld. Ze zijn niet per se minder van kwaliteit dan die uit de A-groep, maar richten zich bijvoorbeeld op een specialistisch terrein, waarvoor er minder vaak stages plaatsvinden. Vanwege de lagere stagefrequentie wordt de kwaliteit bij deze bedrijven van geval tot geval bekeken.

Met stageorganisaties uit de C-categorie zijn de ervaringen wisselend en wordt minder intensief samengewerkt.

Het netwerk wordt steeds uitgebreid. Nieuwe stagebedrijven worden voorafgaand aan de stage beoordeeld aan de hand van een aantal punten. Er wordt gekeken hoe praktische ondersteuning is geregeld, maar ook of de kennis en de competenties die de student moet verkrijgen aanwezig zijn. Verder spelen de ervaring en de professionele intuïtie van de stagecoördinator en docentbegeleider een belangrijke rol. De Academie heeft een brochure gemaakt voor potentiële stagebedrijven waarin helder wordt weergegeven wat van hen wordt verwacht, en wat zij kunnen verwachten. Nieuwe stagebedrijven worden op de brochure gewezen, en zij committeren zich hieraan. Op deze manier is de kwaliteit van de stage zo goed mogelijk gewaarborgd.

Bedrijven uit de A-categorie bieden de hoogste kwaliteit van (internationale) stages. Het lijkt daarom voor de hand te liggen alle stages hier te laten plaatsvinden. De behoefte aan stageplaatsen is echter groot, en

de middelen om het netwerk te onderhouden zijn niet onbeperkt. Ook is er sprake van concurrentie met andere lokale en internationale hogescholen en universiteiten. Bovendien zou de keuzevrijheid van de student dan te veel worden beperkt. Die moet er namelijk voor kunnen kiezen de ervaring op te doen die hoort bij het vinden van een eigen stageplaats. Daardoor wordt niet altijd voor deze categorie stagebedrijven gekozen.

II. De stage

Om de stage beter in kaart te brengen kijken we naar de volgende vragen:

1. Hoe ziet de stage eruit?
2. Welke partijen spelen een rol bij de stage?
3. Hoe komt de keuze voor een stageplaats tot stand?
4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de Academie, de student en het stagebedrijf?
5. Hoe vindt de kwaliteitscontrole gedurende de stage plaats?

1. Hoe ziet de stage eruit?

De stages bij de Academie kennen drie doelen: 1. het opdoen van praktijkervaring op de werkvloer, 2. het uitvoeren van bedrijfsopdrachten en 3. het uitvoeren van academieopdrachten. Bij het goedkeuren van een stageopdracht zorgt het praktijkbureau ervoor dat deze drie doelen in balans zijn. Een mix met de academieopdrachten zorgt ervoor dat de einddoelen van de stage worden behaald.

Stages zijn opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling (OER). Daarin is onder meer opgenomen wanneer in het curriculum een stage moet worden gevolgd, hoeveel studiepunten ervoor staan, hoe de stageplaats wordt gevonden, en wat de afspraken zijn over supervisie, begeleiding, evaluatie en beoordeling. De leerdoelen van de opleidingen zijn vastgelegd in een document waarnaar in de OER wordt verwezen. Door stages in de OER op te nemen wordt de kwaliteit ook formeel gewaarborgd.

2. Welke partijen spelen een rol bij de stage?

De volgende partijen zijn betrokken bij een internationale stage:

- a. student – voert de stage uit;
- b. stagedocent (ook wel docentbegeleider genoemd) – begeleidt de student als de stage wordt uitgevoerd, en ondersteunt op afstand;
- c. stagecontactpersoon van de opleiding;
- d. stagecoördinator van de Academie – zorgt ervoor dat alle aspecten van de stage, het voorbereiden, het uitvoeren, de evaluatie en de afronding goed worden uitgevoerd. De stagecoördinator vervult een centrale rol in het proces.

Het begeleiden van internationale stages kan om organisatorische redenen wel eens een sluitpost vormen. Het praktijkbureau van de Academie speelt een belangrijke rol dit tegen te gaan, door ervoor te zorgen dat de docent goed wordt gefaciliteerd en betrokken. Zo is er bijvoorbeeld een checklist voor de docentbegeleider ontwikkeld.

3. Hoe komt de keuze voor een stageplaats tot stand?

De student is zelf verantwoordelijk voor het vinden van een internationale stage. De internationale dimensie van een stage is op zich geen reden om extra studiepunten toe te kennen, maar het behoort wel tot de mogelijkheden een taalcursus te volgen in de vrije studieruimte.

Het praktijkbureau ondersteunt de studenten. Er is uitgebreide voorlichting: in totaal zijn er minimaal

drie informatierondes. Er is aandacht voor de beschikbare stageplekken, de verwachtingen van stagebedrijf, student en Academie, het matchingsproces waarbij de student en het bedrijf aan elkaar worden gekoppeld, en voor allerlei praktische zaken. Oud-stagiairs spelen een belangrijke rol tijdens de zogenaamde 'terugkomdagen' waar ze voorlichting geven. Ook vullen zij na hun stage een informatiesheet in met informatie die via intranet raadpleegbaar is. Studenten die zich oriënteren op een stage wordt altijd aangeraden om contact op te nemen met een van hen. Tot slot is de informatie over de stagebedrijven beschikbaar via een database. Deze combinatie – voorlichting door het praktijkbureau en door oud-stagiairs, en de toegankelijkheid van bedrijfsinformatie door een database – biedt studenten de gelegenheid hun keuzes goed te onderbouwen.

Het praktijkbureau beoordeelt de aanvraag van een student, en koppelt deze aan een stagebedrijf. Voor stageplaatsen bij bedrijven uit de A-categorie wordt de stage geregeld door het praktijkbureau. Stages bij B-bedrijven worden na afstemming tussen de student en het praktijkbureau door een van beide geregeld.

Er zijn twee partijen betrokken bij de uiteindelijke goedkeuring aan een stageplaats: 1. de stagecontactpersoon op academieniveau, 2. de stagecoördinator op opleidingsniveau.

4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de Academie, de student en het stagebedrijf?

Er wordt altijd een stageovereenkomst afgesloten tussen de Academie, de student en het stagebedrijf. Daarvoor wordt gebruikgemaakt van een standaardovereenkomst. Dit betekent dat alle aspecten die van belang zijn om de kwaliteit van een stageplaats te garanderen voldoende zijn beschreven. Soms wordt naast het NHTV-contract gebruikgemaakt van overeenkomsten van het stagebedrijf. Het praktijkbureau controleert dan of de inhoud overeenkomt met de standaardovereenkomst.

Bij stages binnen de EU is vaak sprake van een stagevergoeding. Daarbuiten is dat minder het geval. In Australië, bijvoorbeeld, dat erg populair is onder stagiairs, is er vaak geen stagevergoeding.

5. Hoe vindt de kwaliteitscontrole gedurende de stage plaats?

Tijdens de stage hebben de docent en de student twee tot drie maal uitgebreid contact. Ook moet de student elke drie tot vier weken inhoudelijk rapporteren aan de docent. Daarvoor is een overzicht van onderwerpen beschikbaar die hierin opgenomen moeten worden. Op deze manier wordt gestructureerd verslag gedaan, en blijven geen punten achterwege die van belang kunnen zijn. Er wordt onder meer gerapporteerd over de voortgang van de stage- en bedrijfsopdrachten, welke doelen zijn behaald, welke werkzaamheden worden verricht, welke eventuele obstakels de student ondervindt, hoe de begeleiding is et cetera. Hierdoor is de docentbegeleider goed in staat om eventuele problemen in een vroeg stadium te signaleren, en is dit een goede vorm van kwalitatief hoge begeleiding op afstand. De stageplek wordt tussentijds geëvalueerd. Gegevens worden opgenomen in de eerdergenoemde database. Hierdoor ontstaat al op een vroeg moment een matchingsinstrument voor toekomstige stages.

III. Ondersteuning

Ondersteuning voor (aanstaande) stagiairs is van groot belang. Om die in kaart te brengen kijken we naar verzekeringen, regelingen om studievertraging te voorkomen en naar andere vormen van ondersteuning, zoals de werkwijze in het geval van calamiteiten.

Het is de eigen verantwoordelijkheid van de student voor goede verzekeringen te zorgen. De Academie doet aan goede voorlichting, en de student zorgt voor een ziektekosten-, reis en WA-verzekering, en wat er nog meer nodig is. De NHTV heeft wel een WA-verzekering die als een vangnet fungeert in het geval

van onderverzekering door studenten.

Angst voor studievertraging is voor veel studenten een obstakel bij het opzetten van een internationale stage. In ongeveer 5% van gevallen blijkt een stage van onvoldoende kwaliteit te zijn. Dit blijkt vaker voor te komen bij bedrijven waarbij niet eerder een stage is uitgevoerd, en waarbij de geschiktheid voor de eerste maal is vastgesteld. Omdat het niet mogelijk is voor het praktijkbureau om elke nieuwe stageplaats te bezoeken, en omdat de begeleiding gedurende de stage op afstand plaatsvindt, is de kwaliteitsborging bij deze stagebedrijven minder sterk. Daarom onderkent de Academie bovengenoemd scenario, en heeft bepaald dat een stage na twee maanden kan worden afgebroken, en kan worden voortgezet bij een ander bedrijf zonder verlies van studietijd of -punten. Als de student vindt dat de stage van een te laag niveau is, overlegt hij dit met de stagebegeleiders. Na overleg tussen de student, de bedrijfsmentor, en de docentbegeleiders kan worden besloten de stage af te breken. Het initiatief kan ook van de docentbegeleider komen, als hij daartoe op grond van de driewekelijkse rapportage van de student aanleiding ziet. Deze regel is expliciet vastgelegd in het voorlichtingsmateriaal van de Academie, waardoor studenten ervan op de hoogte zijn, en zo dit obstakel zoveel mogelijk wordt beperkt.

Tot slot het NHTV-calamiteitenplan: mocht er zich bij een internationaal stagebedrijf of in het stageland een crisis voordoen, dan geeft een professioneel draaiboek aan hoe om te gaan met de situatie. Als dat nodig is, kan de student ook een beroep doen op professionele ondersteuning van de NHTV-alarmcentrale.

IV. Contacten

Naast de ondersteuning van studenten zijn de contacten met het stagebedrijf belangrijk.

De manier waarop medewerkers van het praktijkbureau contact hebben met het bedrijf verschilt per organisatie. Er is in ieder geval overleg met de bedrijfsstagebegeleider, en vaak ook met de HRM-afdeling en eventueel directieleden. Een en ander is afhankelijk van onder meer de omvang van een bedrijf.

V. Beoordeling

Tot slot de beoordeling van de stage. Dit is de verantwoordelijkheid van de docent, de examencommissie speelt hierbij geen aparte rol. Pas op het moment van afstuderen en eventueel in het geval van een meningsverschil tussen de student en de docent speelt zij een rol. De docentbegeleider neemt bij de beoordeling van de stage vier onderdelen mee: 1. de beoordelingen van het stagebedrijf, 2. het stageverslag van de student, 3. de manier waarop de student contact heeft gehouden met de docentbegeleider en stageplek en 4. het eindevaluatiegesprek met de docentbegeleider. Op deze manier ontstaat een goed beeld van de stage en de manier waarop de student die heeft uitgevoerd. Doordat bij de beoordeling verschillende onderdelen meewegen kan een genuanceerde mening worden gevormd.

Bureau Buitenlandstages van de Hanzehogeschool

In deze casestudy wordt het Bureau Buitenlandstages van de Hanzehogeschool beschreven. Vanwege de mix van een nationaal en internationaal karakter van de verschillende opleidingen wordt gekeken naar de wijze waarop internationale stages een rol spelen in de curricula en naar de manier waarop hun kwaliteit wordt gewaarborgd. Voordat we in meer detail kijken naar het Bureau Buitenlandstages kijken we eerst

kort naar de achtergrond van de Hanzehogeschool en naar de organisatorische inbedding van het Bureau in de Hanzehogeschool.

Achtergrond, geschiedenis en internationale dimensie

Begin jaren tachtig telde de stad Groningen 24 hbo-instellingen. In 1986 gingen zestien daarvan op in de Rijkshogeschool Groningen. Door een fusie in 1993 is de huidige Hanzehogeschool daaruit ontstaan. Haar missie is “ondernemende, maatschappelijk verantwoordelijke en internationaal georiënteerde professionals op te leiden en bij te dragen aan de kenniscirculatie in Noord-Nederland”²². De hogeschool heeft een regionaal en internationaal karakter: “De Hanzehogeschool Groningen is een internationaal georiënteerd kennisinstituut [...]. De thuisbasis [...] is [...] Groningen. De hogeschool richt zich op de noordelijke regio [...] en, als het zinvol is, ook daarbuiten. Het imago dat de Hanzehogeschool Groningen in het initiële onderwijs uitstraalt is durf. Het internationale karakter van de hogeschool, [...] is hier [een] voorbeeld van.”²³

De Hanzehogeschool telt ongeveer 22.000 reguliere studenten, van wie er ruim 1.200 buitenlander zijn. Er waren in 2007 ongeveer 300 inkomende en ruim 310 uitgaande uitwisselingsstudenten. Ruim 710 studenten voerden een internationale stage uit²⁴. Voor Nederlandse studenten vervult de school een regiofunctie. Het gros van de ingeschreven komt uit Groningen, Friesland en Drenthe. Studenten doorlopen relatief vaak het vmbo-mbo-hbo-traject (bijna 30%²⁵) wat in voorkomende gevallen tot gevolg kan hebben dat de beheersing van vreemde talen een punt van aandacht is. Regelmatig wonen de studenten nog bij hun ouders thuis, waardoor voor wat betreft stages zelfstandigheid en wereldbeeld een punt van aandacht kunnen zijn.

De organisatie

De organisatie van de Hanzehogeschool als geheel bestaat uit een College van Bestuur, vier centrale diensten, een centrale afdeling voor advies aan en opleiding van derden, en 19 schools. Deze bieden 70 bacheloropleidingen aan, vier programma's voor associate degrees en dertien masteropleidingen. Onderwijs wordt verzorgd in het Nederlands, Duits en Engels. De hogeschool kent ruim 25 lectoraten²⁶. Het Bureau Buitenlandstages van het Instituut Facility Management is begonnen als stagebemiddelingsbureau bij de toenmalige opleiding Toegepaste Huishoudwetenschappen in het begin van de jaren 1990. Later zijn de diensten uitgebreid naar andere schools: er wordt nu bemiddeld in de stages van ongeveer tien instituten. De schools betalen hiervoor een vergoeding. Dit geheel levert een wat bijzondere inbedding van het Bureau op: het maakt deel uit van het Instituut voor Facility Management, maar de werkzaamheden hebben een sterk centraal karakter. Tegelijkertijd zijn er ook weer instituten die geen diensten afnemen.

Het Bureau bemiddelt bij het vinden van een stageplaats. Daarbij wordt veel aandacht besteed aan de persoonlijke kenmerken, de woon- en werkomstandigheden en de verschillende ambities van de studenten. Ook de talenkennis speelt een grote rol. De inhoudelijke verantwoordelijkheid voor de stage is

²² Bron: website Hanzehogeschool.

²³ Jaarverslag Hanzehogeschool 2007, p. 10.

²⁴ Jaarverslag Hanzehogeschool 2007.

²⁵ Jaarverslag Hanzehogeschool 2007, p. 20.

²⁶ Bron: website Hanzehogeschool.

belegd bij de stagedocent. Het bureau verzorgde in het afgelopen jaar voor ongeveer 400 studenten een stageplaats. Bij het Bureau werken ongeveer 4 medewerkers, in het totaal 3,1 fte. Ook werken in de landen met buitenlandse stagelocaties collega's. Deze zorgen voor sociale ondersteuning, en in een aantal gevallen voor contacten met bedrijven.

Het Bureau Buitenlandstages

Als we nauwkeuriger kijken naar het Bureau Buitenlandstages, dan zijn de volgende onderwerpen van belang.

- I. relatiebeheer en de kwaliteit van stagebedrijven;
- II. stage en afspraken tussen instelling, student en stagebedrijf;
- III. faciliteiten voor studenten;
- IV. stagebedrijf;
- V. evaluatie en beoordeling van de stage.

- I. Hoe is het relatiebeheer ingericht, en hoe speelt de kwaliteit van stagebedrijven daarbij een rol?

Het doel is hier het onderhouden van een netwerk met een breed palet van stageplaatsen die goed aansluiten bij de professionele en persoonlijke achtergrond van de stagiairs. Hierbij speelt naast de vakinhoudelijke kant een aantal praktische overwegingen een rol, zoals de mate waarin de student een vreemde taal beheerst, en bijvoorbeeld de vraag of een student over een rijbewijs beschikt. Ook het feit dat er studenten zijn met weinig buitenlandervaring, die daardoor wellicht bovengemiddeld obstakels ervaren bij een eerste internationale ervaring, wordt daarbij meegenomen.

Daarom werkt het stagebureau met zogenoemde geografisch geclusterde "concentratielanden". De volgende drie clusters worden onderscheiden:

- 1) België, Verenigd Koninkrijk en Duitsland
Hiervoor is gekozen vanwege de geografische nabijheid.
- 2) Aruba, Nederlandse Antillen en Suriname
Hiervoor is gekozen omdat studenten hun stage hier zonder vreemdetalenkennis kunnen uitvoeren, en omdat er overeenkomsten zijn in de beroepssystematiek (zoals belangrijk is voor bijvoorbeeld vakken als accountancy of personeelsmanagement).
- 3) Zuid-Afrika, Mauritius, Indonesië, Nieuw-Zeeland en Australië (laatste twee in opkomst)
Deze landen voorzien in een vraag van studenten die voldoende Engels beheersen, en die op zoek zijn naar een wat uitdagender stageomgeving.

Een stagecoördinator gaat regelmatig langs in deze landen. Op ad-hocbasis wordt gekeken of andere bedrijven in aanmerking kunnen komen als stageorganisatie, door bijvoorbeeld lokale kranten na te kijken op informatie over lokale bedrijven. Tegelijkertijd worden in de voorbereidingen van de reis afspraken gemaakt met bedrijven om nieuwe mogelijkheden te verkennen. Er wordt gekeken of het bedrijf voldoende mogelijkheden biedt die in de lijn liggen van de gewenste leeruitkomsten van een opleiding, en of ze voldoende faciliteiten en ondersteuning aan de student kunnen bieden; kortom, of de kwaliteit voldoende lijkt. Ook is het voor de betrokkenheid van zowel de toekomstige stagiair als het stagebedrijf van belang dat beide voordeel hebben van het uitvoeren van een stage.

In een aantal gevallen dragen de lokale collega's stagebedrijven voor die zij kennen door hun eigen netwerk. Hiermee worden dezelfde gesprekken gevoerd.

Het Bureau Buitenlandstages evalueert de stagebedrijven niet actief. Men huldigt het principe dat slechte ervaringen door studenten zelf zullen worden teruggemeld, en dat het niet nodig is hiervoor

actief op te treden.

Het Bureau maakt geen gebruik van stagebemiddelingsbureaus, omdat deze als te commercieel worden gezien. Ook studenten doen dat feitelijk niet, omdat hetgeen zij aanbieden veelal gratis via het Bureau Buitenlandstages te verkrijgen is.

II. Voor wat betreft de stage zelf kijken we naar de volgende vragen:

1. Hoe ziet de stage eruit?
 2. Welke partijen spelen een rol bij de stage?
 3. Hoe komt de keuze voor een stageplaats tot stand?
 4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de schools, de student en het stagebedrijf?
 5. Hoe vindt de kwaliteitscontrole gedurende de stage plaats?
-
1. Hoe de stage eruit ziet varieert per vakgebied. In het algemeen is er een deel praktijkervaring en een deel afstudeeropdracht. Het Bureau Buitenlandstages houdt zich niet inhoudelijk bezig met de stages. De docentbegeleider is verantwoordelijk voor dit aspect.
 2. De volgende partijen zijn betrokken bij een internationale stage:
 - a) De student, en het sociale netwerk dat hem of haar omgeeft (werkgever van het bijbaantje, relatie, ouders etc.).
 - b) De docentbegeleider. Deze keurt het stageplan goed, beoordeelt de stage na afloop, en heeft gedurende de stage contact met de student. Hiervoor zijn geen normen, het is aan de docent en de student om te bepalen wat voldoende is. In een aantal gevallen geven studenten aan dat het contact te weinig is.
 - c) Het Bureau Buitenlandstages, waar de stagebemiddelaars werken. Zij bemiddelen bij het vinden van een stageplaats, maar bieden geen inhoudelijke begeleiding.
 - d) Het stagebedrijf en de stagemontor. De laatste is in het stagebedrijf de directe begeleider van de stagiair.
 - e) Ondersteunende contactpersoon ter plekke.
 3. Voordat de student zijn keuze voor een stageplaats kan maken, zijn er in het algemeen veel voorlichtingsactiviteiten. Er is een algemene voorlichtingsbijeenkomst, voor geïnteresseerde studenten. Veel *schools* stimuleren studenten deze te bezoeken. Er zijn ook instituten waar dat niet gebeurt, of waar studenten wordt afgeraden een internationale stage op te zetten. Dit heeft vaak te maken met het gebrek aan financiële middelen om de student te begeleiden en te ondersteunen.

Er is ook informatie beschikbaar via internet. Als een student zich enigszins heeft voorbereid en toestemming heeft gekregen van de stagedocent wordt een gesprek gevoerd met de stagebemiddelaar. Bij de uiteindelijke keuze voor een stagebedrijf speelt een aantal succesfactoren een rol:

 - “prestige” van het adres;
 - goede “stage sfeer”;
 - uitdagende opdracht(en);
 - nuttige werkzaamheden;
 - academisch niveau van begeleider;
 - fysieke werkplek met pc;
 - relevante stagevergoeding.

Naast voorlichtingsactiviteiten zijn er andere diensten beschikbaar voor de student. Het Bureau

beschikt over lokale contactpersonen, die hand- en spandiensten verrichten en in een aantal gevallen bemiddelen bij het vinden van een stageplaats. Er bestaat geen checklist van punten waaraan iemand moet voldoen om lokale contactpersoon te kunnen worden; het netwerk wordt onderhouden op basis van professionele ervaring en intuïtie. Mond-tot-mondaanbevelingen spelen hierin ook een belangrijke rol. De contactpersonen ontvangen een vergoeding voor hun diensten, waaraan in een aantal gevallen de studenten zelf ook bijdragen.

Na het intakegesprek probeert de stagebemiddelaar een bedrijf te vinden waar de stage kan plaatsvinden. Dit gebeurt via e-mailcontacten. Studenten die een internationale stage hebben afgerond spelen hierbij ook een rol, omdat zij soms gemakkelijk toegang hebben tot een bedrijf. De stageverslagen van studenten die een stage hebben afgerond zijn voor geïnteresseerden in te kijken in de Mediatheek. Van deze mogelijkheid wordt veel gebruikgemaakt.

4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de opleiding, de student en het stagebedrijf? In principe wordt een contact afgesloten tussen de student, het stagebedrijf en het Bureau Buitenlandstages. In een aantal gevallen gebeurt dat niet. In het contract worden afspraken gemaakt over onder meer de begeleiding vanuit het stagebedrijf, de aansprakelijkheid, en over een aantal praktische zaken.

Of er een stagevergoeding wordt betaald hangt sterk af van de branche waarin de stage plaatsvindt.

Zo zal een student Fysiotherapie eigenlijk nooit, en een student Bouwkunde vrijwel altijd een vergoeding ontvangen. De achterliggende reden hierbij is de populariteit van bepaalde opleidingen, de mate van (fysieke) werkzaamheden die de bedrijfsmentor moet uitvoeren om de student te begeleiden, de lokale gebruiken en de algemene financiële omstandigheden van een sector.

5. Als de stage eenmaal plaatsvindt, is contact tussen de instelling en de student van belang. De docentbegeleider heeft tijdens de stage contact met de student. Voor de frequentie of de intensiteit hiervan bestaat geen norm. Er wordt gesproken over de inhoudelijke kant van de stageopdracht, de voortgang, ervaringen etc. Hiervoor bestaat geen vast stramien of checklist. Een aantal studenten is van mening dat het contact niet voldoende plaatsvindt. Dit kan onder meer worden verklaard door de drukke werkzaamheden van een docent die daardoor een andere prioriteit aanbrengt.

De stagecoördinator van het Bureau Buitenlandstages bezoekt zo mogelijk elke student in de concentratielanden. Dit dient twee doelen. Ten eerste wordt een gesprek gevoerd met de student en het stagebedrijf. Op die manier wordt tussentijds geëvalueerd of de stage aan de wederzijdse verwachtingen voldoet, waarbij ook wordt gekeken naar de kwaliteit van het stagebedrijf. Voor zover het van belang is voor het matchingsproces wordt ook oppervlakkig gekeken naar vakinhoudelijke aspecten. Daarnaast voert de stagebemiddelaar een gesprek met de stagiairs zonder dat de bedrijfsbegeleiders erbij zijn. Hierdoor kan in de groep ook aandacht worden geschonken aan culturele of sociale problemen.

- III. Welke faciliteiten zijn er voor stagiairs beschikbaar? Daartoe kijken we naar de voorlichting in het algemeen en de predeparturesessie in het bijzonder, naar logistieke ondersteuning ter plekke, en naar eventuele interne klachtenprocedures. Tot slot komen verzekeringen aan bod, en de vraag of de instelling beschikt over een calamiteitenplan.

De voorlichtingscyclus van het Bureau Buitenlandstages heeft drie voorlichtingsronden voor internationale stagiairs. De eerste is algemeen van aard en heeft tot doel studenten te interesseren

voor een stage in het buitenland. De tweede voorlichting is algemeen en is bestemd voor studenten die weten dat ze een internationale stage gaan uitvoeren. De derde is een predeparturesessie die gericht is op het land waar de student zijn stage gaat uitvoeren. Deze wordt door studenten hoog gewaardeerd. Voor wat betreft de logistieke ondersteuning ter plekke zijn zoals hierboven genoemd lokale collega's beschikbaar. Tegen een vergoeding van de onkosten – zoals bijvoorbeeld die van taxi's – bemiddelen zij in huisvesting, zorgen ze voor opvang bij aankomst etc. In geval van calamiteiten zorgen zij voor een lokaal sociaal netwerk (mobiliseren van medestagiairs bijvoorbeeld in geval van ziekenhuisopname van een van hen). Deze vorm van ondersteuning wordt goed gewaardeerd, zowel door studenten als door het Bureau.

Een klachtenprocedure speciaal gericht op internationale stages kent de Hanzehogeschool niet. Wel zijn de normale beroep- en bezwaarprocedures van toepassing zoals vastgelegd in de WHW, het studentenstatuut en de Onderwijs- en Examenregelingen.

Verzekeringen voor studenten die een buitenlandse stage gaan uitvoeren worden niet door het Bureau Buitenlandstages verzorgd, maar door een andere, centrale dienst van de Hanzehogeschool: het International Student Office. Zij geven voorlichting, de student is zelf verantwoordelijk voor het afsluiten van de verschillende verzekeringen. Wel heeft de Hanzehogeschool een WA-verzekering die als vangnet fungeert voor studenten, en voor het geval de hogeschool zelf aansprakelijk wordt gesteld voor haar studenten.

Een calamiteitenplan met een draaiboek is in ontwikkeling. Wel geeft het Bureau Buitenlandstages de gegevens van internationale stagiairs door aan het International Student Office dat verantwoordelijk is voor de centrale registratie.

- IV. De contacten die het Bureau Buitenlandstages met het stagebedrijf heeft zijn afhankelijk van de omvang van het stagebedrijf. Bij een kleine organisatie is de relatie met de directie van belang, als de omvang toeneemt zal een tussenlaag in het management het aanspreekpunt zijn. Een en ander is ook afhankelijk van het werk- en denkniveau van de stagementor – als dat voldoende is om het hbo-niveau van de stagiair te begeleiden zal veelal met hem of haar contact zijn.
- V. Tot slot de beoordeling van de stage. Dit is de verantwoordelijkheid van de docent. De examencommissie speelt hierbij geen aparte rol. De stagedocent beoordeelt en waardeert de stage als geheel. Daarbij worden betrokken: a. de beoordeling van het stagebedrijf, b. het stageverslag, c. hoe het contact is verlopen tijdens de stage en d. het eindgesprek. Een aantal sociale opleidingen past intervisie toe tussen de studenten die een stage hebben uitgevoerd, wat ook wordt meegewogen bij de beoordeling.

Elke opleiding heeft een eigen format voor het stagebedrijf om de student te beoordelen.

Het stagebureau Letteren van de RUG

In deze casestudy wordt het stagebureau van de Faculteit der Letteren (Faculteit) van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) beschreven. Vanwege de internationale oriëntatie van de RUG in het algemeen en de vaak buitenlandse aard van de opleidingen van de Faculteit in het bijzonder wordt gekeken naar de manier waarop internationale stages een rol spelen in de onderwijsprogramma's, en naar de manier waarop hun kwaliteit wordt gewaarborgd. Voordat we in meer detail kijken naar het stagebureau kijken we eerst kort naar de achtergrond, de internationale dimensie en de inrichting van de RUG en de faculteit.

Achtergrond, internationale dimensie en inrichting

De Rijksuniversiteit Groningen richt zich op de noordelijke regio, op Nederland in het algemeen en op de landen daarbuiten. In het Noord-Nederlandse samenwerkingsverband is de RUG partner van de Hanzehogeschool. Ook met een aantal andere hbo-instellingen bestaat een samenwerkingsrelatie.

Daarnaast is de RUG verbonden met de grootste regionale werkgevers en met het Universitair Medisch Centrum in Groningen. Op landelijk niveau participeert de RUG in de interuniversitaire onderzoeksscholen en in andere universitaire samenwerkingsverbanden. Bij de internationale samenwerking wordt nadruk gelegd op Duitse en Oost-Europese instellingen en studenten, en op ontwikkelingssamenwerking. Ook participeert de RUG in een aantal Europese en mondiale samenwerkingsverbanden.

Uit het mission statement van de RUG blijkt dat ze zich positioneert als een internationaal georiënteerde instelling. Ze verzorgt binnen die oriëntatie kwalitatief hoogstaand onderwijs en onderzoek, en ambieert ondermeer een actieve samenwerking met het bedrijfsleven. De universiteit behoort tot de top van de Europese universiteiten.

Drie ambities wil de Rijksuniversiteit Groningen in de periode 2003-2010 realiseren: investeren in topkwaliteit, stimuleren van grensoverschrijdend onderwijs en onderzoek, honoreren van verschil in talent en ambitie²⁷.

De universiteit is opgericht in 1614, en bestaat uit negen faculteiten die gezamenlijk vrijwel het gehele wetenschappelijke spectrum bestrijken. Er worden 61 bachelor- en 118 masteropleidingen aangeboden (in 2008). Er zijn ruim 25.000 studenten ingeschreven, van wie ruim 700 een buitenlandse nationaliteit hebben (2006). Daarnaast studeerden er bijna 800 buitenlandse gast- of uitwisselingsstudenten (2007)²⁸.

Faculteit der Letteren

De Faculteit biedt 19 bacheloropleidingen aan en meer dan 35 masteropleidingen, met nadruk op taal, cultuur en geschiedenis van Europa, het Middellandse Zeegebied en het Noord-Amerikaanse continent. Er is speciale aandacht voor Nederland in het algemeen en de Noord-Nederlandse regio in het bijzonder. De Faculteit telt ongeveer 5.000 studenten – zowel in de bachelor als in de master – waaronder ongeveer 200 buitenlanders (zowel reguliere als uitwisselingsstudenten). De Faculteit neemt deel aan vier Erasmus Mundusmasters²⁹.

Studenten kunnen een stage uitvoeren in de masterfase. In 2009 wordt in de bachelor de vrije minor ingevoerd, waardoor het ook in een bacheloropleiding mogelijk wordt een (internationale) stage te volgen. Internationaliseringsbeleid met betrekking tot stages is, onder de paraplu van de visie en missie van de instelling, belegd bij de Faculteit. Deze laat de opleidingen hierin redelijk autonoom opereren. Dit leidt ertoe dat er een grote diversiteit is in de mate van internationalisering van de stages. Bij de Erasmus Mundusmasterprogramma's en een aantal andere masters zijn internationale stages verplicht. Een andere groep stelt buitenlandstages niet verplicht, maar bij alle masteropleidingen is een buitenlandse stage mogelijk. Stages worden gehonoreerd met 10 credits als de master 60 ECTS is, en met 15 credits als de master 90 ECTS telt. Dit is zo in de Onderwijs- en Examenregeling vastgelegd.

27 Bron: website RUG.

28 Bron: website RUG.

29 European Masters Program in Language and Communication Technologies, EUROCULTURE, European Master's Degree in International Humanitarian Aid en European Master's Clinical Linguistics.

Stagebureau

Hoewel ze dus niet in alle gevallen verplicht zijn, vormen stages een goede eerste stap bij de verkenning van beroepsperspectieven na een Letterenopleiding. Ook blijkt dat de mogelijkheden voor een gewenste loopbaan na afronding van de studie aanzienlijk worden uitgebreid. Daarnaast blijkt uit evaluaties van studenten dat de stage een studieonderdeel is met een leereffect dat dan wel niet noodzakelijkerwijs bijdraagt aan de competenties die horen bij de opleiding, maar die op het vlak van persoonlijke ontwikkeling onvervangbaar zijn: studenten die een stage hebben uitgevoerd zijn vaak zekerder over zichzelf en hebben bijvoorbeeld sollicitatie-ervaring waar anderen dat nog niet hebben³⁰.

Het stagebureau van de Faculteit is opgericht om studenten te ondersteunen bij het vinden van een stageplaats. Kerntaak van het stagebureau is registratie en evaluatie van alle Letterenstages. Het geeft informatie over stagemogelijkheden en stageregelingen en er worden voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. Ook bemiddelt het bureau tussen stagebedrijf en student als er een vacature is, en verzorgt de overige organisatorische aspecten. Het stagebureau richt zich met zijn activiteiten op alle Letterenstudenten en is tevens informatie- en aanspreekpunt voor docenten en voor bedrijven die een stageplaats (willen) aanbieden³¹. Jaarlijks bemiddelt het stagebureau voor ongeveer 300 stages. Honderd daarvan vinden plaats in het buitenland. Van de studenten die een stage hebben gevolgd krijgt ruim 30% als gevolg van die stage een baan aangeboden bij het bedrijf waar de stage is uitgevoerd. Door studenten te verplichten zich voorafgaand aan de stage in te schrijven en na afloop hun stageverslag plus een ingevuld evaluatieformulier bij het stagebureau in te leveren, wordt precies bijgehouden waar studenten hun stage doen en hoe dat is bevallen. Voor dit doel zijn twee databases in gebruik, een met alle gegevens van de stagebedrijven, de stagiairs en de docenten, en een met evaluatiegegevens.

Het stagebureau kent een formatie van 1,2 fte. Deze bestaat uit de stagecoördinator en secretariële ondersteuning.

Als we kijken naar het stagebureau van de Faculteit der Letteren van de RUG, dan zijn de volgende aandachtspunten van belang.

- I. relatiebeheer van het stagebureau, en de kwaliteit van stagebedrijven;
 - II. stage en afspraken tussen instelling, student en stagebedrijf;
 - III. faciliteiten die de student worden geboden;
 - IV. stagebedrijf;
 - V. evaluatie en beoordeling van de stage.
- I. Hoe heeft het stagebureau zijn relatiebeheer ingericht, en hoe speelt de kwaliteit van internationale stagebedrijven daarbij een rol?

Het is beleid dat studenten zelf hun stage zoeken, de Faculteit ziet dit als onderdeel van het leerproces. Het stagebureau hoeft daarom niet zelf actief te zoeken naar stagebedrijven of een netwerk te beheren. Het stagebedrijf dat de student heeft gevonden wordt ingevoerd in de database, en na afloop worden de evaluatiegegevens toegevoegd. Aan nieuwe stagiairs wordt de voorwaarde gesteld dat zij na afloop van hun stage hun verslag en evaluatie in de bibliotheek respectievelijk de database laten opnemen waardoor de gegevens actueel blijven. Op die manier, door middel van testimonials van studenten, ontstaat een goed overzicht van de uitgevoerde stages en de kwaliteit van de bedrijven. Mocht een bedrijf niet goed bevallen, dan wordt een aantekening gemaakt. Studenten zullen daar niet

30 Zie voor een uitgebreidere tekst: <http://www.rug.nl/let/voorzieningen/stagebureau/studenten/index>.

31 Zie website <http://www.rug.nl/let/voorzieningen/stagebureau/index>.

gauw meer naar toe worden doorverwezen. Andersom zullen bedrijven die goed zijn bevallen juist vaker worden uitgekozen voor een nieuwe stage. Het systeem is, met de stagecoördinator als middelpunt, min of meer zelfregulerend.

Bedrijven die geïnteresseerd zijn in het aanbieden van stage mogelijkheden worden via de centrale website van de RUG doorverwezen naar de website van het stagebureau. Daar is specifieke informatie beschikbaar. In een overzicht is helder omschreven waaraan een stageplaats moet voldoen om voor een Letterenstudent geschikt te zijn³². Hierin zijn onder meer opgenomen de criteria aangaande de duur van de stage, de manier van studentbegeleiding tijdens de stage, de werkplek van de stagiair en de eisen waaraan een stageopdracht moet voldoen. De stagebedrijven worden niet door het stagebureau bezocht. Wel neemt het bureau deel aan bedrijvendagen.

II. Na het netwerk van stagebedrijven kijken we naar de stage zelf. Daarbij zijn de volgende vragen belangrijk.

1. Hoe ziet de stage eruit?
 2. Welke partijen spelen een rol bij de stage?
 3. Hoe komt de keuze voor een stageplaats tot stand?
 4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de Faculteit, de student en het stagebedrijf?
 5. Hoe vindt de kwaliteitscontrole gedurende de stage plaats?
 6. Wat zijn de obstakels die een student tegenkomt?
-
1. Er zijn verschillende criteria voor een stageopdracht. In de eerste plaats moet de stage zelfstandig kunnen worden uitgevoerd, waarbij de student een eigen inbreng en verantwoordelijkheid heeft. Daarnaast moeten de werkzaamheden van voldoende, academisch niveau zijn. Dit betekent onder meer dat het werk moet aansluiten bij het niveau van de studie. De student moet de kennis, inzichten en vaardigheden die tijdens de studie zijn opgedaan in de praktijk brengen. Een stage die alleen maar bestaat uit het uitvoeren van bijvoorbeeld secretariële of administratieve werkzaamheden is niet toegestaan. Tot slot moet de stageopdracht analytisch en probleemoplossend uitdagend zijn. Studenten moeten hun vaardigheden met betrekking tot het zoeken, vinden en verwerken van informatie aanspreken en hun communicatieve en schriftelijke vaardigheden benutten³³.
 2. Bij de internationale stage zijn de volgende partijen betrokken:
 1. De student.
 2. Het stagebureau.
 3. De stagecoördinator van de opleiding – dit is vaak de studieadviseur. De voornaamste rol van de stagecoördinator van de opleiding is het verdelen van de verschillende begeleidingstaken: het koppelen van studenten aan stagedocenten, daarbij als dat nodig is rekening houdend met hun specialismen en het aantal studenten dat al wordt begeleid.
 4. De stagedocent. Deze is inhoudelijk academisch verantwoordelijk voor de stage en de beoordeling ervan.
 5. De bedrijfssupervisor. Deze begeleidt de student namens de stageorganisatie als de stage wordt uitgevoerd.
 3. Bij het kiezen van de stageplaats staat de student voorop. Het is facultair beleid dat ze

³² Zie de website <http://www.rug.nl/let/voorzieningen/stagebureau/stagegevers/criteriastagegevers>.

³³ Zie ook de website van het stagebureau (<http://www.rug.nl/let/voorzieningen/stagebureau/stagegevers/criteriastagegevers>).

Zelfstandig een stageplaats zoeken, ondersteund door het stagebureau. Hiertoe wordt een aantal voorlichtingssessies georganiseerd: algemene en een aantal die specifiek op een opleiding zijn gericht. Hierbij worden zo mogelijk oud-stagiairs betrokken. Ook is er een uitgebreide website met veel voorlichtingsmateriaal en links naar sites met aanvullende informatie. Daarnaast zijn de stageverslagen en testimonials beschikbaar. Dit zijn belangrijke informatiebronnen, die deels toegankelijk zijn via internet. De documenten die niet online beschikbaar zijn, zijn het inschrijfformulier, de stageverslagenuitleen en de stagecontracten. Studenten zijn verplicht zich in te schrijven bij het stagebureau, voordat ze gebruik kunnen maken van de diensten. Doordat het inschrijfformulier alleen op het stagebureau zelf kan worden ingevuld, spreekt de facultair stagecoördinator iedere stagiair minimaal eenmaal. In dit gesprek blijken belangrijke obstakels te kunnen worden weggenomen, en waardevolle adviezen te worden gegeven. Ook kunnen studenten de databases inkijken met gegevens over stagebedrijven. Op deze manier blijft inzichtelijk welke vragen studenten hebben. Hier wordt met de dienstverlening steeds op ingespeeld.

Na registratie kunnen studenten gebruikmaken van de 'stageverslagenbibliotheek'. Tegen een kleine borg kunnen de verslagen worden geleend om zo inzicht te krijgen in de ervaringen die eerdere stagiairs bij een bedrijf hebben opgedaan. Om plagiaat zoveel mogelijk te voorkomen zijn stageverslagen niet online beschikbaar en mogen ze niet worden vermenigvuldigd.

Tot slot worden vacatures voor stageplaatsen aangeboden via de website van het stagebureau, via de Universiteitskrant en het prikbord. Stagegevendende bedrijven ontvangen van het Stagebureau na afloop een bedankkaart.

In een aantal gevallen benaderen studenten de door voorgangers aangebrachte stageorganisaties opnieuw. Het stagebureau stimuleert dit, omdat dan zeker is dat het desbetreffende bedrijf bekend is met de facultaire eisen aan een stage. Dit verhoogt de kwaliteit van de stage.

Als een student een stageplaats heeft gevonden wordt een stageopdracht geformuleerd. Deze wordt beoordeeld door de docentbegeleider. Daarbij wordt gekeken naar inhoudelijk academische criteria: voldoet het stageplan en biedt de stageplaats voldoende niveau en inhoud?

Na goedkeuring wordt de procedure voortgezet.

In een klein aantal gevallen melden studenten zich te laat aan bij het stagebureau. Het komt dan voor dat zij geen gebruik meer kunnen maken van een stagebeurs. Met stagebemiddelingsbureaus zijn de ervaringen niet negatief, zij het dat er een financiële vergoeding moet worden voldaan, wat bij het stagebureau niet het geval is.

4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de Faculteit, de student en het stagebedrijf? Er wordt per stage een overeenkomst afgesloten tussen het stagebureau, de student en het stagebedrijf. Daarvoor wordt gebruikgemaakt van de eigen, door de juridische afdeling goedgekeurde stagecontracten. Deze zijn in vijf talen beschikbaar.
5. Als de stage eenmaal plaatsvindt, is contact tussen de instelling en de student van belang. De tussentijdse evaluatie door de docentbegeleider staat nadrukkelijk beschreven in ieder getekend stagecontract. Uitvoering is, vooral voor stages die ver weg plaatsvinden, niet altijd eenvoudig. Veelal heeft de docent via e-mail of telefoon contact met de bedrijfssupervisor. Op dit moment wordt in het kader van een Europees project geprobeerd de (onderwijsleer-)omgeving Blackboard daarvoor geschikt te maken.
6. Obstakels die worden ervaren bij het voorbereiden en uitvoeren van de stage zijn meestal praktisch van aard. Het verkrijgen van de juiste visa en verblijfsvergunningen kan een probleem

- zijn. Ook komt het voor dat de uiteindelijk beschikbare tijd voor de stageopdracht te kort is, of dat de uitvoering van de opdracht bij het stagebedrijf niet uitdagend genoeg blijkt te zijn. Daarnaast wordt genoemd het feit dat de bedrijfssupervisor soms te druk is om de student goed te begeleiden, of dat er een personele wisseling optreedt. Tot slot de financiering van de stage: slechts 60% van studenten die een buitenlandse stage uitvoeren ontvangt daarvoor een stagevergoeding – die vaak niet meer is dan een (kleine) tegemoetkoming in de kosten. Binnen Europa wordt het leed enigszins verlicht door de Europese beurzenprogramma's als Erasmus – de opvolger van het Leonardo da Vinci programma. Daarnaast heeft de Faculteit een eigen fonds en kent de RUG het Marco Polofonds waaruit kleine bijdragen mogelijk zijn.
- III. Welke faciliteiten zijn er voor stagiairs beschikbaar? Daartoe kijken we naar verzekeringen, algemene voorzieningen en de werkwijze in het geval van calamiteiten.
- De RUG heeft een collectieve aansprakelijkheidsverzekering afgesloten in het geval er sprake zou zijn van gedragingen van een student waarvoor zij aansprakelijk wordt gesteld. Ook in het geval de eigen verzekering van de student onvoldoende zou zijn wordt deze verzekering aangesproken. Voor het overige is het de eigen verantwoordelijkheid van de student om te zorgen voor juiste en voldoende verzekeringen. Het stagebureau ondersteunt dit door bij de voorlichting hieraan aandacht te geven. Aan het opstellen van een calamiteitenplan wordt gewerkt. Leidraad nu is het calamiteitenplan dat Cospa heeft opgesteld.
- Er wordt, naast de eerdergenoemde voorlichtingsactiviteiten, geen aparte predeparturesessie gehouden. Wel organiseren opleidingen zelf zogenaamde 'terugkomdagen' voor studenten die hun stage hebben afgerond.
- IV. Als vierde wordt kort stilgestaan bij de contacten met een stagebedrijf. De meeste contacten tussen het stagebureau en het stagebedrijf verlopen met het middenkader. Een en ander is afhankelijk van de grootte van de organisatie, maar in het algemeen wordt gesproken met de manager van een afdeling en de direct betrokken medewerker.
- V. Tot slot de beoordeling van de stage. Dit is de verantwoordelijkheid van de docentbegeleider. Het stagebureau heeft een protocol met een beoordelingsformulier, dat men verplicht is te gebruiken. Deze procedure garandeert dat de stageopdracht en de stage-uitvoering door verschillende docenten worden beoordeeld. Niet iedere docentbegeleider maakt echter in gelijke mate gebruik van de gestandaardiseerde formulieren. Vaak neemt de docent bij de beoordeling van de stage de tussentijdse en eindevaluatie van de bedrijfssupervisor in overweging, en het stageverslag van de student. Ook is er een eindgesprek. Al met al is het is aan de docent zelf om te komen tot een goed onderbouwde beoordeling van de stageopdracht. Uiteindelijk wordt de wijze van beoordeling meegenomen bij de algemene visitatierondes waarmee de opleiding wordt beoordeeld in de algemene kwaliteitszorgprocedure.

Stagebureau Hoge Hotelschool Maastricht van de Hogeschool Zuyd

In dit deel van de casestudy wordt de Hoge Hotelschool Maastricht van de Hogeschool Zuyd beschreven. Vanwege het internationale karakter van de Hotelschool wordt gekeken naar de manier waarop internationale stages een rol spelen in het onderwijsprogramma en naar de manier waarop hun kwaliteit wordt gewaarborgd. Voordat we in meer detail kijken naar het stagebureau kijken we eerst kort naar de achtergrond, de internationale dimensie en de inrichting van de Hogeschool Zuyd.

Achtergrond, internationale dimensie en inrichting

De hogeschool vervult een regionale kennisfunctie en verzorgt nationaal en internationaal georiënteerde opleidingen. In de missie wordt dat als volgt genoemd: “Hogeschool Zuyd is een kennisonderneming. [...] In haar nationaal en internationaal georiënteerde beroepsopleidingen legt de hogeschool de nadruk op kwaliteit en innovatie. Hogeschool Zuyd heeft een vitale functie voor de ontwikkeling van kennis en cultuur in haar omgeving – de Euregio.”³⁴ De Hogeschool Zuyd wil een sterke verankering in de Europese onderwijsruimte. Vanuit de regionale basis streeft zij een plaats na op de internationale onderwijsmarkt. Studenten van de hogeschool bereiden zich voor op hun beroep in een bij hun opleiding passende, internationale leeromgeving³⁵.

Hogeschool Zuyd is gevestigd in Heerlen, Maastricht en Sittard. Er zijn ruim 13.000 studenten, van wie ongeveer 14% uit het buitenland komt. De hogeschool verzorgt meer dan 50 opleidingen die zijn verdeeld over de sectoren Economie, Gedrag & Maatschappij en Gezondheidszorg. Er is een aantal centrale diensten, waaronder een Bureau Internationalisering. Dit houdt zich bezig met studie- en stage in het buitenland voor de gehele hogeschool. Er zijn twintig faculteiten. Een daarvan is de Hoge Hotelschool Maastricht.

Hoge Hotelschool Maastricht

De Hoge Hotelschool Maastricht bestaat sinds 1950. Het instituut telt ongeveer 1.100 studenten. Het bachelorprogramma wordt zowel in het Nederlands als in het Engels aangeboden. Beide programma's zijn op dezelfde wijze opgezet en zijn volkomen gelijkwaardig. Studenten van het Engelstalige programma komen zowel uit Europa als van daarbuiten. Ook biedt de Hotelschool een aantal masteropleidingen aan. Het bureau stages van de Hotelschool bemiddelt bij internationale stages en richt zich specifiek op de Hotelschool. Er werken 2 hoofden stages, 3 medewerkers in het kernteam en een officemanager. Internationale stages zijn niet verplicht, maar worden zeer sterk aangeraden en gefaciliteerd. Bijna elke stage in het derde jaar wordt in het buitenland uitgevoerd. Jaarlijks vinden er ongeveer 250 internationale stages plaats.

Stagebureau

Als we kijken naar het stagebureau dan zijn de volgende onderwerpen van belang:

- I. relatiebeheer van de Hotelschool, en de kwaliteit van stagebedrijven;
 - II. stage en afspraken tussen instelling, student en stagebedrijf;
 - III. faciliteiten die de student worden geboden;
 - IV. stagebedrijf;
 - V. evaluatie en beoordeling van de stage.
-
- I. Als eerste kijken we naar de manier waarop de Hotelschool het relatiebeheer heeft ingericht, en hoe de kwaliteit van internationale stagebedrijven daarbij een rol speelt. De Hotelschool richt zich op het onderhouden van langdurige en intensieve relaties met stagebedrijven. Er is een uitgebreid netwerk waarbij sprake is van veel persoonlijk contact. Relatiebeheer maakt bij de Hotelschool deel uit van de dagelijkse praktijk van het uitvoeren van stages omdat er tijdens elke stageperiode gesprekken zijn met

³⁴ Bron: website www.hszuyd.nl.

³⁵ Jaarverslag 2007, p. 14.

de student en de supervisor. Als het netwerk wordt uitgebreid bezoekt de stagebegeleider nieuwe bedrijven voordat een stagiair een stage zal uitvoeren. Dit is niet nodig als er al contacten bestaan, zoals bijvoorbeeld vaak het geval is bij grote hotelketens of in het geval het contact verloopt via alumni van de Hotelschool. De Hotelschool is niet verplicht tot het leveren van stagiairs, en van elk stagebedrijf wordt gevraagd dat zij een stagevergoeding aanbieden. Hiervoor is gekozen opdat de betrokkenheid zo groot mogelijk is. De stagevergoeding kan ook bestaan uit het gratis aanbieden van huisvesting. Als een bedrijf geen vergoeding wil aanbieden dan zal het niet worden opgenomen in het netwerk van de Hotelschool. De Hotelschool werkt niet met stagebemiddelingsbureaus voor het opzetten van haar netwerk. De stagebedrijven zijn in het algemeen zeer tevreden over de studenten, en andersom geldt hetzelfde.

II. Vervolgens de stage zelf. Daarvoor zijn de volgende punten belangrijk:

1. Hoe ziet de stage eruit?
 2. Welke partijen spelen een rol bij de stage?
 3. Hoe komt de keuze voor een stageplaats tot stand?
 4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de Hoge Hotelschool, de student en het stagebedrijf?
 5. Hoe vindt de kwaliteitscontrole gedurende de stage plaats?
-
1. De Hotelschool kent een praktijkstage in het derde jaar en een managementstage in het vierde. Tijdens de praktijkstage maakt de student gedurende vijf maanden kennis met de bedrijfstak door op verschillende afdelingen in het hotelwezen of de recreatiebranche een stage uit te voeren. De managementstage vindt plaats in het vierde jaar en duurt wederom vijf maanden. Stages vinden, afhankelijk van de voorkeur van de student, plaats bij verschillende soorten bedrijven zoals hotels, adviesbureaus, congresorganisaties of toeristische organisaties. Deze stage sluit aan bij de gekozen richting en leidt tot een goede voorbereiding op het toekomstige werkveld. De praktijkstage wordt vrijwel altijd in het buitenland uitgevoerd, de managementstage in ongeveer 25% van de gevallen. Beide stages leveren 30 studiepunten op. De stages bestaan uit het opdoen van praktijkervaring en het uitvoeren van stageprojecten.
 2. Bij de internationale stage zijn de volgende partijen betrokken:
 - de student;
 - het bureau stages van de Hotelschool;
 - de stagebegeleiders;
 - het stagebedrijf.
 3. Hoe komt de keuze voor een stageplaats tot stand? Er is een uitgebreide voorlichtingscyclus voor studenten. Een keer per jaar is er een algemene bijeenkomst. Studenten geven hun eerste en tweede voorkeur op voor een stageplaats, en schrijven een motivatiebrief aan het bureau stages. Ook wordt een persoonlijkheidsrapport opgesteld bij de aanmelding voor de selectie, waarbij onder meer gebruik wordt gemaakt van het Quinn-model en 360-graden feedback. Ook wordt de stagebegeleider toegewezen aan de student. Dit gebeurt op basis van een regioverdeling. In een persoonlijk gesprek worden het stappenplan voor de stage, de leerdoelen en de verbeterpunten van de student vastgesteld. In een selectie-interview wordt vervolgens getoetst op inhoud, studierichting en stagevoorkeuren. Op basis hiervan wordt de student gekoppeld aan een stagebedrijf. De voordracht van de student gebeurt door het bureau stages. Er is een tweede ronde voor studenten van wie de eerste keuze niet kan worden gehonoreerd. Dit gebeurt niet

- vaak, bij ongeveer 20 gevallen is dat nodig. Bij de voorlichting spelen oud-stagiairs een belangrijke rol.
4. Hoe wordt omgegaan met afspraken tussen de Hogere Hotelschool, de student en het stagebedrijf? Er wordt altijd een stageovereenkomst afgesloten. Dit is een standaardovereenkomst van de Hotelschool, soms aangevuld met een contract van het stagebedrijf. Er worden afspraken in vastgelegd over bijvoorbeeld de functieomschrijving van de stagiair, de inhoud van de werkzaamheden, de manier waarop huisvesting is geregeld en de hoogte van de stagevergoeding.
 5. Als de stage eenmaal plaatsvindt, is contact tussen de instelling en de student van belang. Er is minimaal eens per twee weken e-mailcontact tussen de student en de begeleider. Dit gebeurt aan de hand van een vastgesteld stramien en bevat onder meer een terugblik op de afgelopen periode. Gekeken wordt naar het afgesproken stappenplan, de voortgang en naar eventuele projectopdrachten. De stagebegeleider brengt ook een bezoek ter plekke. Dit is vastgelegd in een protocol dat door betrokken partijen wordt gevolgd. Er wordt gesproken met de student alleen, met de bedrijfssupervisor alleen en tot slot met de drie partijen samen. Op deze manier zijn de objectiviteit en onafhankelijkheid zoveel mogelijk gewaarborgd. De stagebegeleider wordt door het stagebureau zoveel mogelijk ondersteund met checklists en andere standaarddocumenten.
- III. Vervolgens kijken we naar de faciliteiten voor stagiairs: verzekeringen, algemene voorzieningen en de werkwijze in het geval van calamiteiten. Het is de eigen verantwoordelijkheid van de student voor goede verzekeringen te zorgen. De Hotelschool doet aan goede voorlichting, en de student zorgt voor een ziektekosten-, reis en WA-verzekering en wat nog meer nodig is. De Hotelschool heeft wel een WA-verzekering die als een vangnet fungeert in het geval van onderverzekering door studenten. Door de hoge kwaliteit van de ondersteunende faciliteiten komt het vrijwel nooit voor dat een stage vroegtijdig moet worden afgebroken. Daarom zijn hiervoor geen aparte regeling ontwikkeld. Mocht zich iets in die richting voordoen, dan vindt de Hotelschool daarvoor een snelle, individuele oplossing. De stages zijn opgenomen in de Onderwijs- en Examenregelingen, zodat over de toekenning van studiepunten geen verwarring mogelijk is. Voor wat betreft het calamiteitenplan wordt aangesloten op het document Op het ergste voorbereid – Handreiking Crisismanagement (Cospa).
- IV. Als vierde wordt kort stilgestaan bij de contacten met een stagebedrijf. De contacten met het stagebedrijf verlopen op verschillende niveaus. Vaak wordt gesproken met de supervisor van de student, die vaak een afdelingshoofd is en behoort tot het middenmanagement. Ook de afdeling P&O en in een aantal gevallen het management behoren tot de gesprekspartners.
- V. Tot slot komt de beoordeling van de stage aan bod. Dit is de verantwoordelijkheid van de stagebegeleider. De examencommissie speelt hierbij geen andere rol dan normaal. Dat betekent dat zij vooral in beeld komt bij het afstuderen en als beroep- en bezwaarinstantie. De stagebegeleider heeft gedurende de stage intensief contact gehad met de student. Ook heeft er een bezoek ter plekke plaatsgevonden. Na afloop van de stage vindt er in het stagebedrijf zelf een evaluatie van de stage plaats. Dit gebeurt aan de hand van standaardformulieren. De student schrijft tot slot een stageverslag, waarin ook weer wordt teruggerepen op de doelstellingen die voorafgaand aan de stage zijn vastgesteld. De beoordeling van de stage door de stagebegeleider vindt plaats op basis van deze punten, waarbij de beoordeling van het bedrijf niet doorslaggevend, maar wel ondersteunend kan zijn bij de beslissing. Er wordt gekeken naar de wijze waarop het contact met de student is verlopen, of het beoogde stappenplan en de leerdoelen zijn behaald, en naar de kwaliteit van het stageverslag.

